

21.455
896-8

С I/3-4

Милан Бетович

Врело-цесме
Т-ја Валева-граница

Сигнатура

21.455

~~12/97~~

886-8

ЧУВАЈТЕ КЊИГУ!

Презиме и име писца,

Беговић Милан

НАСЛОВ ДЕЛА

Уред - релме

Господина

Место и год. издања

на аленска

Загреб 1912

Број карте
читаоца

Датум
враћања

Примедба

Број карте
читаоца

Датум
враћања

Пр

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
„РАДОЈЕ ДОЖАНОВИЋ“
ЛЕСКОВАЦ

SAVREMENI HRVATSKI PISCI

**REDOVITA IZDANJA DRUŠTVA
HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA/ KNJIGA
OSAMNAESTA/ MILANA BEGOVIĆA:
VRELO/ NAKLADA DRUŠTVA HR-
VATSKIH KNJIŽEVNIKA/ TISAK
DIONIČKE TISKARE U ZAGREBU/
SVA PRAVA U SMISLU UGOVORA
S AUTOROM PRIDRŽANA/ KNJI-
:: ŽARSKA CIJENA DVIJE KRUNE ::**

**UREDJUJE ZA ODBOR NAKLAD-
NOGA FONDA D. H. K. U ZAGREBU
:: JOSIP PASARIĆ ::
TRAVANJ 1912 ZAGREB**

MILAN BEGOVIĆ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСНОВЦА

Бр. 12197

Одељење С

Струка 7/3-4

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСНОВЦА

Бр. 21.455

Струка 886-8

Mikola J. Jovanović
1919

VRELO

1896—1911.

DIONIČKA TISKARA U ZAGREBU.

VRELO.

Sutonska vuče se tmina
mekano mirisnom sobom,
intimnost vodeći sobom.
Mi dvoje, pokraj kamina,

sjedimo jedno spram drugom,
moja božanska Sinjora !
A niemih iz koridora
sa kosom ovita dugom

tišina nečujno kroči.
Ura nestrpljivo kuca.
Plam u kaminu svjetluca,
a tvoje sievaju oči

nemirne, velike, vješte.
Kosa se gorgonska lašti.
Nokti od jaspisa tašti
na malim rukam se blješte.

Moja fantazija hvata
sve one odraze sjajne
i želje prosiplje tajne
oko tvog bieloga vrata.

I usta razbludna dirne,
uz krzno titra, iz koga
sja srebro ramena tvoga,
ko mjesec sred noći mirne.

„— Vaša fantazija drska
isprazne lovi fantome !
Studen je u srcu mome.
A ljubav meni je mrska”. —

— Al, ljubav, blida Sinjora,
zna se osvetit kadikad ;
ko nije ljubio nikad,
taj sutra ljubiti mora ! —

„— Ko vještak zbori poeta !
On srce poznaje naše !
Iz svake pio je čaše,
miriso iz svakog cvjeta”. —

— Ne, ne, božanska Sinjora !
Trubadur nisam, što prosi
milosti, što nudeć nosi
srce od dvora do dvora.

Ni gajdaš, koji se skita
kroz šarnu vrevu pazara,
iz svakog pije pehara,
i k svačjem veselju hita.

Nisam ni redutna maska,
u lovu za hitrom srećom,
za koju sgašenom svećom
prestaje zanos i laska.

Neg ja sam na drumu VRELO,
Kruži ga modra visina,
grli ga ravni širina,
a sunce nad njime vrelo.

Drum se kroz ravan vijuga.
Sad s jedne, sad s druge strane
po koji prolaznik bane,
od puta umoran duga.

Sad munu klimava kola,
sad konjik prašinu vije,
Il neko kog čežnja bije,
il neko gonjen od bola.

Il ludi pustolov, koji
za varkom života bježi,
il duša samotna teži
za tragom sanaka svojih.

I mnogi opazi vrelo,
pa svome u letu stane,
na slaba koljena pane,
da žarko rashladi čelo.

Il usne utapa žedne
svježinu pijuć, il moći
s nesna iznemogle oči,
il prsi razgalja biedne.

I onda odlazi dalje . . .
Pa se još okrene jednom
i bistrom vrelu i lednom
svoj pozdrav posljedni šalje.

A vrelo nadme se, giblje,
protiče niz polja pusta,
kroz trave i žita gusta,
i plodne, pitome griblje.

Kao da hrli za njima :
za žarkim srcima onim,
za onim dušama bonim,
za nadam' i praznim snima.

Kao da čezne i vapi
za mnogom usnicom žednom,
i žali, što ga na jednom
ne ispi, do zadnje kapi.

I hrleć u tieku hitnom
na pješćan plateau nabasa,
i tu, bez šuma i glasa,
u piesku nestaje sitnom.

Ja sam ko vrelo sred puta.
I mene mami i bije
i krv iz mog srca pije
nemirna čežnja i ljuta ! —

I prestah. Opet tišina
nad nama spustila vlasi.
Nervozno kucaju čuči
na uri povrh kamina.

Vatra se zgasila. Tama.
Al iz nje sievaju oči —
kao u proljetnoj noći
do dva zalutala plama

rano probudjenih zora —
i želje pozivlju moje,
da panu na usne tvoje,
moja božanska Sinjora !

KNJIGA BOCCADORO.

PENSANDO AL BEL CH'ETA NON CANGIA O VERO.

MICHELANGELO BUONARROTI.

MARKISICI ZOE BOCCADORO
U SLAVU.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND HISTORY
OF THE
CITY OF
NEW YORK

RECEIVED
JAN 11 1900

PRELUDIJ.

HARFA

Ne znam gdje bi, ni u koja vremena —
u mojoj samo duši živo blista
na ono doba zlatna uspomena,

kada na svodu ko od ametista
tanana zora širila je krila,
na grimiz slična. Prozirna i čista

preko vedrina beskrajnih se svila ;
u dalji sežuć vale nedohitne,
površje morsko dahom rumenila.

U njenu svjetlu bliedile su sitne
posljednje zvijezde i migahu kao
da suparnicu motre ljubopitne.

Na vlažnom pjesku uz more sam stao,
u nekom slatkom zanesen čeznuću,
iz grudi mi se uzdah otimao,

a duša gledeć zoru pri granuću,
ko list zadrhta, njim kad lahor njiše.
Stadoše na to vali da šapuću,

dok iznenada jače zapjeniše
uzdignuv buk ; a dvije ruke biele
na površju se morskom pojaviše.

I pružit su se prama meni htjele,
da me zagrle, k sebi da primame,
da me odvuku u morske predjele.

Oh, znam, Sirene, varke vam i mame !
Tad ukaza se i lišce i grudi,
i oči, što se ukočile na me.

Za nečim silnim pogled njihov žudi ;
kao Gorgonin odnosi ti snagu,
u mladom srcu ushit strasti budi.

Ja sam ju gledao smočenu i nugu.
Pristupi ona ; — „Pjesniče —” prozbori,
„ah, daruj meni svoju dušu blagu,

iz nje mi pjesmu uzvišenu stvori,
da je raznesem preko mora sinja”. —
Njezine oči igrahu pram zori,

od koje pogled zlatan se pričinja,
a obasuto sjajem njeno lice
prepuno bi nepojmljivog milinja.

Ko dvije cvjetne mirisne ružice
njene su grudi, na njih kaplje mora,
Ko trag na čaškam rose jutrnjice.

Kroz guste kose uzdasi lahora,
najmekše svoje cjelove su spleli,
i uzdisali nježnog sred šumora.

Takva je bila, kad iz pjena bijelih
dolazila je na sviet Afrodita,
na divnoj slici Sandra Botticelli.

I ja se zanieh tajnog od ushita,
pa segoh rukom ; al ona se krenu —
kô da se ne da taknut — i upita :

„Zar dat' mi ne ćeš pjesmu uzvišenu,
iz duše svoje najmilije zvuke ?
Puštaš me tužnu i neutješenu?”

— O Zlatousta ! — rekoh pruživ ruke,
podvučem jednu pod mlade joj prsi,
što zatitraše kao dvie jabuke,

a iz njih trgli, kô dva pupa, vrsi.
Ona se trgnu — ruke otrag pruži,
da napasnika nevjernog se trsi,

koji čistoću htjede da obruži;
al ja ih primim, na usne ih stavih :
o mali prsti, kô lišće na ruži,

od mora jošte svježi, mirisavi !
Tad nožice joj u jedno se sliše,
a preko ruku strag se kosa savi,

da pramovi se do dolje spustiše.
Kao elijant k suncu — grud i lice
naprama meni malko se uviše —

i ja joj dirnuh cjelovom usnice,
sa kojih dah se, kao miris , vinu ;
a zatiraše vlasi joj kô žice.

I kad u mrežu prste uvih njinu,
počev sad jednu, sad drugu da biram,
oćutih Harfe snagu i milinu —

Harfe, na kojoj još i sad prebiram,
na kojoj duša samo Ljepost čezne
i čeznut će, dok njene žice diram,

i s njih dok zadnji akord ne iščezne.

SONETI MILINJA.

Foco d'amor in gentil cor s'apprende
come vertute in pietra preziosa :
che da la stella valor non discende,
avanti 'l sol la faccia gentil cosa...

Messer Guido Guinizelli.

I.

Oj Kupidone, hodi, danas ćemo
bježat kroz paprat i kroz gusto granje,
tražeći Liepu — pa da započmemo
ljubavnu borbu, srca osvajanje.

Pokušat ćemo da je odvezemo
u biele dvore, naše na imanje,
i tu joj srcu rane povežemo
uz milosrdno, blago njegovanje.

I ozdravlt će ; al bljedjano lice
i njene male, prozirne ručice
trag će odavat prošle boljetice —

a sviet radozno mene će pitati :
— Što joj siroti ? — Ja ću mu pričati :
— za gajem čezne, gustom za paprati. —

Strujaše tiho plavetnom pučinom
podnevni vjetrić ; kao zlato sjale
sunčane zrake kroz lagane vale
i gubile se prozirnom dubinom.

Ko hitra riba morskom površinom
ti plivala si, šireć ruke male,
a noške su nad vodom provirale
plavetno-bliede, smrznute mokrinom.

Hodite k meni, noške golubinje !
Na žarkom piesku mori me čeznuće,
ljubomorani sam na to more sinje,

što, grleći vas, preda mnom se pruža —
hodite k meni, ljubiti ću vas vruće
i postat ćete kô da ste od ruža !

Cvao je april ružičan i tanak :
 kucalo sunce zrakama u zlatu
 na prozor tvoj, a mendula u cvatu
 mirisala je kroz proljetni danak.

Posljednim ljupcem budio te sanak
 gubeć se svietom u družica jatu ;
 na tvome ja sam čekao doksatu,
 gdje urekli smo za danas sastanak.

O Zoe biela, čista poput cvietka,
 koji u plahoj ruci Gabrijela
 pred Djevicom je zadrhtao stidno —

kroz tanke pruge jutrnjeg haljetka
 ljepote tajne tvoga vidjeh tiela,
 pram ranom suncu koje bješe vidno.

I tvoje milovidno
 rumenilo se lišće kao zora
 kad crven-krila diže iznad gora,

a jutro nenavidno
 oko ustašca mirisalo tvojih,
 kô da te brani od cjelova mojih.

Ipak bje liepo kad se nije znalo
za naše milje i ašikovanje,
kad celo selo zlobno, radoznalo
tražilo naše skrovno samovanje !

I svašta se je, Zoe, nagadjalo ;
jedno nas vidje u šumi kroz granje,
a drugo obnoć u vrt nabasalo
otkrivši nas i naše milovanje.

Al' bješe slatko u cjelovu plahu,
uz šumor lišća, grlit se u strahu,
i mislit — eto, neko kroz noć ište

naš sastanak i tihano skrovište.
Oh, divni dani ružične prošlosti,
progonstva draga ljudske brbljavosti !

Pjesnici, Zoe, tvoje usne slave,
 za njima ginu pojuć pjesme nujne,
 zovu ih listkom ružice krvave,
 zovu ih prvim dahom zore rujne.

A glazbenici u zanosu prave,
 njima na slavu, skladbe miloćujne ;
 biednici, misleć na njih, zaborave
 na dane žića gorke i olujne.

Mudracu one raskidaju miso,
 i on uvidja kog te usne žele
 da nije zalud na svijetu bitiso.

Meni se one zlatno saće čine :
 a moje pjesme — nestrpljive pčele —
 s njih sišu slatkost vječne medovine.

Na moja vrata, o ponoći kasno
 kad ja sam, snijuć vedre sanke, spavo,
 udarom lakim neko zakucavo
 i — Xeres! Xeres! — zvao poluglasno.

(Kroz zastor mjesec prodirao jasno,
 srebrnim svjetlom sobu obasjavo.)
 Tad udje malo čedo plavo, plavo,
 kô ljiljan golo, kô dušica krasno.

Uz lučac noseć strjelica krvavih
 prozbori; „— Evo Xeres, iz daljine
 idem poslanik srca i ljubavi.

Nosim ti misli blage, želje s duše ;
 mirisna Zoe za ljubavi gine
 ko cviet za rosom usred ljetne suše.” —

Tu tanki lučac skine,
 rukama malim digne ga visoko,
 tetivu čvrstu omjeri uz oko —

pogodi — i umine.
 Dječače zli, od ljute striele tvoje
 ni danas nema mira srce moje.

U davnoj slici od Florisa Frana
mladjana nimfa medju cviećem sniva,
gola i biela. Šuma začarana
od zlobnog sunca granjem ju pokriva.

O slatki sni za ljetnog, vedrog dana
gdje listak tek o listak zadirkiva,
gdje nikog nema . . . Kad al eto Pana,
kroz granje zlatan nakit pokaziva.

O zlatna Zoe, i ja želim zaći,
gdje mirno spavaš, o ljubavi snivaš,
gdje plaštem svoje ljepote ne skrivaš

oh, i ja želim tvoja vrata naći :
i sanje tvoje pretvorit u zbilju
cjelovima u raskošnu obilju

Želim te odvest tamo kamo hrle
 pred zimu ždrali, med bambusne trsi,
 gdje u t e zvuče, gdje visoki vrši
 plavilom čistim tiču se i grle ;

gdje paulovna cvietke obamrle
 lagano spušta na zemaljske prsi,
 i gdje sve teži k uživanja svrsi,
 a Buddah ravna duše neumrle —

u carstvo sunca. Tamo — plamnom moći
 svojom će sunce tvoje oči ljubiti
 i tvoju dušu zlatnom ovit zrakom —

a ja u vedroj ljubavnoj slatkoći
 usne ću tvoje do krvi izljubiti,
 i okruniti te lotosom i makom.

O slatko li je na travi, u tmuni,
 usne na usne, a grudi uz grudi,
 o Zoe ! Svježi lahor zrakom bludi,
 strastveno dršću zvijezde na vedrini.

I ostatak tako dugo, u tišini
 noći i tajne, gdje ne ima ljudi,
 da duša klone, miso da poludi,
 jedno smo biće da nam se prićini.

Sjećaš se, Zoe, u onom klonuću
 pomamnog krika žića i ljubavi,
 što gubio se u noć uzdišuću ?

Sjećaš se, Zoe, rieči i cjelova ?
 Kažu, da onoj zgnječenoj u travi
 niklo je mnogo prekrasnih cvjetova.

Nad plemenite krasne perivoje
predvečer nujna spuštala je sjene,
a ja sam luto tražec zlatu svoje,
otišlo nekud, skrilo se od mene.

Ljiljani čisti i visoki stoje,
kraj njih se širni makovi crvene —
i onaj dodir bielo-krvne boje
varakao mi oči izmorene.

Cvjetovi vjetra svakom pri omašku
sagibahu se lagano i tio,
a ja u svaku tankoćutnu čašku,

da nadjem zlato zavirit sam htio :
— Makovi žarki i ljiljani bieli,
kamo ste moje golupče odnieli ?

Oj tako ne uveli !
Kaž'te, jer teško ljubavi u varki,
ljiljani bieli i makovi žarki,

oj tako ne uveli !
Iz jedne čaške svjež me pelud posu,
u noć se njezin zvonki posmieh prosu.

II.

Dvoranam sjajnim Boccadoro kuće
odzvanjale su frule i violini
u mekom skladu, strastveno i vruće :
oh, slatki moj menuett Boccherini !

Bila si nježna s čipkam' u bjelini,
vireći na me kroz lepezno pruće,
a noške tvoje plesnoj u vještini
brzahu — budeć u srcu čeznuće.

Držeći smjerno šešir na tri kuta,
sa napudranom perikom na glavi,
ručice tvoje ljubljah mnogo puta

dok ozdol nujne frule i violini
spajahu naše duše u ljubavi :
oh, slatki moj menuett Boccherini !

Kroz sivu maglu hrle trojne, mirne
u trokutnome jatu rode divlje,
tek katkad krilom jedna drugu dirne
i, kliknuv tužno, zalepeće življe.

Zelenim šumam', na poljane širne
proljeće mlado s juga ih pozivlje,
gdje vode teku svježe i prozirne,
gdje novu ljubav sunce blagosivlje.

Kô one ptice, k tebi pjesme ove
nujne i tihe, svjetsku kroz hladnoću
lete i nose želje pjesnikove :

O Zoe, daj nam nevinost i mladost,
zanosa prvog najvišu slatkoću
i ljubav svoju — našeg žića radost.

SIXTINE ČEŽNJE.

I.

Ah, tužna li je za ljepotom čežnja
onom ko stvara ljepotu u misli !
Vruće je ljeto — žarko grije sunce
da pod njim vene karamfil i ruža,
kroz žegu cvrčak pjeva, klasje zlatno
niz dugo polje talasa ko more.

O moje plavo, nedogledno more,
kol' za tobom me silna mori čežnja ;
kraj tebe prodjoh ono doba zlatno
kad ne taru nas ni brige ni misli ;
u tvojim valim, kô mirisna ruža,
kupa se ljubav moja, moje sunce !

Obujmit će ju zlatnim zrakam sunce,
a srebroptjenom neizmjerne more:
i smiešit će se kô u proljet ruža —
ta osjetit će snagu mojih čežnja
i nebrojenih uzdaha i misli.
O čedo moje, sladzano i zlatno !

Oko tebe je žiće mlado, zlatno,
ti si kô zora koja čeka sunce,
kô ljiljani su čiste tvoje misli,
srdašce vjerno, duboko kô more,
snježane grudi, duše moje čežnja,
a vlažne noške, rumene ko ruža.

I košto perca pčeli daje ruža,
a pticam zrnje daje klasje zlatno —
ja bih njoj život. Ah, al moja čežnja,
žarča nego plamno i zanosno sunce,
zaniela me, kô ladju burno more,
zaniela me, kô dušu slatke misli —

pa zalud nam je, tužne moje misli:
daleko od nas ona cvate ruža,
daleko nju nam sinje grli more,
kraj kog proživjeh svoje doba zlatno.
Ostaje nama ovdje samo čežnja
i mrke gore i nad njima sunce.

Neg u pjesmu se pretvorite misli,
recite Liepoj: kô hridinu more
da i nas za njom ljuta bije čežnja.

Kao pod žrvnjem što masline svježe
 u sudje ciede žuto, mlado ulje
 njezine tako cjelujuć me usne
 slast ljubavi u moju siplju dušu:
 i drščem kao mjesečevo zlato
 u titrajućoj površini vode.

Ta ruže cvatu kraj svjetla i vode,
 u mladosti je naše žiće svježe,
 u suncu najveć odsijeva zlato,
 na žarkoj vatri čisto gori ulje —
 a moju mladu i zanosnu dušu
 griju i žare i kriepe njene usne.

Kad prvi put na one krvne usne
 utisnuh cjelov, kô kroz bistre vode
 kad prodje zraka — kroz moju je dušu
 uzdrhtaj prošo. Bješe jutro svježe
 i mirno more, kao mirno ulje,
 a istok krvav, kô žeženo zlato.

Ja sam joj reko: „—Daj se ljubiti, zlato !” —
 Opojno njene mirisahu usne
 kô južni balzam, il ružično ulje,
 il s istočnijeh strana miris-vode.
 Prekrasni časi mladosti nam svježe,
 kako ste moju obnemogli dušu !

Otada sam joj svoju dao dušu,
jer njezina su čuvstva suho zlato,
a još i sada, poslie mnogo, svježe
u cjelovu su njene rumen-usne.
njena je vjernost vječni izvor vode,
a ljubav čisto, isciedjeno ulje.

I gorućem što kandilu je ulje
za moju mladu ona bit će dušu;
rad nje ću prieći i kopna i vode,
i čuvati je škrto kao zlato,
a ona dat će meni svoje usne
i cjelove na njima svedjer svježe.

O pjesmo, nać ćeš sutra naše zlato,
gdje na me čeka na žalu, kraj vode,
reci, čim dodjem, ispit ću joj dušu !

SONETI GODIŠNJIH DOBA.

PROLJETNI.

U slici plave, gole djevojčice
prolazi proljet, zimne goneć danke,
kroz grmlje ruža i kroz tratinčice,
kroz netaknute ljiljane i tanke.

U ruci nosi liru. Srebrn-žice
prebira prstim', a s njih milovanke
dižu se pjesme : kô krik lastavice,
il glas slavulja iduć na sastanke.

Proljeti nova ! Uzmi svoju liru,
pod onu dodji mendulu u cvatu,
gdje vjenčan vienac bere Zoe moja —

i diraj žice, neka pjesma tvoja
s mendule kida cvieće i mom zlatu
ovije glavu, kô da je u piru !

LJĚTNI.

Uz rieku leži, na travnome kraju
umorno Ljeto od kupanja i ćuti,
po travi vlažni prami mu rasuti,
a crne oči poput vatre sjaju

i preko žitnih poljana gledaju.
Na tamnoj sunce odsieva mu puti ;
dok naokolo elijanti žuti
okreću lice pram sunčanom sjaju.

O žarko ljeto ! Sad će Zoe moja
do rieke saći : crnje su joj oči
od tvojih, kosa gušća nego tvoja,

kad kupanje ju poljepša i smoči ;
a ljubav njena, u zanosu svome,
još jača je neg žar u suncu tvome.

JESENJI.

U vrtovima pod plodovim granje
k zemlji se svija : kroz lišće se žari
jabuka zrela, uz debele panje
obilati se groždja crne dari,

a šipak puca, dozrio za branje,
kroz pukotine zrnje mu krvari :
oh, takve usne moje milovanje
ima, kad ljubav dušu joj ražari !

— Dobro nam došla, Jeseni podatna !
Gledajuć polja ratar te pozdravlja
i srebrn-kosier na berbu pripravlja.

Al kad ćeš meni doći, dobo zlatna ?
Željno te čekam — i meni se hoće
ljubavi moje slatko brati voće.

ZIMNI.

O liepo li je stat uz vatru skupa,
kad ljuti vihor vani sniegom prši,
s golih stabala kada granje krši
i hladnom rukom o prozore lupa.

U niemi mrak pred nama plamen strši
u zlatnom žaru naša lica kupa.
Kô bieli cvietak uz planinske krši
uza me stojiš : liepo li je skupa !

Ručice tvoje u mojima grijem,
na mome krilu počiva ti glava,
sanjareć sretna o danju toplijem,

o zlatnom klasju, cvieću medju njime ;
i tvoja duša s milja uzdrhtava,
a vani kamen s ljute puca zime.

U POLJIMA.

Hoću te vjenčat, Zoe, u poljima
gdje tlo je ravno, plodno i podatno,
na kome hlada do noći ne ima ;
hoću te vjenčat tamo gdje prijatno
igra se vjetar medju cvietovima,
u poljima, što, široka kô platno
kićeno, sižu puste u daljine —
hoću te vjenčat onda kad s vedrine
u žarkom ljetu, plamti sunce zlatno.

Cvrčak će pjevat medju zrelim žitom
žetelsku himnu, zrnato će klasje
pucketat živo, gibljuć vlâću vitom.
Oh, poljsko blago, mirisno suglasje,
mi ljubimo te žarom i ushitom !
Pogledaj, Zoe — to polje za nas je
postelja bračna, ono sunce sjajno
svjedok, a poljsko šaputanje tajno
vjenčane pjesni slatko blagoglasje.

Mladjanu glavu viencem kukurjeke
okitit ću ti i živog modraca —
i priseć vjernu ljubav na uvieke.
O sretni piru, gdje se štit ne baca
pri obduljama, gdje ostrugâ zveke
nema uz takmu biranih boraca,
gdje se ne toči skupa medovina,
a ne čuje se prelievanje vina
ni punih čaša zvonkost udaraca !

O sretni piru, u slobodi širnoj,
na žaru ljetnom i uz cvieće divlje,
drug družicu gdje radosti u pirnoj
ljubavi k žrtvi sprema i pozivlje !
Tada u onoj svečanosti mirnoj
cjelov po cjelov redaju se življe,
jače šumori klasje, pa se svija
na omašcima vjetra što ćarlija,
a sunce ljubav zrakam blagosivlje.

Kad prodje dan, tad tajnom u sumoru
saći će večer sviet da obavije,
a cvrčak kao slatkom pri umoru
pjevat će blaže svoje davorije —
sve dok ne usne. Kao na odmoru,
opojeni od rieči ljubavnijeh,
od zagrljaja umoreni vrućih,
počivat ćemo, mirno čekajući
da noćca zastre vedre prostorije.

Raskošna prva noći, uz kriesnice
na tisuće što letaju po zraku,
i uz poline na prekid pjesmice !
Opojni ljupci na mjesečnom traku,
neizbrojni ko na nebu zvjezdice,
vi, uzdisaji u mirisu jaku
polja i rose — ko će ikad znati
slatkoću vašu riečju iskazati ?
Teško je izreć pravu radost svaku.

Kad sutra zora krvava zarudi,
naći će tebe, gdje ćeš u ljubavi
na mojoj, Zoe, počivati grudi,
Iz daleka će pjeto da se javi,
na novi da nas užitak probudi.
Vienac što tebi na glavu postavih,
još na po svjež od jutrnjice rose,
sav raskidan će visjet oko kose,
uvenut čim se svietli dan pojavi.

A onda ćemo dić se sretni, mladi,
da k onoj rieci srebrnoj sidjemo,
uz koju plodni stoje vinogradi,
a u njima kad groždja uberemo
od nedavno što rudi se i sladi,
cjelove punim zrnjem brojiti ćemo.
Dotle će ševa, dižući se više
pjevat sad blago, sad tiho, sad tiše —
slušat ju dalje dok ne uzmognemo . . .

Hoću te vjenčat, Zoe, u poljima,
gdje tlo je ravno, plodno i podatno,
na kome hlada do noći ne ima ;
hoću te vjenčat tamo, gdje priyatno
igra se vjetar medju cvjetovima,
u poljima što, široka kô platno
kićeno, sižu puste u daljine —
hoću te vjenčat onda kad s vedrine
u žarkom ljetu, plamti sunce zlatno.

IDILIČKI INTERMEZZO.

I. PASTOURELLE.

Na livade, u kotline
svoje bielo stado vodim,
za njim hitim, za njim hodim
dokle sunce ne počine

za visoku onu goru.
Onda prije noćne tame
ovčice se moje same
povraćaju svome toru.

Znadu one svoju stazu
i raskrižja pustu varku,
obikle su svakom jarku,
sigurne pri svakom gazu.

Moje frule glas romoni
i prati ih našem selu,
gdjeno vide crkvu bielu
s koje zvon u sumrak zvoni.

Zoe — tako želje moje
idu svjetskom po prostorju,
u pustoši il na morju
čeznu samo krilo tvoje.

Moja pjesma želje prati
kroz hladnoću ljudstva pusta,
nit joj ushit ikad susta
dok ih k tebi ne povrati.

2 BALLATA.

Sirene morske, dodjite na žaló
i zapjevajte pjesme svoje,
ne bi li zlato domamile moje,
što stalno nekud ovda zabasalo!

Na piesku evo poznám stope sitne
i ćutim uzdah čiste duše njene.
Oh, male none, lagane i hitne,
zbuni se miso, kad se vas spomene,
i pokoj srcu nosi.
O drage nône, morem ovlažene,
koliko puta pjesnik vas proslavi
u žaru svoje ushitne ljubavi!
I sad vas opet da dodjete prosi,
da kupate se usred morske pjene,
da utažite želje zaljubljene.
Kud li se skriste, rumene nožice?
Za vama čeznem, čeznuć vas dozivam,
na vlažan piesak spuštám žarko lice
i sitne vaše tragove cjelivam.

Sirene morske, dodjite na žaló
i zapjevajte pjesme svoje,
ne bi li zlato domamile moje
što stalno nekud ovda zabasalo!

3. ROMANCA.

Kroz prozirnu maglu zora
u ružičnom smiešku titra,
pa se svija tanka, hitra
oko mirnog tvog prozora.

Čeka dok ti oku snenom
sanak digne lake mreže,
da cjelovu u rumenom
prikaže ti želje svježe.

Hrizanteme i ružice
mirišu u ranom dašku,
rastvarajuć širnu čašku
bistre rose za kapljice.

Očekuju da i one
pozdrave te u svom sjaju,
i da tvoje bijele none
čistom rosom poštrapaju.

A tvoj Xeres na uranku
želi, da te pjesmom slavi,
da ti zbori o ljubavi,
čim se otmeš zadnjem sanku,

čim se kažeš kod prozora.
Duša dršće kao citra —
Kroz prozirnu maglu zora
u ružičnom smiešku titra.

4. ROMANCA.

Znaš li one ravni
medju dva proplanka,
gdje se suton tavnji —
čim nestane danka —

nad obzorje svije ?
Znaš li gdje s večera
kroz prodolje vije
vjetar sa sjevera ?

Gdjeno poput straže
vite stoje jele :
oči pogled traže,
duše uzdah žele ?

U onoj samoći
k sebi sam te zvao
i u kasnoj noći
ročište ti dao.

I došla si, Zoe.
Sjećaš one čase ?
Sjećaš pjesme tvoje
kroz noć što se glase ?

Bregovi daleki,
u onoj uvali,
u dvostrukoj jeki
njih su ponavljali.

Slatka pjesmo, što se
lomiš o brdine,
koju vjetri nose
s dola u visine,

i duša se moja,
koja vječno ljubi,
kao jeka tvoja
u bezmjerje gubi.

5. PASTOURELLE.

Prosuše se s vjetrom kiše,
kao da se proljet sama
raztočila u suzama
i kroz vjetar da uzdiše.

Kidaju se mlade rese
sa lješnjaka i vrbinja,
a s bajama i gloginja
cvjetne čaške kiša trese.

Potočine biesno šume
kroz prodolje nizbrdice,
rušec mirne zaklonice,
zasipljući zgodne drume.

U priklonu stado naše
u svome se toru stislo,
čezne nujno i prokislo
za slobodom vedre paše.

A ti, Zoe, niz pašnjake,
niz livade gledaš mûkom
gledaš kako vlažnom rukom
vrieme kida cviet i travke.

Al čemu ti bol i tuga?
Ta sutra će ljepše biti:
znaš ko će te prenositi
preko gaza i jaruga?

6. BALLATA.

Faune, daj, odloži frulu tanku
i dodji sa mnom. Gledaj, zar je
ona pri onom dolje zaravanku
što provlači se gusto kroz šikarje?

Podjimo tiho, kradimice tamo,
kroz suho rašće i savite grane,
dok tajno se za njom ne došuljamo.
Nek ti se duša u grlu ne gane,
nek smieh te ne izdade;
pred svakim šušnjem plahost bježat stane.
Pred njenu stazu, u spletenom granju,
mi ćemo kutrit vrebajući na nju,
dok nožice je ne zavedu mlade
basrljajuć da na naš zaklon bane.
Ja ću je primit za ruke tanane,
u slatkoj borbi nju ću nadhrvati,
izljubit žarke usnice i lice,
a ti ćeš frulom krik joj nadjačati
da ne sjete se njene drugarice.

Faune, daj, odloži frulu tanku
i dodji sa mnom. Gledaj, zar je
ona pri onom dolje zaravanku
što provlači se gusto kroz šikarje?

7. ROMANCA.

Zašto su jezera
danas zatitrala,
kao da je sjajna
zviezda u njih pala,
kao da ih tajna
neka želja dira,
ah, zašto jezera
dršću od nemira?

Kô sancí se ziblju
na površju njinom
bieli labudovi
i svojom bjelinom
sjaju u valovi'.
Vjetra na uzdahu
šaš i trs se giblju
u lakom zamahu.

Ti ćeš, Zoe, doći,
da se kupáš tajno.
O čarobno tielo
kao sunce sjajno,
kô labudi bielo,
koje ne skvrnuše
dosad griěšne oči,
ni ruke taknuše !

Zoe — ja ću jedan
medju labudima,
kô Jupiter, biti.
Lepršec krilima
dušu ću ti piti
kroz bezbroj cjelova:
klonut ćeš kô Leda
Michelangelova.

Šaš i trs iza nas
šuštit će u lišću,
omamljeni čežnjom.
Zlobnom nenavišću
lahor rukom nježnom
stat će da nas tjera . . .
Eto zašto danas
titraju jezera !

8. BALLATA.

Drijade tanke, na prudinu amo,
i zavitlajte kolo svoje,
kad iz šume se zlato vrati moje,
da veselom ga igrom dočekamo!

Nosit će puno naručje ljubice,
okolo vlasi vienac od paprati,
lješnaka mladih pune košarice.
I kad se k nama vesela navrati
i darove donese,
u očima će njenim ljubav sjati.
Oh, porubljene oči trepavicam,
zaokružene gustim obrvicam,
vaš pogled pokoj srcu mom odnese!
Pa kad će te se ovdje pokazati,
na drveću će granje zaigrati,
oko njeg bršljan ovit će se čvršće,
kroz lišće uzdah vjetrića će proći —
a moje srce s milja će da dršće,
kô lune sjaj na jezeru, u noći.

Drijade tanke, na prudinu amo,
i zavitlajte kolo svoje,
kad iz šume se zlato vrati moje,
da veselom ga igrom dočekamo!

9. PASTOURELLE.

O sastanci čarni naši
na prudini stepnoj, travnoj,
gdje u svakoj noći tavno
vodili smo konje k paši,

da u hladu pasu ljetnom !
Sterala se duga tmica
širom brda i ravnica,
a sa riečju mirnom, sjetnom

zborili smo kao u snu.
Na mom krilu ležala si —
milujući tvoje vlasi,
cjelivah ti krvnu usnu.

Hrzali su konji divlje,
kô da noć kroz tminu jeca,
a na nebu bez mjeseca
drhtale su zvijezde življe.

Dignusmo se : vrancu tamnom,
što se biesno, divlje plaši,
tegnuh ular, na nj uzjaših
i postavih tebe sa mnom.

Letjeli smo preko stepa,
u daljine, nad strmeni,
kraj ponora nebrojenih —
letjeli smo kô Mazeppa.

Plaha krda hitrim skokom
bježahu pred konjem hitnim,
a pastiri ljubopitnim
gledali su nas na okom.

I ja sam te vino čvršće,
ne plašeć se noći crne :
oh, rado se u smrt srne
kad ushitom duša dršće !

10. PASTOURELLE.

Kroz pukline i gudure
vjetrine se gone nagle
kô sablasti mliječne magle
po mutnom se nebu žure

i šireći ruke tanke
zagrljaju vrške brda.
Vraćaju se plaha krda,
vijugajuć kroz proplanke,

niz humove tromo, bolno
kao sprovod. Zoe, i mi
umaknimo ljutoj zimi,
pr'je neg vrieme neumolno

zatvori nam pute znane.
A vi, zbogom, vedre paše,
na kojima stado naše
plandovalo sretne dane.

Omorike zbogom vite,
ostavljam vas uzdisanjem,
prignite se gustim granjem
pa me njime zagrlite.

Zbogom jele i borovlje,
i bršljani i paprati,
a i vas ću spominjati
o kupine i korovlje.

Zbogom vedre prostoriје,
gdje zapadi krvlju gore,
gdje ružične sviću zore,
a u puno podne sije

zlatno sunce u sto plama —
čim se dolje laste vrata,
prvi bajam čim procvate,
opet ćemo doći k vama.

U DVOJE.

I.

Široka krš se u nepregled stere,
pustošna, tužna. Uz kamenje golo
žutice vlat se vijugava vere
i čička struk — a širom u okolo

nit grm se vidi, niti plaho zviere
u rašću šušne. Samo krstaš 'holo,
nad onim krajem bez žića, bez mjere,
vrh dvaju hrasta kruži naokolo,

korien uz korien koji rastu. I mi,
kô hrasti oni, Zoe, preplićemo
našijeh bića snagu. Ljutoj zimi,

olujnom ljetu da ne podlegnemo :
nad nama kruži u visina plavih
ideal vječni bezmjerne ljubavi.

Kroz ljubičasto, tanko predvečerje
 oblačka dva, na zapadnome kraju,
 nošena blagim vjetrom, kô iverje
 u vedrom visu plaho lepršaju.

Kroz azur prve zvijezde prosievaju,
 u bistroj vodi živo kô biserje,
 a dva oblačka tiču se . . . spajaju . . .
 i ginu blijedeć pusto u bezmjerje.

O Zoe, milje čežnje pjesnikove :
 kroz zanosnu i ljubičastu mladost,
 kroz opojnu i uzvišenu sladost

zajedno srodne naše duše plove —
 i spajajuć se od ushita ginu
 u neizmjernu ljubavi vedrinu.

VIZIJA.

O sretne zime, što će doći, sretne,
kad ni mi više ne ćemo bit sami,
kad naše duše ne će biti sjetne,
ljubeć se, Zoe, vječnoj u osami.

O sretne zime, kad će u galami
oživjet kuća dječice okretne,
kad će s kamina zlatni padat plami
na obrašćice ružične i cvjetne.

Ti, da ih smiriš, zborit ćeš im bajke —
oni će zurit velikim očima,
kô da se čude tajanstvenoj priči.

— Gle, moje slatke i brižljive majke ! —
mislit ću tajno, sipljuć poljubcima
mališa, koji najveć na te sliči.

NA IZVORU.

Uzdahom svježim kroz cvieće i lišće
nova je proljet svitala. Kad vruće
ljubavi želja mlado srce stišće,

kad duša tone u slatko čeznuće
u beskraj milja i radosti tajne —
slična na sunce, koje uz granuće

u vedri prostor prši zrake sjajne.
A mi smo, Zoe, jašeć zalutali
u šikare i šume veličajne.

Na drvlju tek su cvietci propupčali,
a ogranci su mladi, kao kose
šumskih vila, na vjetru titrali,

posuti sjajnim kapljicama rose.
Dok ljubica nam svježi i opojni
uzdasi pozdrav u svanuće nose.

Jašimo dalje : hrastovi bezbrojni,
lipe i briesti ostaju za nama . . .
Poskoknu konji zapjenjeni, znojni,

i maknuv glavom, sjaj sunčeva plama
u modrom njinom oku bljesne. Ptice
cvrkuću, šušnu u gustim granama.

A tebi sunce obasipa lice
ružama zlatnim, u obliku smieška,
cjelivajuć ti u krvi usnice.

U sitnoj, nježnoj ruci uzda teška
remenom prste stišće, da na njima
vidi se modra, okrutna bilješka.

Jašimo dalje neznanim putima —
kad gore, više, za nečim kroz drvlje,
pohlepan pogled s oka se otima :

kô neko bielo, fantastično grmlje,
kô sive magle pramen u daljini,
dršće i sjaje. (Put se šumski strmlje

vijuga pred nam). A i glas se čini
kô ljudski otud — i klik odjekiva,
i zov i smieh u šumskoj pustolini.

Al nije to ni grm ni magla siva,
(dodjosmo bliže), nego četa ciela
ljudstva, što jedan drugog potiskiva,

gomilajuć se oko šumskog vrela,
uz koje sjedi djevica i nudi
iz zlatne školjke vode. Njena biela

ručica ne zna što su ljudski trudi,
neg dieli samo neprestance, žurno
i barem kaplju svakom dati žudi.

Al mnoštvo čezne, otimlje se burno,
kô da se boji vrelo da presuši,
il ruka klone podatna, il tmurno

vrieme da vedri život ne uguši.
Sidjosmo s konja. Kô najžešći plamen
oživlje biesna žudnja nam u duši —

i za ruku te držeć, vuć' te stanem
med mnoštvo žedno. Sad me jedan tisne,
sad drugi gurne — posrnem i panem ;

al opet skoćih. — Šaka jače stisne
ručicu tvoju i hrlimo življe —
a duh od žedje hoće da mi svisne.

„— Hodite k meni, što žedjate divlje !
Ko s ovog vrutka pije — okusit će
najveće slasti —” djevica pozivlje

takmace ljute. „— Prolazno je žiće :
tek u užitku sva je sreća. Ljepost
vječita ja sam. Ja kroz vaše biće

prosut ću svoju uzvišenu krjepost.
Bez mene sve je pustoš i golota,
bez mene sve je umrlost i sljepost.

Hodite, željni slasti i života ;
u svakoj leži ovog pića kapi
neizmijerna, nedosežna milota.” —

A mnoštvo jače pohrli, zavapi,
i pruža ruke u pomamnoj težnji
iz zlatne školjke piće da iskapi.

Ajdemo, Zoe, našeg bivstva k čežnji !
Drži se jače, ne daj se — nek trudno
koljeno kleca, nek izdaju gležnji.

Još čas — i evo (nije uzaludno
vapila duša) tu je školjka zlatna !
Daj, pijmo, Zoe, strasno i požudno,

daj, pijmo, Zoe, — kad ruka podatna
duh poji naš sa slašću, blažeć biedne
i tužne dane žića nam neznatna !

Padoše školjci na rub usne žedne.
Oh, beskrajno i divno uživanje !
Sipalo sunce zrake nepregledne,

a žagorile ptičice kroz granje

MISTIČKI SONETI.

Là est le bien que tout esprit desire,
Là le repos, où tout le monde aspire
là est l' amour, là le plaisir encore,

Là, ô mon ame, au plus haut ciel guidé,
tu y pourras reconnoître l' Idée
de la beauté, qu'en ce monde j'adore.

J o a c h i m d u B e l l a y.

I.

Prolaze hitre, tajanstvene sjene
pred mojom dušom, teški leži sumor
u misli mojoj, a ukočen umor
tielo mi drži. Zar su uspomene

te prikaze što prolaze kraj mene ?
Što je taj gluhi od haljina šumor ?
Taj srebrn zvuk i rajske pjesme žubor ?
I vidim idu čete nebrojene

andjela tankih, visoko u zraku,
dugačkim trubljam, kako fra Beato
Angelico ih u mističkim snovim

vidjo i sliko. A u polumraku
razaznajem i gledam svoje zlato
med četam tim i mišlju za njim plovim . . .

U čudu se je svedj svjetina selska
 pitala : — Zašto, kad nad bregovima
 ružična zora sva u sjaju bljeska,
 u crkvu hiti Xeres ? Ili ima

na duši grijeh najteži med svima,
 pa moli da ga Gospodja nebeska,
 milosna Majka tužnim grješnicima,
 nesretnih Radost, Kraljica angjelska

od grieha rieši ? — Oni, ah, ne znaju,
 na onoj tamnoj slici Majke Božje,
 andjela skup na donjem stoji kraju

i njeno sveto cjeliva podnožje;
 med njima jedan sličan zlatu mome,
 ljubljenom zlatu — toli dalekome.

U crkvu si me zvala na ročište,
u predvečer kad u njoj nikog nema,
kada samoća i pustošnost niema
prostore svete otajnošću tište.

Stupovi hite hramu na nebište,
zagrljaju se gore. Kô da driema,
uljenka gluho dršće ispod triema —
U crkvu si me zvala na ročište

U polutami stall smo pod lukom
kô pokajničke duše. Drhtala si
kada ti mlado tielo ovih rukom.

Uljenka dolje u triemu se zgasi,
orguljna ciev je dahnula iz tame:
ti si se čvršće vinula uza me.

Jecahu jako kroz srebrne trublje
orgulje divnu misu Palestrine,
a jecaj onaj sad tanje, sad dublje
ozvanjao je crkvi u visine.

Ti bje kraj mene. Tamo iz daljine
plamtio oltar poput žive zublje
u tisuć svieća: od svjetlosti njine
sjale su tvoje zjenice golublje.

U misli naše vjenčanje sam gledô,
što pred Bogom se mora da izvrši,
čiji su svietu nerazdriešni lanci.

I na to sam ti vjenčan prsten predô,
a jedan svjedok štap koljenom skrši:
kô u „Vjenčanju” Raffaella Sanzi.

U oblacima tamjana, uz zvuke
čarobnih harfa i tananih frula
stojiš, o Zoe — a biele si ruke
sklopljene, moleć, u vis uzdignula.

Pred očima si mojim zasinula
čišća neg ljiljan iz andjelske ruke,
Djevica koji vidje, kad je čula
s usana svetih nebeske poruke;

čišća neg ljiljan, o kom Prorok zbori,
da ni Salamun u najvećoj slavi
ne imô slične njegovoj odori

Žubor se harfa zvukom frulâ splíce:
a uzdah moje čežnje i ljubavi
obavija ti djevičansko biće.

MUSICA.

I. FRA BEATO ANGELICO: ANGELI SUONATORI.

MAESTOSO.

Visoko drže svetim na usnama
andjeli trublje duge. Ozvanjaju
u svemirnim beskrajnim širinama
metalni zvuci — pa se pričinjaju

kô usklik slave. (Zlatno osievaju
sunčane zrake u čistim trubljama.)
Nek slavljen bude Gospod u svom sjaju !
Nek slavljen bude Gospod nad vojskama !

O akordi iz mističkih sborova
andjelskih, što vas čuo Fra Beato,
u najsladjem od umjetničkih snova,

u vašem skladu veličajnom duša
pjesnička ćuti milje nepoznato
i zanos slave nedosežne kuša.

2. CARLO DOLCE : SV. CECILIJA.

APPASSIONATO.

U uzvišenoj strasti uzdisajne
igraju tipke tvojim pod prstima ;
oh, tanke ruke, slične ljiljanima
u polumračju predvečeri tajne !

Duboka raskoš, slasti veličajne
spliću se, dišu u tim akordima,
a zatvorenim tvojim na očima
kao da dršću trepavice sjajne.

O divna, strasna glazbo Carla Doice,
u kojoj vječno živi nadahnuće,
ovij mi biće snagom tvoga milja !

Uza te svaka ove zemlje bol će
postati rajska, a svako čeznuće
dovinut će se neumrla cilja.

3. RAFAEL D' URBINO : IL VIOLINISTA.

ADAGIO.

Titraju strune tvoje kô ushitna
duša kad titra pred čudom ljeposti,
a s njih, u slatkoj, nježnoj turobnosti
dižu se rajski zvuci. Tvoja kitna

s ganuća kosa trepti kao sitna
na vjetru trava. Čežnja besmrtnosti
i uzvišene krjepost umjetnosti
na čelu tvome sjaje nedohitna.

Oh, igray ! Neka vječno blagoglasje
zanese moju dušu čarnom moću,
budeći u njoj misli neobične :

a ona će — kô nemirno talasje
u pješćan žal — uronit u slatkoću
što puni tvoje oči nepomične.

EPOD.

BRŠLJAN.

Pričo je hrast : „— Neponjatno i kao
kroz mliečnu maglu miso sjećaj hvata,
kad ponosan i mlad sam jošte stao

u prašumi, što vekom obuhvata
davnine drevne. Omorika stara,
visoka jela i lipa krošnjata

kraj mene bjehu. U slici stražara
oholim vrškom sve ih nadvisivah,
grleć se zrąkom iz sunčeva žara.

Kad proljet dodji — onda pogledivah
niz pašnjake, niz vrte, niz brežuljke,
na izvor, iz kog voda vrije živa,

glogoćuć hitro kroz srebrne puljke,
na čistac, gdje se šumske vile vrzle,
na satire i vješce i patuljke.

Kad zima dodji, noseć vjetre mrzle —
padalo lišće s mene, a pod sniegom
životne žile u zemlji bi smrzle.

Oh, teško bješe pod tom zimnom stegom !
Željno bih čeko da se prve rode,
dolazeć s juga, ogłase pod briegom,

da hladni snijeg sa pašnjaka ode,
na mladoj travi, žutoj od svježosti,
da iznovice vile kolo vode.

I bilo jednoć : lude od mladosti
Drijade hitno zavrtlale kolo,
u vrtlogu kô divlje okretnosti.

Zamirisala šuma naokolo,
a Fauni su virili kroz granje
na ono jato ružično i golo.

U jatu jedna ima noške tanje,
i čvršće skokne i govori sladje ;
oh, za ljepotom vječno uzdisanje !

Kad nenadno skup Fauna izadje,
razletije se sve kô plahe srne,
a ona zaklon iza mene nadje —

(O sjajne oči, velike i crne,
svilene vlasi smrekom uvijene,
ručice bijele i usnice krvne !)

— i reče : „,,— Hraste, daj zakrili mene
od biesne čete šumskih bogova,
od kojih svedj smo divlji progonjene.

Iz harnosti ću svojih slast cjelova
preliti sretna u granje ti svježe,
ovit te pletom zlaćanih pramova.

Nek naviek ljubav uza te me sveže :
daj me zakrili — čuješ kako kriče
družice moje i kroz šumu bježe !”” —

Na glasak taj stâ lišće da se miče,
zatrepta granje slatkom u šumoru,
kao da iz njeg novi propup niče.

I taknu ona moju mladu koru,
pramove duge u pukline stavi,
a mlado tielo u svakom naboru

propusti klice — i divno se savi
oko mog drva — kao Bršljan čvrsti —
u uzvišenoj, besmrtnoj ljubavi.

Protegnuše se njeni bieli prsti,
uz moju koru sljubivši se tamnu,
a na njima se mlado lišće svrsti.

Tad stade sisat u dašku pomamnu
iz mene sok — a ja sam drhtô, ginô,
u osjećaju ushitnu i plamnu,

i uz dušu sam svoju nju privinô,
da nič'ja ruka, ni udesna sila,
ni Pan od tiela mog ju ne otkinô". —

Ljepota tako vječita se svila
oko života zanosnog pjesnika,
svojom mu snagom dušu zagrlila.

Okovi teški taštih mogućnika,
viekovi mračni zalud su je stisli,
zalud je ruši gnjev licemjernika !

I ako nju su za časak istisli
iz umjetničkih duša neumrlih,
u velikoj, neoskvrnutoj misli,

koja ju nekad pojmi i prigrli,
ona se opet ustaljuje živilje.
Ljepost je vječna — kako bi je strli

varvari ljuti, il nevrieme divlje ?

MALI SVIET.

Posvećeno mom Ocu i mojoj Majci
i mojoj Braći — mojoj zemlji i
mojim brdima i mom grobu među
njima.

MLINAR SIMA.

O moje malo, pitomo mjestasce
u prisoju, pod klisom i pod gorom,
pod onom starom kulom razorenom,
što strši k nebu kô mrki orijaš
iz pradavnih, bajoslovnih vremena —
oh, kako željno povraćam se tebi !
Ti drži valjda, da se iznevjerih
i da se drugom ja privikoh suncu
i drugom nebu ? Možda reče : — Pjesnik
kô pčela luta od cvjeta do cvjeta,
pa sladjeg traži meda ? —

Ali evo,
ja opet slazim u naručje tvoje,
uz obronke i lomne uz brežuljke,
kroz gustu šumu, mimo svježe vrelo,
i ono vito jablanje i vrbe
i bučne mline. Nekud — ne da mi se,
da za uvijek se otrgnem od tebe,
jer duša moja, kô da se savila
kraj bijelih kuća tvojih, pa se sunča
na nekoj žarkoj ljubavi i davnoj.

Eh, tako ti je ! Mi smo kao stado :
po vazdan luta brdjem i pobrdjem,
kroz strme klance i pašnjake bujne,
pa kad se sunce nagne, onda kasom
u tor se vrne.

Šetajući danas
kraj brze stanem vode i razmišljam
i snatrim bogzna šta. A sunce peče,
a cvrčak pjeva žarku himnu ljeta,
a mlini buče, što se poredali
niz potok, medju vrbam' i jablanjem.

I jedan od njih — s lastavicom bielom
a sa dva žljeba — budi mi u misli
djetinjstvo moje, one sretne dane,
što traju malo, ali žive dugo
u srcu našem.

U tom bješe mlinu
Mandarić Sima mlinar, duge brade,
starost i brašno koju pobeliše.
Ja svaki dan sam k njemu na mlin sašô,
a on bi trgnô ogranak u bašti
i daruj mene krvavim trešnjama,
il staru oku iza žrvnja našô,
pa vadi iz nje pitu i uštipke.
I sad kad vidim onaj mlin kraj vode,
i kad se starog sjetim prijatelja,
kô čvrsta šaka bol mi srce stisne,
pa za grlo me primi i izažme
iz oka suzu.

Dva je imô sina
Mandarić Sima. Dvie zjenice svoje,
dvie uzdanice i dva obnovljenja . . .
Stariji već se okučio davno,
i blagoslovom : do tri unučice
starome djedi u naramke stare.
Tetoši djeda mazunice svoje,
al potajno za unukom uzdiše.
A mlađji i on od sajma do sajma
od siela k prelu, od kola u kolo,
u pjesmi danju, uz tambure noću,
a u ljubavi i noću i danju.
I nije dvaput o Gjurgjevu danku
pendžere svojoj nakitio momi,
već glasi svate i traži kumove.
Pa kada dodje željno mesojedje,

zazuje žice, zaciliču gajde,
zaori cika cura i momaka,
odjeknu puška kite i svatova.
a mlada neva — grana ružmarina,
a hrabri vojno — drvo šimširovo.
Tek stari Sima od radosti plače,
a mlin se žuri, pa sve klapa, klapa,
kô srce starca.

I kad jesen zlatnom
zakuca rukom i obilnom granom,
starome djedi u naranke stavi
unuče mlado od snašice mladje.
Tetoši djeda maloga nestaška
i virka njemu u oči crne
i miluje mu hrapavim prstima
ručicu sitnu. Aoh, bože, sreće !
A mlin se žuri, pa sve klapa, klapa,
kô srce starca.

Kad to opazila
starija snaša, stegnu joj se grlo,
i nešto tajno zazebe joj dušu,
a ustima se kô pelin razlio.
I zamrzi na svoju jetrvicu,
na ono malo u bešici čedo ;
i mržnja joj je noći ogorčila
i rujne zore i vesele dane,
i mržnja joj je rieči prišapnula,
pa ona brata podžiže na brata.
I jednog dana, kad je stari Sima
pobirô ujam na mlinu, salete
na oca braća : „— Oče, daj nas dieli !
Mi ne možemo živjeti ovako,
jer do dva brata mi se ne volimo,
pa, bog i duša, potraje li tako,

u svijetu će se čudo kazivati,
da brat je bratu oko iskopao !" —
Mlinaru staro protrnulo srce,
i zaklinje ih majčinim spomenom,
i preklinje ih srećom djece njine.
Al braća tvrda, kao od kamena.
Kad vidje Sima da kamen ne mekša,
on uze staru iza žrvnja oku
i podje doma, pa otvori kovčeg
u kome tvrde srebrene se grivne,
i svakom bratu izmjeri jednako.
Pa povede ih na oranje svoje
i svakom bratu podieli jednako.
A za tim jednom mlin, a drugom kuću
i svakom bratu učini jednako.
I reče njima :

„— Eto, djeco moja,
obilje božje u domove vaše,
da poživate i ne proklinjete
vašega oca. Ja sam blizu groba,
i ne treba mi ni polja ni grivni,
neg samo mira i ljubavi blage.
Pa med vama da ne bi bilo kavge,
i ljubav svoju podielit ću s vama :
sad k jednom ja ću na konak i hranu,
sad opet k drugom — tako naizmjenice,
dok smrt mi trudne ne zatvori vedje". —

I rastaše se.

Prvo vrieme osta
kod mladjeg brata Sima : regbi čvršće
privlačio ga onaj unuk mali
sa viticama i očima crnim.
Al brzo hite dani — dodje vrieme,

i red je sada k starijemu sinu.
Pa ode Sima. Al mu nekud čudno
u onoj kući. One cure žive
i vjetrenjaste preveć buke dižu
i starom djedi mir i sanak kvare.
A onda srce . . . staro srce čezne
za viticama i očima crnim.
I on se vrati prije svoga roka.
Starija snaha prišapnula mužu :
„— Gle, djeda voli tamo !” —

Mladja paka :

„,— Oh, vidiš, djed se prije roka vraća !” —
„Pa kad je opet morô k starijemu,
ovaj mu reče; „— Ne trebam te ! Ti nas
i tako manje vollš ! Ajde k bratu,
on nek te hrani i na konak prima ! —”
A kad se Sima mladjemu povrati,
„,— Oh ! —” reče i on „,— sad je red na bratu,
a i mi bome, u ovoj skupoći
oskudievamo u mnogočem. Zbogom !” —
I za njim vrata lupnuše, a srce
starčevo puče, a niz dugu bradu
prosu se suza.

Za čas zasta ondje
i htjede zvati, al mu riečca osta
u grlu pusta. A iz kuće brenči
dječinja vika. Tad u šumu zadje,
kroz stabalje se veruć. Otkad, dokad
rašljato granje zahvati mu kosu
i čupa prame il mu dere halju.
On hiti napried. Pod nogom mu praska
uveli šušanj, il se odkotrlja
kamečak hitri. A on dalje, dalje . . .
sve više, više . . . Pjena mu je gorka

ovila modre usnice. Kroz drvlje
sad strugne kos il okretni crvendać
pa zažviždnu u letu. A on dalje . . .
Već rjedja šuma, već se izbočine
iz zemlje kažu klisurasta stienja,
a sunce žarko grije, cvrčci cvrče,
komari zuje i pčele i ose.
A on sve više

I prispje do kule,
do one stare, orijaške, što se
kô stražar diže put nebesa. Rukom
koštunjavom i žutom prihvaća se
za kamenje i puste pukotine —
pa gramzi dalje . . . A iza nokata
već curi krv, dok vjetrina s visine
leluja sieđu vlas, a jejina
iz skrovišta se prestrašena diže.
A dolje selo — pitomo mjestašce,
kućice čedne i torončić tanki,
i niže potok kano srebro, na njem
mlinovi žurni. Kao tamna magla
pomrsi njegov pogled, ruke klonu,
izdaše prsti . . . pa iščeznu dolje
u urvinama, a za njime bučno
ori se stienje — — —

O moje mjestašce,
u prisoju, pod klisom i pod gorom,
pod onom starom kulom razorenom
što strši k nebu kô mrki orijaš
iz pradavnih, bajoslovnih vremena —
oh, kako željno povraćam se tebi !
Ne mogu od tvog odviknut se neba
ni od tvog sunca. Milo mi je buditi
u srcu zlatne, prošle uspomene.

Pa sretan sam ti u naručju tvome,
uz obronke i lomne uz brežuljke,
kroz gustu šumu, mimo svježe vrelo,
i ono vito jablanje i vrbe
i bučne mline. Nekud — ne da mi se,
da za uvijek se otrgnem od tebe,
jer duša moja, kô da se savila
kraj bielih kuća tvojih, pa se sunča
na nekoj žarkoj ljubavi i davnoj.

1903.

JEDAN BOŽIĆ.

I.

Božićni vedri dani. Mala varoš
u stajaće se zaodjela ruho
kô nevjestica. Snijeg ! Snijeg ! Snijeg !
Dudovi, šljivik, jablanje uz vodu
ogrnuli se i ne kreću granjem,
da bieli nakit sa sebe ne stresu.
Brbljava zvona brenče — a s pendžera
odjeknu nekog hitac : jek se gubi
za brdinama, negdje dolje — dolje —
u tajni beskraj. Poplašeni vrapci
zakriče, bježe. A sokakom čopor
objesne djece gruda se. Kroz svježe
obraze rumen njihove probija,
očice suzno i lukavo vire
u liepi život. U modre od leda
i od mokrine jedni pušu ruke,
a drugi grude motaju. Tu krika,
pljeskanje, kikot

Opet zvona brenče
i opet jekne kubura — a ozgor
niz varoš slazi, u zobuncu tiesnom
i zakrpljenom čudak čovjek, grbav, —
suiudi Ilja. Sad varoški bogalj
varoški nekad zvonar. Omotan
u prnje tapa nogama po bljuzgi,
žureć se k crkvi. Šubaru je šuplju
naherio, a sieđe vlasi vire
kroz odrtinu. Oči bulje u sviet
turobno, mirno — kô u grob. O brke
i dugu bradu hvata mu se inje,
a kroz nos para sa uzdahom ide.

„— Gle, eto Ilje !” —

kliknu jedan dječak,
a zlobni posmieh na crvenom licu zaigra.

„— Ilja ! Ilja ! Sniega amo !” —
kliknuše drugi. Zrakom zviždnu gruda
i skide starcu šubaru. Kô cvrkut
vrabaca radost odjeknu dječaka,
a on se prignu, diže kapu, ljutit,
par gorkih rieči u sebi progundja :

„— Djavalja djeco !” —

„— Sad udri ! — U grbu !” —
i diele grude poletješe biesno,
rasprskuju se o starčeva ledja,
obieliše ga kô za ljubav. A on
rukama maše, mrmlje, trese snijeg
i htjede napried. U to jedna gruda
baš usred čela pogodi ga. Krika
i pljesak zrakom jeknu — ali Ilja
kô strielom zgodjen stropošta se na tie
i osta ležeć.

Ostaše dječaci :
i još se neki, kô tobože, smiju,
a drugi samo raskolače oči —
onda niz varoš svi — kojekud . . .

Zvona
srebrno, voljko bruje — a kubura
planinu s brdom veže. Na to banu
varoški pandur i par dobrih ljudi,
digoše Ilju, odnieše ga (misleć
da obamrla nemoćnika nose)
u rasklimanu drvenjaru njeg'vu.
Kad bje o' podne — kad je sve uz prostrt
božićni stô se radovalo miru
i dobroj volji, kô da srce čupa,
mrtvačko zvono zabreca turobno :

— Don ! Don ! Don ! — zatim opet : — Din don ! —

Mi smo

baš posjeli uz trpezu. A Djeda
trgnuv se, viknu : „— Ko je umrô, snašo.” —
A moja majka proviri na vrata
i, doznajući od prolaznika, reče :
„— Umrô je Ilja !” —

„— Bog mu dao pokoj !” —
i drhtnu djedi donja usna kao
od boli. Za čas nestade vedrine
i milja onog, što napunja naše
domove, kad se Božić na prag svrati.
Svi ćutali smo. Onaj glas sudbine
nadglasao je čavrljanje sretno
i svakom dušom tresnô. — „Biedni Ilja,
baš kô da i on od doma je bio !” —
prekinu djeda muk.

II.

A poslie stade

ovako pričat :

„— Već je tomu davno
kad Ilja bješe zvonar. Šaljivdžija,
veseljak pravi, ta ni d o b r o j u t r o
nazvat mu nisi mogô ; on je uvijek
dosjetkom pozdrav vraćô. A ta zvona,
ta naša zvona pod njegovom rukom
i ona negdje drukče zvučila su —
govorila su, smiešila se. U njih
on bi ulievô svoje vedro srce.
Siroma Ilja!

I imô je kćerku
jedinicu, bez majke, Mlado, svježe,
kô rani dašak. Zvala se je . . . Čekaj —
Stanojka ! Tako. Omotano lice

čitavom granom zlatnih uvojaka,
a oči crne kao ponoć. Teško
da najjači bi znô odoliti njima !
I bješe ona prva — svugdje prva.
U kolu svedjer rad Stanojke kavga,
kô carstva radi. Pred njezinom kućom
vrebanje, dočik. Čim omrkni, pjesma
ljubavi s njenih san očiju tjera :
pjevaju momci — a kroz kapke samo
oholi njezin posmiel trepti. Dodji
i Gjurgjev danak, al najviše granja
o pendžeru se njezinome splelo :
čitava šuma. A o Ivan-danju :
njezini čički procvjetaju prvi
najljepšim cvietom, kô da su klinčaci ;
olovo njojzi jasnu sreću kaže.
Kad varoške su biljarice bake
vračile momke, pitale su odmah :
„,— Pa uzdišeš li za Stanojkom, mile ?” —
I onda vele rastuženoj majci :
„,— Pa gdje ćeš, dušo, njemu naći lieka ?
Smrt lieči ljubav.” —

Jednom (kô i sada)
o Spasovdanu bješe hodočašće
u drugo selo. Podje svijet mnogi,
i ja sam pošô, pošô je i Ilja,
a Stanojka je ostala na domu.
Bilo je toplo . . . grlilo je sunce
rukama zlatnim polja, svijet čitav.
Al od popodne podiže se oblak,
Kô sablast grozan, crn kô duša griješna.
Iz naručja mu poput krvna mača
sievaše munja. Prietio je strašno
porazom crni oblak.

A Stanojka

uz okno stala i gledala polje,
varoško, divno polje : sve zeleno,
obilno, bujno. Ovdje se leluja
pšenično klasje, tamo tamnozelen
vinograd, niže šljivik — pa kukuruz,
i dalje, dalje ; sve varoško — nada
ubogih ljudi, život, radost. Nebom
medjutim oblak juri. Sieva. Grmi —
kao da neko srce zemlji lomi.
A ona gleda kroz okno i misli :
— Ah, sve će propast ! Žalosne li zime !
Ta sve će pomrieti s nevolje i glada ! —

Pa sadje dolje. Izadje i bježi
k malenoj crkvi s torončićem bielim
i dohvati se dvaju konopaca,
o tanane ih omotala ruke,
tanane, sitne — pa potegnu snažno.

Din, din, don ! Din, don ! — kô molitva jeknu
zvonova suglas. Vani jače grmi,
a ona čvršće : — Din, don ! Din, don ! Vani
i prva zrna krupe zaredaše . . .
Ne vidi ona — ne zna ona — samo
povlači čvrste konope, a rumen
kroz lice sjaje, a srce joj kuca,
u žarkoj nadi, misô se veseli,
kako će sutra, osvježeno daždom,
smiešiti se polje varoško . . .

Najednom
kô silan plamen zavitla oko nje,
a orljaj neki torončićem tresnu
kô da je zvono puklo. Pusti konop
i pade na tle. Doletješe ljudi
i nadjoše je bez života. Zlatne
izgorjele joj vitice — tek oči

gledaju malko, iz njih sjaje nada
i ljubav vedra. Vrh usana tanka
crtica smieška, kog je iznenada
zatekô udar groma. Dočim vani
zadunô vjetar, razmetnuo oblak
i opet sunce k zemlji svoje zlatno
cjelovlje prosu.

Kad se predvečerom
sa hodočašća povraćao narod,
sve čudilo se što ne slave zvona,
a Ilja, srdit, najmljenog dječaka
u sebi kleo. Al kad kući dodje,
u komoricu, što miriše blagom
mažuranom i ružmarinom, vidje
med četri svieće Stanojku. Kô ploča
kamena, kojom udariš o stienу,
Iljino puče srce. I odonda
pomrčala mu pamet.

One zime
bijaše silna studen. Pusti sniezi
i vijavice. Vjetar drmô krovom,
gulio stabla. Ali svud u domu
prijatno bilo. Toplo i obilno
na stolu kruh se pušio, a vino
iskrilo kao mladost. Ali meni
pričinjao se onaj dah iz kruha
kô Stanojkina djevičanska duša,
a onaj titraj u vinu kô njena
ubava mladost”

1904.

RECEIVED
JAN 10 1904
U.S. DEPT. OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D.C.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА

„РАДСКЕ ДОМ-НОВИЋ“

БЕСКОВАЦ

ŽIVOT ZA CARA.

POSVEĆENO STJEPANU PL. MILETIĆU.

Jesensko mutno jutro. Magla mliečna
 kroz drvlje gmili kô sablast. Kraj plota,
 kô okamine hladne, bez života,
 njih dvoje stoje. Grozna, pusta, vječna

u oku bol im, a usna bezrječna
 tek dršće, trepti. On ruku omota
 o njezin pas i ona se kikota
 ko očajnička luda. Nečovječna

za rugom želja drži joj se duše,
 a srce puca poput stakla. Reče
 on : „— Zbogom ! —” ali suze riječ guše.

Tad maknu pramen plave kose, dirne
 poljupcem čelo. Tarantas poteče —
 Njen jecaj ječi kroz prostore širne

Drndaju kola blatnim drumom. Selo
u magli dolje izginu. Kroz šiblje
tanano blješti nebo sivo, bijelo.
Poljija pusta : niz prazne se griblje

srebrene vodne mlake. Neveselo
prohladni vjetar gole vrbe ziblje
i ljušti lišće zadnje i uvelo.
On sjedi miran i glavu prigiblje

na žuljav dlan, pa onaj žudi plot i
jablanje, bunar, stoborje i veče
prijazno, zvučnim razblaženo zvonom,

što dušu sladi, a pohote kroti

A ruka sama grudima poteče,
da kucaj srcu zaustavi bonom.

Na dvoru pljušti kiša, a niz stari
i čadjavi se duvar kaplje ciede.
Drjemuška mačak na banku i prede.
Samovar žurno glogoće i vari,

u vazduh iz njeg hite kolobari.
Zgureno, nujno pokraj peći sjede
otac i majka. On reče : „— Što vriede
uzdasi tvoji — i taj plač što mari ?

To je svejedno. —” „,— Znadem —” ona šapnu
a jecaj kida šaput, „,— ali čemu
mater daje Bog” i riječ zapnu.

Tad nadoveza starčić plah, umilan :
„— Do vieka, stara, čast i slava Njemu !
On mudar jest, On svemožan, On silan ! —”

U krvi zapad plamti, varoš sveta
rumeni se kô silna ruža. Kao
pomamne zublje tornji i kubeta
iz dalji blješte. On je na brieg stao,

pa gleda čudom raskoš toga svieta
i snažni sjaj, te žarom obasjao
njegovo oko. Ogromna se sjeta
iz srca splinu, duh se razabrao

i veličanstvom napunja se nekim.
A dolje šumi rieka, a na Kremlju
zabruje zvona glasom blagim, mekim . . .

Poposta časak, prignu se na zemlju,
šubaru skide. Sunčev trak na golu
položi glavu kô aureolu.

Kroz kolutove tamjanova dima
svietnjaci trepte, ikonostas blista,
sa kog, kô krvav mjesec, lice Hrista
svoj blagi pogled baca vjernicima.

Bortnjanskog tužna pjesma obuzima
prostore svete : kô od srebra čista
glasići djece ječe. Poput lista
na vjetru dršću srca u grudima.

I presta služba. Ali kroz tišinu
najednom romon patrijarhe glasa,
uzdahu sličan, soborom se vinu.

Kô silan val se mnoštvo zatalasa,
a iz dna dušâ krjepki i svečani
zaori uzvik : „— Bože Carja hrani! —”

Čekaju čete poredane — mlada
i krjepka momčad : silna ruska duša.
Od jednog k drugom šaput, a on sluša
i svoga cara vidjeti je rada.

Titanom on ga drži, on se nada
da u njeg oko kô zublja, te tinuša
pomrčat ne zna, koje zalud kuša
da smrtna motri zjena. Iznenada

kimvali, trublje odjeknuše snažno.
Car ide : tamno lice, oko niemo.
Al on ga gleda smjelo i odvažno

i ganut šapće: „— Vidiš, u daljinu
mi polazimo: krvlju našom ćemo
otkupit tvoju radost i vedrinu ! —”

Zanosno zbori car : „— Junaci, čije
grudi su gvoždje, srce žestok plamen !
Osvojite mi kraj, gdje svedjer sije
sunčani pogled neugasiv, mamen --

osvojite mi carstvo sunca ! Bije
snažna me želja, da, kô slave znamen,
podignem hram još ljepši nego li je
Uspenskij sobor. Svietlih zraka pramen

iz sunca ćemo trgnuti i ovit
jabuku s njima silnu ispod krsta.
I u tom hramu želim ja ponovit

krunjenje svoje ! —” Reče car, a sluša
pobožno krotka vojska, sluša čvrsta
i krjepka momčad, sluša ruska duša.

I brza napried bučno vlak — niz ravne
prostore tundre, preko voda biesnih
i stoljetne kroz jele, te uspravne
spram prostora se uzdižu nebesnih.

Kroz štropot kola struji, kano davne
prošlosti odjek, glas turobne pjesni,
a balalajka jeca kô sred tavne,
olujne noći ubogar bolesni.

On čelom staklo okanca pritište
i gleda u sviet pojuć : „—Dodji, dušo,
u suton tavní sadji na ročište

k livadi onoj. Ah, tamo je krasno !
I ti ćeš doći, čekat ćeš me, dušo.
No sve je zalud — jer će biti kasno . . .”

Praskaju grane, a zvižduk se vije —
 Gorostas regbi kroz prašumu luta,
 uzdišuć muklo, krči sebi puta
 rukama snažnim : to vjetrina bije

sibirsku pustoš. Sve u vlaku snije,
 tek on je budan. Njega mori ljuta
 beznadna čežnja, pa ispod kaputa
 uvlači ruku, gdje na srcu grije

srebrni obraz, majke spomen dragi.
 On prinese ga na usta, što gore
 kô živa rana. Dugo osta tako,

dok san ga nije obhrvao blagi.
 A vani vjetar jake čupa bore,
 praskaju grane, vuci viju jako.

Ružičan posmieh siplje jutro svježe
 na čudnu varoš i ovija krive
 linije kuća i pagoda. Žive
 rječine ljudi sokacima bježe

kroz sjajnu rumen. Stojeć ispod veže
 trgovci nude povjesma, kadive,
 papirnog cvieća, džidže zamamljive
 zvjedljivom mnoštvu, te s' uz tezu sleže.

On željno motri šarenilo bujno,
 pa misli: „— Ono sviloruno platno
 u nakite će ona izvest same;

njezino lišće razvedrit će nujno
 oboci ovi, a prstenče zlatno
 nju će još čvršće privezat uza me. —”

II.

Bijaše praznik. Mladi i okretni
podjoše tamo, gdje se groblje stere
sinova sunca. Kroz drvlje se vere,
kô tajni cjelov, dana prizrak sjetni.

Kô ogromni stražari tisućljetni
kioski hitni i nakazno zviere,
lukovi smjeli, zmajevi, himere
na podnožnicim, gdje se vrze cvietni

splet arabeska, ukočeno stoje.
A njemu miso za mišlju se reda
i on se vraća u djetinjstvo svoje,

spominje bajke nejasne i tamne,
pa osvrće se plaho, kô da preda,
da utvare se ne probude kamne.

Rominja kiša, a noć je. Po kliskom
i blatnom tlu koraca vojska. Krište
promukli glasi, a očajnom piskom
ubojno zrno tople grudi ište.

U dalji bljesne, pa zagrmi. Diskom
plamenim regbi, da se niz bojište
umeće Samrt. Grčevitim stiskom
njegovi prsti ljutu šarku tište

kô vjernu ljubuu. U oku mu titra
dušmanskog ognja odsjev, srce bije
i igra, kô pod vještom rukom citra.

Srčući napried uz krik drugova
on misli, dolje u mraku se krije
zvjerinje s groblja sunčanih sinova.

Kô bieli pokrov slegla se je pusta
 jutrnja magla. Čopor konja hrže,
 topovi riču, a s tisuće usta
 ozvanja : „— Hura ! —” Vodje kliču : „,, — Brže !

Naprijed ! —”” A on pade, pak se usta
 i dalje hiti. Pušku k licu vrže,
 u maglu gadja. U to krvca gusta
 niz čelo, kano prosip ruža, trže.

I htjede dalje — ali pred njeg kroči
 kô neka strašna avet praznoočna,
 jabuku žarku u pregršti stišće.

On zdvojno kriknu, rukom pokri oči :
 jabuka pršte poput groma moćna,
 rastepe klupko ljudi — kao lišće . . .

Nad tamnom gorom krvav uštap plano
 kô strašno oko. Kô crn plašt se suče
 po nebu razdrt oblak. Polagano
 plašljiva sjena razbojem se vuče

i obzire se. Je l' se glasak gano,
 u gaoljan se visoki uvuče.
 I poslie malo opet tapa kano
 zvier, nadje leš i sa njeg ruho svuče,

džepove prazni. Zatim drugi hvata,
 prevrće, traži i otkačča puca
 odore krvne, pa otrže s vrata

srebrni obraz, koji se svjetluca
 na mjesecini. Svud je mir — tek zamah
 vjetrića šušti medju trstikama.

Iz teška se je preno sna. Po čelu
 jutrnji dašak golicne ga tío
 i čini mu se : to je cjelov bio.
 Pa eto ranu zaboravlja vrelu

i nalazi se kod kuće, na selu,
 na dragom polju. Klas se k zemlji svio,
 hariši kriče, vasiljok se skrio
 med gustom raži. A tamo na vrelu

lagaško pjesma zvoni, cepti, plače
 i takmači se za žuborom vode
 sad tiho — tiše, a sad jako — jače —

A on sve sluša, trudnu diže glavu,
 al svježā rana opet ljuto bode
 i glava natrag klonula u travu.

Zgrušana krvca oči mu zatvara,
prstenje svietlo pod vjedjama struji
kroz tisućbojnu maglu. Tanko bruji
u uhu, sitno — regbi cvil komara.

Čas kucne bilo, časkom se odmara
kô sahat prije neg će stati. Zuji
kroz mozak čopor misli : u oluji
oblake tako pramen munjâ para

il travom zmije plaze. A grud peče,
i čini mu se da mu iz nje vadi
ogromna šaka srce, iz kog hiti

krvavi plamen, On se trgnu, reče :
„— Ah, pusti srce ; u njem zlatni nadi :
još hoću ljubiti, jošte hoću žiti ! —”

Noć pusta, mrka. Pokriveno sniva
 njih dvoje starih, kô dvie trudne oči.
 I mir je : samo crv u brvnu toči
 il plahi vjetar škrine kroz ćerčiva.

Kô uzdah noći pred ikonom živa
 uljenka gori, a izbom se koči
 pokućstva tamna sjen. Na jednom kroči
 do vrata neko, lupne poput diva.

Prenu se stara — gleda : pred ikonom
 drhtavo svjetlo raste, raste više,
 postaje srce krvavo, rumeno,

što trepti jaderno, ječi jekom bonom
 i „— Majko ! Majko ! —” kriči. Poput kiše
 starici suza poli lice sneno.

Kô plašt poliven grimizom, crveni
 svod se nebeski. Razbojem svjetluca
 oružje pusto, kolajne i puca.
 Leševi posvud leže povaljeni,

zgrčenih pesti, čela izranjenih.
 Nad njima mrka tičurina kljuca
 i mrtve srče oči. Vjetar puše, puca
 trstika žuta, oblaci gonjeni

visoko zrakom, kidaju se. Gasne
 posljednja zvijezda u naručju zore,
 što zlatnim usnam vrške gora ljubi.

Na to se lice Proroka sa Jasne
 Poljane kaza kroz oblak i zbore
 njegove časne usnice : „— Ne ubi ! —”

U SJENI ČEMPRESA.

MRTVOM PRIJATELJU.

Kad sunce tone sred zlatne pučine
tužimo i mi onim zapadanjem,
i ako znamo da će novim danjem
iznova ono sjajno da zasine.

Kad tužna jesen s drvlja lišće skine
tužimo i mi onim umiranjem,
i ako znamo da će novim granjem
izbiti propup čim zima umine.

Kad laste sele ispod našeg krova
žalosno mi se rastajemo s njima,
al' ipak doć će, doć će one s nova.

Al ti nam ode u nepovrat, Milo;
čemerna bol se bratske duše prima,
a beznadje se u srcu savilo.

KRANJČEVIĆ.

Neumorna je miso uronila
u skrovnost srca i ponore duše,
tu raskopala sve i raščinila.
Tad htjede prodriet kroz magle i tmuše

života, pak se prkosno uzvila
na visove gdje vijorina puše :
provijala se, pitala, vapila
nebesa kletvom, da se ne ogluše.

Nebesa stoje niema kao stiena.
Ona u svome beznadju se svija
i grči kao na žeravi zmija,

dok nije pala pusta i slomljena, —
a na sviet liepi sunce zlato hita
a sviet se smieši, živi i ne pita.

1908.

KNJIGA SUNCA.

Laudatu si, mi Signore, cum tucte le
tue creature, spezialmente messer lu
frate Sole, lu quale lu iorno allumeni
per nui ; e ellu è belu e radiante cum
grande splendore; di te, Altissimu, porta
significatione.

Sv. Franjo Asiški: Laudes creaturarum.

TI NE ZNAŠ NAŠE SUNCE.

Ti ne znaš naše sunce : Kada grāne
i zlatnom usnom ljubi vrške gora
kô zlatni bog, a površina mora
purpurnim smieškom smiešit mu se stane —

Ti ne znaš naše sunce : Kada plane
u žarko podne, kad iz modrih dvora
vatrenom zubljom pali list po gorâ,
potoke suši, izgara poljane —

Ti ne znaš naše sunce : Kad se žari
pri zapadu, u beskraj kada gine
i poput srca ranjena krvari —

Kô naše sunce mi smo : sve miline
nas mame slašću, i nas strast izgara,
a i zapad naš je od krvi i žara.

NEPTUNOV HRAM U PAESTUMU.

Vladimiru Nazoru.

Kô sunčan san, kô čudna, nevidjena
prikaza stoji hram Neptunov. Snažni
stupovi nose teret krjepkih stiena,

kô gorostasi hrabri i odvažni,
što na ramenu Olimp nose. Vrieme
potamnilo ih, zrak oko njih vlažni

savio trulež, u kom klije sjeme
i lišaja i gljiva i bršljana,
što srću sok iz drevnog kama. Nieme

tu traže sove zaklona i stana,
a pauk vreba ljute na komare
i trovne muhe. Pusta, očajana

sva priroda je u okolo : bare
gnjiloćom dišu, groznica se vuče,
kô strašna sablast, za ljetne omare.

Uz goli kamen bunika se suče
i nesmiljena kukuta : med njima
nit igra leptir, niti pčela zuče,

neg samo poskok zviždi. I ne ima
tu čobančeta, nema stada ; vrelo
njih vabi svježe medju jablanima.

Al ti se ipak dižeš hlabro, smjelo,
Neptunov hrame ! Jakreb te ne peče
kroz razpucano što ti gmiže tielo.

I kada sidje to purpurno veče,
odsievaš svojim linijam o jasni
nebeski azur — a kroza te ječe

šumovi vjetra kao spomen krasni,
što opetuje iz prošlosti milje,
kad ono k tebi Poseidon časni

banuo na prag. A s njime obilje
plavokosih Nereida i stari
ronilac Nerej, kom u kosi bilje

treperi morsko i koralj se žari
i dršću alge. S njime Amfitrita,
kraljica plava, kojoj strasni žar i

pomama biesna iz zjenice hita,
a duga, duga kosa krije rame
i bokove od alabastra. I ta

nebeska družba, oj ponosni hrame.
posveti tebe ; svoju vječnost uli
u stupovlje, u goleme ti kame,

u kapitele, što su zadrhtnuli
oćutiv život. A izvana plamom
sunčani zraci sveg te obasuli,

kô zlatna himna neba. Pa kad tamom
noć prekri svemir, prošav dan u sjeni
i miru, nesta bogova — a hramom

ležaše s kose biser otrunjeni,
il krvav krnjak korala, il prazna
ispita školjka O divni spomeni !

Uz njih ne čutiš uzdaha porazna
močvara pustih, ne smeta te sova
ni podli namet od korova razna ;

ne vriedja tebe navala viekova
nit podgriza te gušter, što se grije
na podanku neslomivih stupova.

*

O Vlado — gledaj : naša duša ti je
kô onaj hram, u njoj se silna snaga
ljubavi čuva, u njoj moć se krije

božanska, koje nekoć uli blaga
nebeska milost, e da tu kod ljudi
bar negdje bude slavi njenoj traga.

Kô onaj hram smo : sa čežnjom u grudi
za besmrtnom ljepotom, nit nas smete
što podli šišmiš pohulit nas žudi,

što korov nam se oko nogu plete,
il mračna ptica prha oko čela,
da obzor našem pogledu omete.

Mi heroji smo ! Napried ! Nova djela
nek kliju, Vlado, u mladjanjoj duši,
nek jekne, Vlado, naša pjesma smjela !

Oh, pjesma naša ! U magli i tmuši
nek bude zublja biesna, razpaljena,
da zloduha je mržnja ne uguši ;

gdje nevoljnika nadje izmučena
tu utjehe, tu melema nek poda,
a neka hrli krjepka i vatrena,

neobuzdana — gdje zove sloboda !

KĆERKI BOŽENI.

U kući mojoj
slavila ljubav tripudij :
kroz vedre odaje
ječaše mladosti posmieh
kô kristal. Orgije ljubavnih rieči
drhtahu aerom toplim
kô sunčani žar u podne
kad trepti nad zlatnim poljem.
I ja sam u pjesme zvonke
skupljao posmieh i rieči
sipljuć ih u sviet, kô cvieće
što bajam truni na zelenu bašću,
kad južnjak njegovim prostruji granjem.
U kući mojoj
slavila ljubav tripudij !

U mekom kutu
nadjosmo, dušice, tebe
jednom u proljeće
kô golo, krještavo ptiče.
Glednusmo jedno drugom u oči :
Otkle to pamučno zrnce ?
Možda se kroz dva najsladja
promaklo poljubca naša ?
Il iz „ Nocturna ” Chopina
to je zaostali akord ?
Ili iz mog „ Canzoniera ”
to nježni oživje Petrarkin sonet ?
Al ko bi mogao otkriti kako
u mekom kutu
nadjosmo, dušice, tebe ?

Azurne oči
kô krupan kraljevski dragulj,
duboke kô ljubav,
a nujne kô pjesma ona
te pastir dinarskim bugari stienjem.
Mirisna krvna ustašca
na bliedom licu kô procjep
na zreom puknutom šipku.
Zubići sitni kô zrnje,
al sitno biserno zrnje,
a tanki prstići nježni
kô pet listova divljakinje ruže. —
Nô ja sve puštam, topeć se u tvoje
azurne oči
kô krupan kraljevski dragulj.

Od onog dana
drugi je u kući život.
Na pendžer svaki dan
kuca nam jutrnje sunce :
— „Pjesniče, mirisna dušice gdje je ?
Daj mi je, da je poljubim !” —
Za tim čavrljavo jato —
sjenice, čiope, vrapci :
— „Pjesniče, družici našoj
nosimo žagor i cvrkut !” —
Na večer mjesec kroz zastor
dobaci zraku : — „Pjesniče, srebrnim
rukama grlim to mezimče tvoje !” —
Od onog dana
drugi je u kući život.

112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

prolazi sobama našim :
čobani, kraljevske
za kojim uzdišu kćeri,
i strogi okrutni kraljevi siedi,
gradovi od alabastra,
krilati zmajevi ljuti,
čvrsti viloviti konji,
vještice, sirotna djeca,
biele kozonoge vile,
mudro i kudravo pseto,
lukava lija, oblizava maca, —
a njene zvjedljive gledaju oči
gdje čitav svijet
prolazi sobama našim.

A ja medjutim
hrvam se rukama snažnim
u borbi života.
Ponosno udaram šakom
sudbi na vratima, vičuć : — Otvori ! —
Starica otvara mrka
i pita : — „Šta želiš, strance ?” —
— Kaži mi puteve zlatne
što vode k veselju vječnom ! —
Ona se nasmija gorko
vratima lupi i reče :
„— Sam ih potraži ! Davno ih ne vidjeh,
osliepih okom i koljenom klecam !” —
A ja medjutim
hrvam se rukama snažnim.

Buktinja biesna
 pjesničko srce je moje —
 al k meni ulazi
 laganim skokom Božena
 kô plaho srnče. Malenim rukama
 uzimlje to moje srce,
 a ono gori kô vulkan,
 a ono bjesni kô pakô.
 Ružičnim prstima čarka
 u onu vatru i kriči :
 „— Ja držim, ja držim sunce !” —
 od kog joj lice se bledjano žari.
 To dosad ne znade učinit niko !
 Buktinja biesna
 pjesničko srce je moje.

I nema za me
 umora, nema klonuća !
 Iz tvojih ručica
 ja primam veliku sreću —
 ah, onu sreću, te čitavi svijet
 beskrajnim svojim daljinam,
 prostorjem svojim nebeskim
 čovjeku dati ne umje.
 Iz tvojih ručica sitnih
 ja primam ogromnu snagu,
 pa pletem plamenje žarko
 što bukti iz moga srca — i srćem
 u život, u bolje dane, u slavu —
 i nema za me
 umora, nema klonuća.

A tebi želim
veselje, što meni daje :
veselje raskošno
hitrog i zlatnog života !
I ne mira, ne tišine, ne stanja,
nô burne životne igre
onoga čarobnog kola
pomamnog, uz pjesme zvučne,
kô što ga vile u gori
uz vrutak srebrni viju,
uz vrutak životnih slasti.
Inače, mi smo kô mliečna magla :
udesni prodje dah — više ni traga !
S tog tebi želim
veselje, što meni daje !

ONOJ, KOJA ŽIVI UZA ME.

Kroz noć života vrludam i vičem
za srećom, ko pijanac : — Stani ! Stani ! —
A sreća plaha, ko gonjena bičem,
u mrak se gubi crni i neznani.

Ja napried za njom . . . Sad me stiena rani,
sad o drvo se bijem i spotičem;
uz provalne se povlačeć bezdani
krvavim dlanom ispitujem, tičem

sumnjivo tlo. Tad stade ti preda me
u ruci držeć živo srce, koje
ljubavlju plamti, kao luč sred tame.

Rasvietliše se rov i gaz i kamen.
A ja se, žedan, hvatam ruke tvoje
i iz tvog srca pijem krv i plamen.

FERRAGOSTO.

O Zoe, o slatka Zoe ! U duši dršće mi spomen
na usne tvoje, što divlje,
pomamno gore, kô ovo rimsko razbješnjelo sunce,
pa srce udara življe,

pa krvca još krjepče struji, a duša strastvena moja
za tobom čezne i gine !

O Zoe, o slatka Zoe ! Sumoran bez tebe život
bez milja i bez vedrine

protiče pjesniku tvome, kô tužna ponorka rieka
što se u pržinu gubi,
al misô sve k tebi hrli, al svaki moj atom želi
da ljubi, samo da ljubi.

Iz jutra krvava zora zove me gore na Pinčij
gdje šušti granje i lišće,
pa gle, kô drevnoj u bajci, kroz drvlje virkuju hitre
Drijade i svaka stišće

ružične prstiće svoje i smjelim bestidnim kretom
poljupce baca mi vruće —
i onda kikoće zvonko. A mene opija ljubav,
a mene mori čeznuće

i bježim k palačam pustim, da izmedj stupova hladnih
što sjajne svodove nose,
počinka nadjem i mira. Al gle, eskilinska Venus,
bezruka, napravlja kose —

mramorna svojom ljepotom u čudnom odsjevu blješti
i trepti i živi i dršće,
a meni još jače sinu pred dušom prikaza tvoja
o Zoe, meni još čvršće

proteče mladosti zanos kroz trudno klonulo tielo.
A vani kô požar grije
veliko sunčano oko. Vabi me, pozivlje, dolje
u polja. Žuti i zrije

pod ljetnim poljupcem zlatnim prignuto bogato klasje
iz koga skakavci ciče
i cvrčak brbljavi cvrči. Pokatkad s Tibera dašak
u žito zadje i miče

tanane vlati, kroz koje krvavi makovi bljesnu
razbludno, kô posmieh s tvoje
crvene usne, o Zoe, kad najveć užitka želiš,
kad hoćeš ljubavi moje.

I mene kô neka želja obuzme, i usta moja
na pô otvorena hlepe
za tvojim usnama vrućim, i duša u sebi one
časove ponavlja liepe

kad smo po poljima našim, uz jaki kukaca piskut
u sienu i bujnoj travi
ljubavno slavili slavlje (i onda s žege nebeske
titrahu prostori plavi),

pa u tom snatrenju sada ja željne podižem ruke
i vapim: — O sunce sjajno,
o snažno, podatno, sunce ! bože života, raširi
to krilo svoje beskrajno

i prospi žeženu raskoš plamnih zlatnih trakova
u moje bivstvo ! Raspali
tu krv što mladošću vrije, što mojom bjesni nutrinom
kô vjetrom šibani vali,

pa užarenoj kad zemlji na grudi klonem, opijen
božanskim plamenom tvojim,
tad nek mi Zoe zatvori žedne iznemogle usne
pomamnim usnama svojim ! —

Rim, avgusta 1903.

U LOVU.

Plavetni prevjes Aurora diže
s prozora svojih i kroz maglu tanku
pogledom vedrim preko svieta siže.
Sve titra, igra, blješti : k novom danku
ružične ruke širi,
ružične širi grudi,
a sjajni dan sav diše, dršće, miri,
a sjajni dan se bliži, čezne, žudi.

„— Na noge, vitki hrti, vjerni moji !
Još sunca nema, nit se magla slegla!
Daj, pohitite ! Pusta divljač stoji,
daj, nanjušite tragove i legla !” —
A hrti poput zmije
vijući glatko tielo,
kô da ih silna žedja krvi bije,
na mene skaču biesno i veselo.

I pohitismo, pregazivši mlake.
Kad udarismo goram uz strminu,
tađ zlatno Sunce ruke diže jake
i Auroru od dana otkinu,
a ona, kô Semela
u Jupitrovu sjaju
kad vidjet božje veličje je htjela,
u sunčanome zginu zagrljaju.

(O sladljano i blago umiranje
u besmrtnome cjelovu pomamnom !)
U to je sunce prodrlo kroz granje
žareći lišće svojom rukom plamnom ;
žagore ptice sitne,
o stabla žuna kljuje,
dotiče svježi vjetrić grane kitne,
iz dalji lavež hrtova se čuje —

Al iznenada, kao otjerani,
bježahu oni, zapjenjeni divlje ;
lajaše jedan prema onoj strani,
a drugi, tamo kô da me pozivlje,
oko mene se vio.
Zar nanjušiš lova ?
Zar suri ih je medvjed prestrašio,
il opaziše čopore vukova ?

I podjoh s njima niz strminu šume
uz hrastove i spleteno uz briješće ;
smetosmo staze, ostavismo drume,
basajuć onud kud je drvlje češće.
Najednom, gle, kroz granje
bjelasa nešto. Mramor ?
I začujem kô tiho ćeretanje,
kô kikot, krik, šaptanje i žamor.

Povirnuh zvjezdjiv mimo preplet granja
i vidjeh čudo, sanak, ljepost, čežnju ?
Zar eto k nama nova sidje Diana ?
dovede amo Nimfa četu nježnu ?
O, Francesco Albani,
ovakav možda tvoju
ushitnu dušu prizor čarni zani,
kad besmrtnu si stvar ô sliku svoju !

Titraše vrelo. Ja u površini
srebrnoj gledah drhtanje ljepote
isprekidane u čarnoj bjelini.
Al ipak mi se željno oko ote
i, kô Akteon smjeli,
kroz granje se provukoh.
O grudi rosne i bokovi bieli,
o hitna nono i tanana ruko !

Uz krik i ciku nesta sveg u gaju.
Pram strani gdjeno zginu četa ona
hrtovi moji kao biesni laju,
Oh sretniji si Xeres Akteona !
O, Zoe, bježi, hiti
niz šumske stranputice,
jer smjeli će te pjesnik uloviti,
izljubit tvoje grlo i usnice !

SJEVERNI SONE TI.

I.

Po tmurnom nebu bezoblične hite
jesenje magle, kô da splinut žele
u prostor mutni il u tajnovite
i čarobne kô predjele da sele.

O magle sive tanke, nevesele !
Raširite mi vaše ruke vite,
rastvorite mi vaše grudi biele,
i moju dušu snažno zagrlite !

Oduzmite joj uzdisaje plamne
i misli tople, pa ovite one
lukove hitne i krovove tamne,

tornjeve vitke i uske balkone
sjevernog grada : sve neka oćuti
što moja južna, žarka duša ćuti.

Sa starinskoga gotičkog balkona
 kraljica gleda moja u beskrajnu
 sjevernu pustoš. Čeznju dugu, tajnu
 u sebi kriju do dva oka ona

zafirno-blieda. Vlas joj zlatno-sjajnu
 sapliće vjetar uz vitkost kolona :
 i duša tako, od ljubavi bôna,
 o želju spliće misli uzdisajnu ;

i duša tako, poput zjena plavih
 što glede u dalj pustoši sjeverne,
 u dalj se gubi kroz carstvo ljubavi

beskrajne, bolne, beznadne, svedjerne.
 O kraljice ! Za modre oči tvoje,
 ja dadoh nebo, dadoh sunce svoje !

Ti znaš za život presadjenja bilja
s juga na sjever, medju led i inje,
gdje samo vidi kraje golotinje,
gdje nema zrakâ sunčanih obilja.

Gdje storučni kô heroj bura divlja
bjesni i krši borje i hrastinje,
a kamo l' ne će ono sirotinje
na blaga viklo milja i okrilja.

Al nije takva moja ljubav plamna !
I presadjena ona od svog žara
osjeća, živi i čezne pomamna.

U divljoj snazi ona visočine.
ponore, vjetre blaži i obara,
dok na usnama tvojim ne počine.

ROMANCE VEDROGA LJETA.

I.

O polnočnoj ljutoj tmici
kad jejina plaha huče,
kad se sušanj vjetra suče
po grmovlju i živici —

u gustini bašte tvoje,
na busenu rosne trave,
ispod ruže mirisave
polegô sam srce svoje.

E, kad ti u baštu zadješ
sva krvava i rumena
i mladošću ovijena,
ti da moje srce nadješ,

pa da u njem rane vidaš,
gasiš požar strasti biesne,
nade tažiš neizvjesne,
s njega trudne želje skidaš.

Poslao sam svoje sanje
njoj u susret. Nek obadje
čitav svijet, dok je nadje.
Podje sanje, uzdisanje !

Veralo se medju klasjem,
uz makove i modrace,
popadalo na klinčace.
Prešlo morem i talasjem

ozareno zrakom sunca,
sljubilo se s kapljam rose,
po vočkama prosulo se
poput plahog, nježnog runca.

Pa kud god se ona gane —
strmim putem, ravnim drumom,
morem, baštom, poljem, šumom,
pred nju moje sanje pane.

Vjetar lišćem popuhuje . . .
 Ja cjelivam njeno lice
 i gdje pao cjelov, tu je
 procvô klinčac i ružice.

Kroz krošnje se sunce krade . . .
 U pučinu njena oka
 modra, sjajna i duboka,
 ja utapam sne i nade.

Žutokljuni zvižde kosi . . .
 Ona spušta glavu bliže,
 iz kose se miris diže,
 um mi mrsi, misli nosi.

U vrtložnom kukci jatu
 ziče, zuje, piskom jasnom,
 a pod mojom rukom strasnom
 njene drage prsi cvatu.

Gledalo je sunce sjajno
 našu ljubav divlju, plamnu,
 al ja volim noću tamnu,
 kad je mračno, tiho, tajno.

Noć odnosi trag življenja,
 stvari sniju, bića šute,
 a u nama duše ćute
 snažnu volju približenja.

Krvnu usnu usne sišu,
 srca čuju jedno drugo,
 zagrljaji traju dugo,
 pune grudi puno dišu . . .

Tamna noći, sadji k nama !
 Vodite me, zvijezde sitne !
 U meni su nezasitne
 pusta želja i pomama !

Kroz mjesečnu noć i ljetnu
posvuda te, dušo, ištem,
lutam grmljem i strništem,
pretražujem baštu cvjetnu.

Vrebam svakom na raspuću,
gazim vode, humke slazim,
sav komšiluk obilazim,
ispitujem dvor i kuću.

Šuljajuć se krhkoj veži,
k oboru se verem tvome
kano lupež . . . kad al bome
na me mrsko pašče reži.

I vraćam se na pô puta —
znam ja, znam ja, što to znači :
tako našu ljubav vraći
dosjetljiva ujna ljuta !

6.

Sviet se pokri sjenom tamnom,
niz prodolje vjetar puše,
ti ulaziš, zlato, sa mnom
u odaje moje duše,

gdje od žarkih misli svojih
postelju ti bračnu spravih,
od uzdača platno skrojih,
a dušeke od ljubavi.

Spusti u nju svoje tielo
puno kao teško klasje,
mirisno kô voće zrelo
i nemirno kô talasje.

A ja, klečeć pred posteljom
na razbludno tielo tvoje,
divljom snagom, biesnom željom
cjelove ću prosut svoje.

DUNJA.

Pred starim domom mojijeh otaca
ponosna dunja svoju krošnju širi,
kroz njeno granje sunce zrake baca,
a zlatni plod joj oštrim dahom miri.

Iz dalji bleje čopori ovaca,
i plandujući pjevaju pastiri,
i ječi zvečaj konjskih praporaca.
Iz svog kućerka garov mudro viri

i žmirka na me. Al u meni gine
od čežnje srce, trudna misô bludi
kroz sjajne dane, kojih nije više —

a onaj zadah dunje, pun miline,
u duši mojoj spominjanje budi,
da i grud tvoja dahom tim miriše.

KONJANIK.

... i čini mi se, da sam
ponosan, smion konjanik
u oklopu srebrenom.
Na glavi blještav šljem,
a lice vedro, slobodno,
a oči vatrene.
Pod njima u veseloj liniji
savija se posmieh,
mladi i crveni posmieh,
kô što se svodom nebeskim
radosna savija duga.

Podamnom djipi konjic —
kô prva mladost
krjepak i čvrst ;
gibak i gladak
kô vješta, milosna laska,
koju lukavo momče
u kolu curi dobacuje.
Leprša njegova griva
kô neutažena želja.
A oko — crno, široko, plamno
kô crno zrcalo,
kô sjajni ponor,
kô ljetno podnevno polje —
gleda nepomično silne prostore.
A poput zlatnih zmija
ovija njega pusat i remenje,
sve okovano zlatnim kovčama,
sve narešeno sjajnim ljuskama.

Podamnom djipi konjic . . .
I jedva susprežem uzde,
što moju režu put.
Kopito bije o kamen,
a kamen ječi,
iskrama igra,
diže se prah,
a biesnom vrancu iz nozdrva
izbija snaga, napor, dah.

I prolazimo
beskrajnom ravnom alejom :
sa obe strane visoki jablani,
bezbrojni, upravni,
zaogrnuti lišćem treptavim,
pram nebu granje dižu storučno,
i prazne prostore grle,
i nieme žele visine
A med njima letimo mi
mameno, hitro, nedostiživo,
u oblaku prašine,
u zanosu pijanom,
u topotu divljem.
A na dnu aleje
daleko, daleko, daleko,
gdje jablanje se više ne razaznaje,
kô krvav se disk
iz tajnih diže dubljina
jutrnje sunce . . .

I mi pram suncu hitimo
mameno, hitro, nedostiživo,
u oblaku prašine,
u zanosu pijanom,

u topotu divljem,
sve čvršće,
sve žešće —
e da se preveć ne digne
i nas na zemlji ne ostavi.

I mi pram suncu hitimo . . .
Al i ti, liepa moja,
ti, dušo moje misli,
al i ti s nama putuješ.
U naručju te nosi svom
fantazija moja nemirna,
nemirna ko morski val,
kô vjetar libijski,
kô uzdah ljubavni

Glava počiva tvoja
u raskošnoj bašti tvojih kosa;
misô počiva tvoja
u ljubavnoj neiscrpnoj sreći;
duša počiva tvoja
u okrilju snažne duše moje.
I letimo letimo . . .

Sunčano odsjeva svjetlo
o oklop moj
i o moj šljem,
a oni se žare
kô srce moje i moja grud,
pa rek bi: gorim sav !
Ponosno, ravno, prkosno
ja gledam u onaj sunčani disk,
koji me sjajem opsipuje,
pozlaćuje posmieh moj,

zablješćuje pogled moj
i mami me k sebi
u veličajni
u naručaj svoj.

A ukočeno jablanje
sa strana prezirno gleda
i zbori kroz šušanj lišća:
— Ah, kud ćeš, ludjače?
Spusti barem vizir svoj,
osliepit će te sunčev žar,
osliepit će te sunčev bies! —

Al mi, mi napried letimo . . .
Pa i ti, liepa moja,
ti, krvi moje duše,
pa i ti s nama putuješ.
I ne slušamo prazne glasove
stvorova čednih, koji
prostore prazne grle,
i nieme vaze visine,
i koji jedan drugoga
svojom pokrivaju sjenom . . .
Napried, samo napried!
Onamo, gdje nas mami
u veličajni
u naručaj svoj
veliki sunčani bog.

I tamo na njegovom krilu
ljubav će bjesniti naša
kroz vedri, topli krik!
I gorit će duša moja,
i gorit će duša tvoja!

Pa s toga letimo mi
i za to u naručju svom
nosi te moja fantazija,
nemirna kô morski val,
kô vjetar libijski,
kô uzdah ljubavni !

SECONDA PRIMAVERA.

Matto : Sinding : „Frühilingsrauschen”.

I slušam hitri šaput . . .
Kô žamor lišća,
kô meki biserov štropot
u zlatnoj posudi, koju
drhtava ručica nosi . . .

I slušam oštri smieh,
što s tvoje usnice pada.
Pa zvoni, ječi,
i sieče vazduh
sa jasnim krikom,
kao kad na kamen pane
od srebra štit . . .

Proljeće šumi zelenim biljem :
miriše vedri život !
miriše majka zemlja !
miriše mladost tvoja !

Gledam u tvoje oko
kô u ametistan grumen,
u kome blješti
podnevni odsjev,
i neki čudni kries
i neki snažni, žestoki bies . . .
Oh, modro, kadifno oko,
modro kô beskrajno more,
kô nebo nad morem gore,
u tebi vidim ja
nekakav novi sviet,

nekakav čarobni grad,
gdje uzdižu se burne želje,
kô silni, purpurni hramovi
sa kupulama zlatnim.

Pod njima orgulje moćne
šume mističnom himnom,
u kojoj tvoj kliče glas ;
— Ljubim te ! —

Nekakav čarobni grad,
gdje uzdižu se nade poletne,
visoki tornjevi bieli,
a sa njih brončana zvona
u složnom akordu, slično
tvojemu glasu, ječe :
— Ljubim te ! —

Proljeće struji kroz mozak bića.

I dršće život,
i dršću čaške cvjetova
vapeći peludni dodir,
i dršće majčica zemlja
pod žarom velikog sunca,
koje joj poljupce zlatne
na plodne pritište grudi . . .
Pa dršće i tielo tvoje !

I toplu osjećam ruku.
Oh biela, mekana ruko,
kroz koju plavetne žile
hrle u tvoje tielo,
mojim mislima slične,
što traže, da prodru
u tvoje duše otajstvo.

Ah, tvoja mala, mekana ruka,
gle, leži u mojoj,
kô sitna ptičica plaha.
Ja slušam kucaj pulza
i ćutim tečaj krvi.
A kucaj mi se onaj
silni pričinja udar
nekoga moćnog božanstva,
koje na ogromnom
nakovnju udesa
sreću napravlja moju.
A onaj tečaj krvi
kô burna i biesna rieka,
što sobom mene nosi,
i moje tielo,
i moj duh,
da svima nervima mojim,
i svima željama mojim,
u pučinu radosti,
u pučinu života,
koja granica nema
i koja nema dna.

Proljeće kipi
kroz žubor voda,
kroz sok od lozja,
kroz uzdah duša.
Ja ćutim uzdah tvoj
na snažnom crvenilu,
na krvnom žaru
usnice tvoje.
A mojom krvlju
proljeće novo kipi :
i muti misli moje,

i suši grlo moje
i goni srce moje.

O žarke makovlje usne !
Na onaj purpurni slične
okrajak zapadnog neba,
u koji se utapa
velika, plamena sunčana luč.
O rujne, skerletne usne !
Ja spuštam na vas uzdah svoj
i u vaš purpurni žar
svoju uronjujem dušu,
što gori divlje, kô ona
velika, plamena sunčana luč.

LEGENDA PLAVIH OČIJU.

Bilo je davno . . . U oči
sjajne i azurne tvoje
nemirnu uronih dušu
i prve zanose svoje.
Odnieše godine burne
i nad i spomen bez traga,
tek u tvom pogledu plavom
još žive legenda draga :

I.

Iz luke moga življenja
po burnoj pučini sanja,
po talasima osjećanja
ja pustih brodove svoje
nedohitnom za srećom.
Brodovlje površjem struji
i vodu srebrnu reže.

I svaka ladja puna je
bogatstvom, raskošnim darom,
i zlatom i suncem i čarom :
jer krcat blagom putuje
ko svoju sreću kupuje.
Najljepši, najveći, najčvršći
jest duše moje brod :
obložen zlatnim pločama,
okovan srebrn-čavlima,
u svojoj utrobi nosi
velike bolove moje
i ljubav krjepku i žarku.
Kô sidro ima nadu,

10707245 200000
10707245 200000
10707245 200000
A mladost moju kô katarku,
užeta su mu željom stegnuta,
a uzdasima jadra naduta.
Na provi stoji duša
i himnu pučine sluša,
nad oči podiže dlan
i traži u daljini
rumene mladosti san.

I dalje brodovlje plovi
gonjeno udarcem vjetra,
pa škripe čvrsti bokovi
i zvižde jaki konopi —
al plovi, plovi, uzalud :
beskrajna pučina svud.
Za njim galebi kriče
svoju očajnu pjesan,
a talas kroz noć riče,
divlji, prkosan, biesan . . .
Al onda novom zorom
novi u srcu nad —
bljesne nekakav sjaj
i vidjaš čudan kraj,
divan razaznaješ grad,
što se kroz rumen žari,
palače, tornji, kubeta
i bašte i bulvari
i čeljad što se šeta.

Tad radost napuni grudi,
i u daljinu oko bludi;
al kad je pri zginuću dana
tad širiš ruke, prazni grliš prostor
i šapćeš :

— Fata Morgana ! —

Na pučini je pusto ostrvo.
Olujnom ljubavi more
njegove grebene grli,
a strašni uzdisaj njihov
beskrajnim plavilom hrli.
Po kamenu se vlači smreke grm
i raste čempres, šipak, bor.
Na ostrvu je kraljev dvor
učvršćen, okovan, strm.
U toj samoći žive kralj
i goji jedinu kćer.
Hodnike robovi brane,
a ljuti zmajevi dver.

O, krasno kraljevsko diete !
U oku titra želja iz modraca,
a usta gore kao struk klinčaca,
a zlatna kosa poput zlatne bašte.
I češće dodje kraljeva kći
na doksat mramornog dvora
i gleda preko bučna mora
i vidja prikaze tašte
života . . . i čezne. Čezne
za čvrstom junačkom rukom
za toplog cjelova žarom,
za pustom životnom mukom,
za sretnim ljubavi darom . . .

Kroz prazni uzdiše dvorac
kô sablast, umorna starost
i zvižduk vjetrine huji,
a njoj u žilama struji
pomama mladosti sjajne,

velika volja života,
što goni u vrtlog burni
gdje kolo strasti se mota . . .
I ona čezne i čezne,
niz doksat visoki spušta
obilje mirisne kose,
golica vale, nek oni
po svietu čežnju joj nose.

III.

I nakon duga lutanja
željena granula zora,
sipljuć iz naručja ruže
i svježje nade.

Za nama :

prkosna srdžba mora,
nesnosni dani čekanja,
i otvoreni grobovi,
i neukrotni vjetrovi.
Pred nama: strmo ostrvo.

I smotaše se jadra
kô želje uslišane,
a sidra utonuše
kô nade dočekane.
A s broda duše moje
odjeknu radosti krik,
a prenu se na doksatu
tanani bledjani lik.
— „Putniče”, — doviknu ozgor —
odkuda dolaziš? Kamo
nosi te sudbina? Što li
iz vedra donosiš svieta?
i što te dovodi amo
na pusto ostrvo boli?

Jesi li igdje srio
gdje moji lutaju sni
i zanos moje mladosti ?
i izgubljene radosti ?
Jesi li na morsko dno
poslao vješte ronce svoje
i pokupio biser-suze moje ?
Il možda katkad, kad si sidro digô,
med algama i morskom travom
ti nadje traga srdašcu krvavom ?“ —

„ „ — O, diete kraljevsko drago !
U utrobama ladja svojih
ja nosim ogromno blago
iz zemlje iskopano,
iz mora izvadjeno :
bisernih školjaka srca,
beriljne oči zmajeva,
koraljna, vatrena krvca,
ahatne čelenke svietle,
i mliječnih opala uzdah,
i ametistani pogled,
i slatki rubinov posmieh
i čuvstva i osjećaja,
i nada i uzdrhtaja
No ja ću skupit najljepše
što imam med blagom svojim,
doći ću k tebi i prostrt
sve to pred očima tvojim. . . .““

„ — Ne smiješ, ne smiješ ! Zmajevi
čuvaju ulaze dvora,
neprohodni su trjemovi,
brane ih vjerni robovi.
Neg sadji dolje do mora,
na greben popni se ljuti :
ja ću ti dobacit kosu . . .”.

I zlatno pramenje prosu.

Kroz bujnu prašumu kose,
kroz divnih aroma baštu
ruke me okretne nose.
U sjajnom ljepote plaštu,
u dunje mirisu jaku
opijam misao žarku.
I tamjan i vino i mladost
i ljubav i duša i radost
u onom raskošju diše,
vodeć me više i više . . .

I kada na doksat stupih,
iz trudnih njedara uzeh
pregršti dragulja sjajnih,
al neopazce med njima
i toplo izvadih srce —
vatreno, biesno, drhtavo,
kô rubin plamno, krvavo.
A malo kraljevsko diete
ispruži pohlepno ruku :

„— Ah, dragulj najljepši to je ! —”

I medju prstima njenim
srce zaplamsalo moje
kô sunce . . . kô sunce . . . kô sunce.

IV.

I jedne olujne noći
sa strmog ostrva ljuti
raspršiše se krikovi :

— U pomoć ! U pomoć ! Dusi,
zmajevi, arve, robovi !
Odnieše mi jedinicu
iz strane zemlje brodovi ! —

Ciknuše mjedene trublje
i planu ostrvo tmurno
bacajuć goruće zublje
na moje brodovlje žurno.
I na nas padahu kruto
prokletstva udarci kleti
i srdžbe nevrieme ljuto . . .
Al ladje kroz tamu bježe,
kroz borbu talasa biesnih,
sve tromlje, slablje i teže
put udesa neizvjesnih . . .

A zlatno kraljevsko čedo
uz moju grud se privilo
drhtavo, očajno, bliedo,
kô bôno slomljeno krilo.
Kroz šumu njezine kose
udarci vjetrine struje
i zlatno pramenje nose.

O slatka, mirisna, koso,
zastavo ljubavi moje !
lepršaj, grli me, ovij,
u žice zlačane svoje!

A dotle s ostrva glasi
umiru. Požar se gasi.
— Napried! Napried! — kliče
moj pilot, moja sudbina,
a škripi brodovlje teško,
a jeca ponoćna tmina.

Kad bješe tamo pred zoru,
daleko dolje na moru
ukazaše se nekakve
galije, čudne, velike,
i sve se bliže i bliže,
bivaju veće i veće,
a strah se oko nas diže,
a krvca u grlu trepće . . .

Na krmi duša podigla dlan
i gleda, gleda:

Galije
sa perutavim jadrina
kô crna krila šišmiša.
Užeta od ljudskih boli,
kormila od ljudskog jada,
a škripa njihova boka
kô jecaj iz duboka.
Utrobe suza su pune
što s patničkih se lica trune

I ciknu očajno duša.
A bliedo kraljevsko diete
zadrhta i ruke ovi
o moje tielo. A talas
zavija. Kriče galebovi.

Bliže se usudne ladje
kô crne sablasne slike,
a sa njih dopiru glasi
pijane, zlorade vike . . .
I munu mimo nas prva -
a dotle mišica vješta -
sa oštrom zahvati kukom

rub moga broda. Kô kliešta.
I sudriše se brodovi,
škrinuše ljuto bokovi,
zavrvi paluba moja
od rulje pjanih gusara.
Konope bradvama režu,
i sieku jarbole hitne,
mornare lancima vežu.
Sidjoše ladjama na dno,
skupiše složeno blago,
skupiše postave skupe
i svako čuvstvo mi drago.
I sve su ponieli sobom.

Tada se dosjeti jedan
i diete kraljevsko vidje :
surovom pohotom zgrabi
tanano tielo, da jedra
njeg'va se utisnu ruka
u nježna mekana njedra . . .

Kô citra drhtaše jauk
iz njene srebrne duše,
s udesnih galijskih zlobni
gusari smiehom se guše . . .

I kuka otpusti snažna
rubove mojega broda.
Rutava gusarska jadra
nevjerna odnese voda.
Ja ostah sam — i segnuh
za njima rukam' objema,
a duša moja svisnula
i sliepa i hladna i niema.

*

Tako su zborile oči
azurne, duboke, sjajne
turobnu, čudnu legendu
iz dobe davne i tajne —
a ja sam prignuo čelo
na tvoje koljeno meko
i plako za nečim što je
iščezlo — mrtvo — daleko —

CJELOV ZEMLJE.

U svojoj sjajnoj odori
draguljima posutoj
i u zlatu protkanoj,
u brokatu i grimizu,
s mačem plamenim,
i s kopljem kano vatrena luč,
kô kakav ponosni kralj,
o kome drevne knjige pričaju,
prolazi predjelom našim
veliko, blještavo, raskošno Ljeto.

Na čelu gori mu kruna :
krvava, žareća ploča,
požarna čelenka — sunce.

Njegove ogromne ruke,
spletene od svjetlih trakova,
spletene od žarkih strasti,
čitavu zemlju grle.
Njegove opojne usne,
izvori divljega daha,
izvori plodnosti vječne,
čitavu zemlju ljube.

A zemlja toplim, pijanim krikom
kô Nimfa razbludna,
koju istančani u ljubavi Faun
u besvjesnom drži zagrljaju,
požudno prima
sve zagrljaje i cjelove,
koje joj ljubavnik vjerni,
besmrtni vjesnik života
obilno nudi.

Pa kad se spusti noć,
još i tad njezino tlo
od onih pustih cjelova gori,
od onih snažnih cjelova puca.
A kada svane dan,
tad ona — nakićena
zlatnim i punim klasjem,
crvenim, bujnim cviećem
i voćem strastvenim —
širi mu mirisne grudi,
nek u njih ponovo, biesno,
goruće uroni čelo,
nek na njih ponovo, divlje,
žežene pritisne usne
veliko, blještavo, raskošno Ljeto.

I evo danas jedan takov dan.

Prirodom hori se triumf :
slave himenej svoj,
svesilni, plodni himenej
Ljeto i Zemlja.

Pod rodnom trešnjom
evo na travi sjedim
i gledam dolje, niz polja
niz polja široka, ravna,
nad kojima ljetni dršće zrak,
kô vedri, veliki posmieh
prostora silnih.

Bezbroj mušica sjajnih
i sitnih zrnaca zlatnih
u zraku titra ;

bezbroy krještavih baja
i piskutnih popića
u travi ciči :
toliko mojih neumornih misli,
toliko osjećaja,
toliko uzdisaja
za tobom, dušo, hrle,
i tebe traže
kroz vasioni, beskonačni sviet.

Na svinutom se granju
nadamnom smieše crvene trešnje.
Oh divno obilje !
Sjećam se :
tako se krvav smiešio uzdah
na tvojoj svinutoj usni
iza cjelova mojih.
Oh, pusto obilje !

Sjećam se —
a veličajni ritam
veselja, ljubavi, želje
kroz moju igra krv.
Nekakva pohlepa čudna
u mojoj širi se duši,
nekakvim krilima silnim,
kô što u ponorju tamnom
izmedju klisura alpskih
širi se kraljevski kondor.
I nešto ogromno žudim
nešto te stoji visoko,
nad čovjekovim žudnjama,
nad čovjekovim strastima.
Rad bih grlio nebo,
rad bih cjelovô sunce,

rad bih iz sebe trgô
svoju nemirnu dušu
i jednim titanskim mahom
bacio je u svemir,
u visove nebeske,
u visove beskraja . . .

A onda klonem
i padam licem na zemlju
svu raspucanu od vrućine,
i svoja naslanjam usta
na one tamne pukline,

iz kojih diše
velika duša
majčice zemlje.
Ja svoja naslanjam usta
na one pukline tamne,
a čini mi se, one se
skupljaju, mirišu, stišću
i nudjaju mi cjelov svoj !

PONOĆ.

U parku sjedim i čekam. Miriše,
kô uzdah tvoj, jorgovan, a fontena
kô duša jeca, srećom ostavljena.
Oj gdje si, zlato, više ?

Ugasila je ponoć lampe. Diše
i šapće tama. Prodje jedna sjena . . .
Je l' provalnik ? — Il ljubav uročena ? —
Oj gdje si, gdje si više ?

Umorno čelo moje želi past
u pustu, tamnu pučinu pramova,
što mirišu kô strast.

A misô vapi tvoja usta vrela,
na kojima je svaki od cjelova
kô razdražena pčela.

U PAVILJONU.

Izadjosmo. A pjani karneval
neobuzdano biesni iza nas.
Valcera ritam, kao strasti val,
sve duše nosi. Dodji, naš je čas !

A ne će nać nas ni zloba ni jal,
snieg prekrio je staze i sviet vas.
Što — hladno ti je ? Čvršće stisni šal . .
Što čuješ ? . . . Ah, to mukli gundja bas

Ne boj se, diete ! To je sad vijolina.
Gle, tu je naš paviljon — sav u tami :
nas niko, a mi tu vidimo sve.

Oh, bijelo rame poput bijelog krina !
Al, bože, bože — zar se zlato srami ?

I cjelov pada u njen dekolte.

LES PASSAGÈRES.

I. EVA.

Na moje udara srce
kucajem vještima i žurnim
prstenjem kičena ruka :

— Otvori ! —

Ne sluša nehajno srce . . .
Al glas drzovito mami
i ječi požudnim ritmom :

— Otvori ! otvori !

Posljednji cjelovi gore
u krvi usnica mojih,
posljednje pomame moju
nesitu kidaju grud.
Ugasi ludilo krvi !
Utaži surovost želja !
Daj mi, da okusim, Xeres,
još samo jedinu^{peć} uru
ljubavi — jedinu — zadnju !
I svoju poleć ću dušu —
taj ponor poraznog žara,
taj vulkan razorne žudnje,
taj izvor vječnog pijanstva —
na dušek milosti tvoje,
na odor prezira tvog !
Otvori ! —

A vani sunce. Kô radost.
Smieši se novom životu,
zelenim vere se granjem,
kroz mlade prodiše duše,
rukama snažnim i zlatnim
vedri obujimlje sviet.

— Otvori ! Otvori ! —

kliče nestrpljivi glas.
U njemu bojazan jeca,

u njemu molitva dršće
kô čudnih orgulja zvuci.

I regbi, to nije duša,
neg to je samotna crkva.

A moje budi se srce.

O jadno, bezumno srce !

Zar si odolilo ikad
napasti, nevjernoj kušnji ?

Niesi l' se podalo uvijek

bludnji i varavoj šali,

i pustolovini smjeloj ?

Usulo otrovni nalip

u mnogi vedri napitak ?

Sadilo koprivu ljutu

uz čistu, stidnu mimozu ?

Rasulo čuvstava biser

kaljužom hladnog cinizma ?

I onda dizalo barjak,

a na njem okoli natpis !

— In voluptate ars — ?

O jadno, bezumno srce !

Ti eto ulaziš i sad

u onu samotnu crkvu

u kojoj ne diže tamjan,

u kojoj zvonovi ćute,

u kojoj ikone mrtve,

u knjige zatvorene,

a svieće pogašene.

U kojoj samo davni grobovi,

sa natpisa im prošlost govori.

Ulaziš i mene goniš,

nemirno, nesito srce :

— Udjimo !

To nije hajdučka špilja,

ta to je čovječja duša,

čovječja duša — božiji hram ! —

I plahim korakom stupam,

promatram vještačkim okom :
po prašnim leže otarim
slomljeni idoli niemi,
a posvud zavjetna srca,
uvele želje i cvieće,
i mrtvi osjećaji,
i prazni uzdisaji
i niemog sjećanja dar,
i utrnuti žar . . .

Kroz šarne pendžere gotske
plameni ulazi dan,
i pada odsjevom čudnim
na istrošeno tle.

Kolika koljena tu su
pred svoje klekla božanstvo !

Kolike usnice tu su
spustile cjelove snažne
na stopa oholih trag !

Kolika očajna čela
na to se spuštahu mjesto,
vapeći milosti trun !

A ona stojeć na onom
otaru, u svom božanstvu,
na čedno bacaše roblje
mrve veledušja svog :
raskošnik pohlepni — jadnom
Lazaru, ljubavi žednom !

Pa što me dovede amo,
o srce, bezumno srce ?

Ja tražim život što živi ;
ne ću života što mre.

Daj, izadjimo ovle !

Vani je sunce kô radost.
Zelenim vere se granjem,
smieši se novom životu,
kroz mlade provire duše,
rukama snažnim i zlatnim

vedri obujimlje sviet !

Al ona pohrli za mnom.

Divlja. Kô Potifar. Ruke —

kô ljute pomame kraci.

Oči — kô izaziv zmijski.

Usta — kô demonska volja.

— Ostani, ostani, Xeres ! —

I pade na moje usne

cjelova bujica biesna,

gomila žerave ljute.

Mozak se smuti, a bilo

ludilom kuca, a duša

kida se, trga — kô plaha

u zvjerskoj košuta pandži.

— Na sunce ! Na sunce ! —

U groznoj, surovoj borbi

o dva se uprjesmo stupa !

drhtahu svodovi truli,

tutnjahu grobovi niemi.

— Na sunce ! Na sunce ! —

I van izadjoh. A za mnom

očajan odjeknu krik,

kao kad pukne srce.

Na to se survala u se,

izgubiv linije čarne

i divne oblike svoje,

ona osamljena crkva,

ona osamljena duša.

Ja svrnuh drugamo pogled !

preda mnom veliki sviet . . .

U svietu velikom život,

i mladost i volja i svjetlo,

i snaga i posmieh i nad —

Pa podjoh . . . kličuć kô putnik

kad, nakon duga odsustva

rođeni ugleda grad.

II. LIDDY.

Još samo dva tri minuta —

Sa niskog vagonkog okna

gledam na stanični ulaz,
i čekam. Nestrpljiv — tužan...

Ah, ne će, ne će doć!

A kupalištni se gosti
po uskom vrte peronu;
al mene zanima malo
taj strani, šareni svijet.
Ne marim za spretne geste
nit za elegantne kretnje,
gracioznog ne vidim smieška,
koketne prezirem šale,
ne tražim pogleda vještih,
koji se kriju u sjeni
razkošnih, bujnih plereusâ.

Ja samo čekam i šapćem:

— Ah, ne će, ne će doći! —

O mala, o slatka Liddy!

O hitri račiću morski,
o sitna tanana algo,
o zrnce bisernog pjeska,
o vedra mirisna dušo,
i zlatna sunčana zrako —
zbogom!

Tri dana prodjoše žurno,
tri dana ljubavi naše,
tri dana našeg života.

Al u tri vieka se ne će
radosti pod suncem sabrat
koliko ja sam je našo
u oku djetinjском tvom!

Tri svieta niesu toliko
vidjela sreće, koliko
ja sam je primio, Liddy,

iz tvoje pregršti sitne !
Tri dana našeg života,
tri dana ljubavi naše —
zbogom !

— — — — —

Na morskom sretah te žalu !
Pržina zlatna, a zlatno
sunašce — a i ti zlatna.

— Kako se zovete ? —

— Liddy !

A vi, monsieur ? —

— Ja nemam imena, Liddy . . .

il radje — imam ih mnogo !

Onol'ko kol'ko života

proživljujem u lovu za srećom.

Ta što je ime ? Tek udes

čovjeka čovjekom čini,

životom napravlja život.

Pa dodje l' jedan trenutak,

što nosi borbu i želju,

taj nosi i naše ime. —

A Liddy rukama pljesnu

i krikne, djetinjski sretna :

— Bezimen pustolov vi ste ? —

I k meni bliže po vlažnom

ona se dovukla piesku,

kô morski račić.

— A otkle ste, monsieur ? —

— Ja ne znam. Il radje — znam.

O Liddy, ja sam odanle

otkle je i moja sreća :

danas iz velikog svieta,

sutra iz pustinje sinje. —

— I to je sreći svejedno ?

Zar nać je možemo svagdje ? —

— Svagdje. Na onome strašnom,
nevjernom talasu morskom,

kô i na ručici ovoj,
malenoj ručici tvojoj.
Prava je sreća kô i mi :
bez imena i bez zemlje ! —
— Bez zemlje ! Vi ste bez zemlje ! —
Klicaše ona — Pustolov ! . . .

Al kad bi lutajuć svietom
naišli na onu, koja
srcu je najbliža vašem,
kamo bi povelj nju? —
— O Liddy, o mala Liddy !
Tad ima jedan kraj,
kraj izvan granica svijeta,
još ljepši neg li je onaj,
za kojim čeznula Mignon . . .
Gdje želje čovječje čute,
gdje nema boli ni nada,
gdje sve je zaborav — — —

Njezine velike oči
gledahu zvjedljivo u me,
kô crna sunca dva,
kô želje dvie !

I tri proživjesmo dana
u onom čarobnom kraju.
Oko nas : sunce i more,
u nama : sreća i život.
Al sada — oj zbogom, Liddy !
Pustolov odlazi dalje.
Od jedne do druge zemlje
da luta, basa i traži,
da srca razbaca svoje,
da svoju raskida dušu.
Rasipnik — luda — pijanac . . .
A ti ćeš ostati ovdje
uz more, sanjareć dalje,
pod suncem, koje će zalud
sa tvoga mirisnog tiela

kušat da izbriše snažne
pečate mojih cjelova . . .

O Liddy !

O mala, slatka Liddy !
O hitri račiću morski,
o sitna, tanana algo,
o zrnce bisernog pjeska,
o vedra mirisna dušo,
o zlatna, sunčana zrako — — —

U to kroz stanični ulaz
uleti crveni kostim,
široki panama — šešir,
a pod njim dva crna oka,
kô crna sunca dva,
kô čežnje dvie . . .

Ona je — Ona je !
Podigla smioni nosić,
pa traži, gleda i strepi —
I za čas o mom su vratu
visjele njezine ruke,
stišćuć se čvršće i čvršće
u divljem, očajnom bolu . . .
Jecaj joj kidao život.
I zadnji odjeknu znak :
Krenuše željezna kola.
A jedna ručica tanka,
kô mlada skršena grana,
šiljaše posljednji pozdrav . . .
Nikada, nikada više —
O Liddy ! Liddy !
Adieu !
Adieu !
Adieu !

Travemünde, na Istočnom moru, juli, 1911.

DVOROVI MOG ŽIVOTA.

I.

Nad bučnom pučinom
te širi pohlepno zjalo
dubokih ponora modrih —
nad bučnom pučinom,
te šumnom srditom pjenom
hridini temelje ruje
i čelo hrapavo pljuska
talasnim zviždećim dlanom —
nad bučnom pučinom
sa mrkim kulama svojim
i izbočenim tornjima,
te kitna kruništa rese,
diže se visok i smion
kaštio mog života.

Ah, nekad kule i tornji
kubeta su imali zlatna,
i ona su se zlatila
kô ideali divne mladosti,
al davno burni vjetrovi
ciničke životne zbilje
kubeta odnesoš zlatna.

Uz mrke vlažne zidove
vlači se svedjer zeleni bršljan,
razkošan, bujan
kô svedjer zelena nada,
mrežama koja neprekidnim
ovija život moj.

Pendžeri gledaju more,
pendžeri s prazima porfirnim
i tananijem biforam

Pendžeri gledaju more
široko, bezkrajno,
te znade kristalna stakla
poprsnut biser-kapljama.
Kroz one vitke biforne pendžere
pučinu kivne sudbine
prkosna mladost moja
promatra nehajnim pogledom,
pozdravlja smieškom porugljivim.

A talas buči,
prietiti i prieti,
pa groznim, osvetnim šumom
otkriva ponore svoje
i zadire se
u sopstveno, ledeno dno.

A tamo iz puste daljine
mjedeno, crveno sunce
na borbu našu prosiplje
pregršt aureola,
a njihov bljesak
kroz vitke ulazi bifore,
vedre osvjetljuje odaje
u kaštilu života mog.

II.

Bijaše danak ljubavi.

Tvoje sam usne izsisô,
tvoju sam krvcu izaže',
tvoju sam dušu ispio.

Bijaše danak ljubavi —
kad ljubav nije slatki čar,

za kojim čeznu srca nevina,
nô divlji, surovi demon
te sa sto pohlepa biesni,
nô grozni, pohotni pauk
te sa sto očiju gleda,
nô silni, mahniti polip
te sa sto usnica siše.
Umorna, besvjesna ti si
tonula mutnim pogledom
u moje oko, u kome
koluta žedna zjenica,
kao da pitaš :

— A ko si ti, te dušu otimlješ ? —

I ja te primih za ruku,
za malu ruku, mirisnu,
stvorenu da biser bira,
stvorenu da pelud dira,
al koja umje stisnuti
najveće, najjače srce,
a ono pod njezinim malenim stiskom
u divlje se kida krikove.
I ja te primih za ruku
za malu mirisnu ...

— „Dodji

živjesmo danak ljubavi ! —

I dovedoh te
pred kaštio života svog.

— Zakucaj slobodno ! —

a ruka mirisna
zahvati gvozdenu alku
i lupnu krjepko.
Odjeknu udar gvozdeni
nutrinom silnih dvorova,

škrinuše hrastova vrata,
a tvoja sitna noga
na granitni stade prag.

III.

Spleteni stupovi hitri
svodove nošahu teške
širokog predvorja —
pomažu njima snažne karjatide
izbočenijeh mišica
i namrštena čela,
s kog se odrazuje
mramorna pečal,
što kaže koli je težak
taj teret neumoljivi.

Pred prvim parom stupova,
što su se pred tobom grlili
u svom bazaltnom zanosu
i veselo se spajali
s kitnjastim kapitelima,
ti si se osmjehnula.
I meni mnogi posmieh
izmamiše oni stupovi
spleteni od mojih snova
i moje radosti.

Al, kad si došla kraj karjatida,
crte se tuge grčevito
okolo čela omotaše tvog.
Pusti ih, dušo, prodjimo !
To propaćeni jesu bolovi,
a na njima se i na radosti
života moga dižu dvorovi.

Sred predvorja fontan
šumori, nujno šumori,
i prska vodom srebrno
i igra svježe studeno
nemirno, nemirno,
kô srce moje
koje za počinak ne zna.
Napij se, dušo, iz njega
i okriepi se ! —

Ti piješ, a fontan jeca.

Široke mramorne stube,
šarenim sazima zastрте,
u gornje vode spratove.
Trošni su gdjegdje sagovi,
stube su gdjegdje utrte:
O puste, prošle, godine,
po kojima je ruka sudbine
ubilježila strogi pečat svoj !

I one stube vode nas
u zlatne sjajne odaje
prošlosti moje.

Gle, zatvorena mnoga vrata !
Da znadeš, dušo, za njima
koliko čara životnih,
koliko žarkih spomena,
koliko mladih pobjeda
i divnih trofeja !

Bijahu dani vedrine:
klonula duša nije tražila
kô danas nove porive,
kô danas čudne radosti.

Objesno onda
pila je samo pjenu užitka,
srkala samo s glatkih rubova,
ne tražeć slast u talogu,
kô danas, kad sita vedrine,
uzdrži ljutim otrovom,
svoju istančanu čud.

Pusti me, dušo, za čas,
nek zakucam na ovim vratima —
možda se ipak otvore.
Nek vidim bliede likove
najprvih svojih zanosa . . .
Pusti me, dušo, ne boj se,
još uvijek bit će kad
naslonit umornu glavu
na tvojih grudi ritmički val.

I kucnuh plaho,
ali ne otvara niko.
Tek iz nutra se čuje smieh
turobni blagi smieh,
kô srebrne da žice pucaju
na harfi prve ljubavi,
kô kristalne da čaše kucaju
pri napitnici na rastanku
za gozbom svadbenom.

Bježimo, dušo, od krute prošlosti —
ne vraća ona slatkih časova,
ni prve radosti,
ni vedre nježnosti,
koju je naša duša nekada,
u mladenačkom zanosu,
raskomadala
na hladnom pragu njezinom.

IV.

Al gledaj . . . Još dalje vode
života moga stube
i ne izdrti na njima sagovi.
I tu su nove odaje :
vrata su odprta širom,
sve nakićeno,
sve osjajeno,
sve olašteno.
Po duvarima
varave arabeske
u prepletu strastvenom.
Razbludni kadifni divani,
duboki ćilimi svilni,
panterska draškava krzna
i raskoš teških zastora,
kroz koje šušti vjetar sa mora.
I kadionici opojni,
a iz njih se uzdiže
anemona i strasti dah.
Posude pune širokih cvietova,
stolovi puni draži, mirodija,
a vino iskri kao griešna krv .

Gle, to je tvoje carsivo !
Ovdje ću kleknut preda te
i ljubiti damaskni skut
na tvojoj haljini, koja
u razbludnom tžlasu svom
ovija zmijsku liniju
božanskog tiela tvog.
Tu ću položiti preda te
svoje iznemoglo srce,
iz koga još možeš piti
posljednju radosti kap . . .

Ah, srce moje: kô fontan,
ti iz njeg piješ, a ono jeca !

A kad će posljednji požar
zanosa potresti sa mnom,
uzet ću pregršt pjesama,
vatrenih svojih pjesama
i prosut ih nad tvojom mladosti,
košto je onaj dvorjanik,
pri sjajnim gozbam papinskiim,
na голу ljepost Giulie Farnese
prosuo iz srebrn-sudja
slatke konfekte.

V.

I dušu bih ti svoju dao —
Al dodji sa mnom, sadjimo,
jer onim drugim stubama,
što vode k mračnim spratovim,
još ne smije korak moj.
Sadjimo. Pred niemim kaštilom
dug interkolonij stoji.
Stupovi mrki, visoki
nižu se jedan za drugim.
Med njima biela utvara
sa dugom kosom spuštenom,
skršenim, trudnim rukama
beznadnim, bolnim čelom,
a sfingski njezin pogled
prostorom praznim bludi
preko beskrajnog mora.
Nit njena vedja trene,
nit njena grud se giblje :
Bezбриžno, nehajno, tužno
ukamenjena stoji moja d u š a
pred onim pustim
kaštilom života mog.

A kad se noćne sjene nadviju
oko nje letom nestalnim
i izbuljenim očima,
tumarajući kroz mrak
pijano, bezsvjesno, zaludno
prhaju plahi ćukovi.

I to su moje misli.

MOJA JE ČEŽNJA BEZIMENA.

Moja je čežnja bezimena. Titan
u beskrajnosti svojoj i u moći.
Ekvinocij u tmurnoj, tamnoj noći,
kroz koju biesni vjetar nedohitan.

Moja je čežnja bezimena. Sitan,
dragocjen, biser koji u samoći
mog srca leži. U svojoj čistoći
neoskvrnut, od ljudi neispitan.

Moja je čežnja bezimena. Varka
i bol i milje. Časom mač i plamen,
a časom čedna ruka ubogarka.

Sad opire se kao vranac mamen,
sad podaje se kô na drumu žena, —
moja je čežnja bezimena . . .

IN VOLUPTATE ARS.

MILAN BEGOVIĆ.

Rodjen 19. januara 1876. u Vrlici u Dalmaciji. Otac Ivan, mali posjednik, majka Fila iz porodice Bressan. Prve nauke u Vrlici, realku u Spljetu, gdje je 1894. maturirao. Na zagrebačkom sveučilištu slušao je četiri semestra prirodne nauke, a istodobno pripravljaio se za gimnazijalnu maturu, koju je položio 1897. na dolnjogradskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu. Iste godine pošao u Beč i upisao na tamošnjem sveučilištu romanske jezike. 1898. proživi nekoliko mjeseci u Firenzi. 1899. apsolvirao i bude namješten kao suplent na realci u Spljetu. 1900. oženio se sa Paulom Goršetić. Slijedeće godine proputova čitavu Italiju. 1903. položio profesorski ispit na bečkom sveučilištu i bude stalno namješten na spljetskoj realci, gdje ostade do 1908. Te godine dobije radi bolesti dopust i zadrža se šest mjeseci u Beču, Münchenu, Salzburgu i kupalištu Topolšici u Štajerskoj. U Topolšici ljetovaše i ravnatelj hamburškog „Deutsches Schauspielhaus-a“, barun Berger i zauze se za nj kod ministarstva prosvjete u Beču. Begović dobi trogodišnji dopust i ode u Hamburg, gdje je kao dobrovoljac pohagjao pokuse i prestave u Bergerovom kazalištu. Kad je barun Berger postao direktorom bečkog Burgtheatra, poveo je sobom i svoga dramaturga, a uprava Deutsches Schauspielhausu u Hamburgu ponudi Begoviću dramaturško mjesto, koje on i danas obnaša, istakav se već nekoliko puta i kao režiser.

Begović je počeo kao realac pjevati. 1892. izagje njegova pjesma „Hrist“, u „Vijencu“. 1896. izda prve „Pjesme“. 1900. izagje pod pseudonimom Xeres de la Maraja „Knjiga Boccadoro“, koja je izazvala polemike u doba najživlje borbe izmegju „mladih“ i „starih“. 1901. izagje „Hrvatska pjesma“, a slijedeće godine, pod pseudonimom Stanko Dušić, dramski prvijenac „Myrrha“.

Istodobno napisao panegiričnu raspravicu *Vojislav Iljić*. 1903. izagje, stihovana kaprisa „Menuet“. Godinu kasnije napisao komediju „*Venus Victrix*“, kojom prvi put stupi na kazališne daske. 1905. izagje drama u stihovima „*Gospođa Volevska*“, predstavljana na zagrebačkom i ljubljanskom kazalištu. Rusko-japanski rat potaknu ga da spjeva ciklus soneta „*Život za cara*“, koji su prevedeni na češki, poljski i njemački. Posljednje predstavljano dramsko djelo Begovićevo jest „*Stana*“, kojoj je sadržaj uzet iz malovaroškog dalmatinskog života. 1910. napisao je na njemačkom i hrvatskom kaprisu u jednom činu „*Biskupova sinovica*“, koja je izašla u „Srpsko-hrvatskom Almanahu 1911.“, a njemački pod naslovom „*Die letzte Tanzstunde des Bischofs von Orleans*“ u bečkoj reviji „*Merker*“ 1912. Najnovije pozorišno djelo Begovićevo jest „*Čičak*“, idila u jednom činu, izašla 1912. u „*Savremeniku*“. „*Čičak*“ i „*Biskupova sinovica*“ ne vidješe pozorišnog svjetla u Hrvatskoj. Cenzura je zabranila kazalištu da ih predstavlja. Kroz sve to vrijeme bavio se je Begović i lirikom i ta lirika izlazi sada pod naslovom „*Vrelo*“ megju izadnjima Društva hrvatskih književnika. „*Vrelo*“ sadržaje cjelokupni petnaestgodišnji (1896. do 1911.) lirski rad Begovićev.

Begović se je bavio i novelom, pa nekoliko njegovih novelističkih radova izagje u raznim novinama, hrvatskim i njemačkim. Napisao je i mnoge stručne članke o kazalištu i literaturi većinom na njemačkom jeziku.

Osim toga on je i marljiv prevodilac. Za Hrvatsko kazalište u Zagrebu preveo je iz njemačkog „*Götz von Berlichingen*“ od Goethea, „*Braut von Messina*“ od Schillera, „*Elektru*“ od Hofmannsthala, „*Tantris der Narr*“ od Ernst Hardta, „*Erdgeist*“ od Wedekinda, „*Kinder*“ od Bahra; iz talijanskog „*Figlia di Jorio*“ od D' Annunzia; iz franceskog „*La femme nue*“ od Bataille-a itd.

SADRŽAJ.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА
"РАД ЈЕ ДОМ НОВИТ"
БЕСКОВАЦ

Strana

Vrelo	5
-----------------	---

KNJIGA BOCCADORO

Preludij: Harfa	13
---------------------------	----

SONETI MILINJA.

1. Oj Kupidone, hodi, danas ćemo	17
2. Strujaše tiho plavetnom pučinom	18
3. Cvaio je april ružičan i tanak	19
4. Ipak bje liepo, kad se nije znalo	20
5. Pjesnici, Zoe, tvoje usne slave	21
6. Na moja vrata o ponoći kasno	22
7. U davnoj slici od Florisa Frana	23
8. Želim te odvest tamo, kamo hrle	24
9. O slatko li je na travi, u tmuni	25
10. Nad plemenite, krasne perivoje	26
11. Dvoranam sjajnim Boccadoro kuće	27
12. Kroz sivu maglu hrle tromе, mirne	28

SIXTINE ČEŽNJE.

1. Ah tužna li je za ljepotom čežnja	29
2. Kao pod žrvnjem što masline svježe	31

SONETI GODIŠNJIH DOBA.

Proljetni	33
Ljetni	34
Jesenji	35
Zimni	36
U poljima	37

IDILIČKI INTERMEZZO.

Pastourelle	40
Ballata	41
Romanca	42
Romanca	43
Pastourelle	45
Ballata	46
Romanca	47
Ballata	49
Pastourelle	50
Pastourelle	52

U DVOJE.

1. Široka krš se u nepregled stere	54
2. Kroz ljubičasto, tanko predvečerje	55
Vizija	56
Na izvoru	57

MISTIČKI SONETI.

1. Prolaze hitre, tajinstvene sjene	61
2. U čudu se je svedj svjetina selska	62
3. U crkvu si me zvala na ročište	63
4. Jecahu jako kroz srebrene trublje	64
5. U oblacima tamjana, uz zvuke	65

MUSICA.

1. Fra Beato Angelico : Angeli suonatori	66
2. Carlo Dolce : Sv. Cecilija	67
3. Rafael s' Urbino : Il violinista	68
E p o d : Bršljan	69

MALI SVIET.

Mlinar Sima	75
Jedan Božić	82

ŽIVOT ZA CARA.

1. Jesensko mutno jutro. Magla mliečna	91
2. Drndaju kola blatnim drumom. Selo	92
3. Na dvoru pljušti kiša, a niz stari	93
4. U krvi zapad plamti, varoš sveta	94
5. Kroz kolutove tamjanova dima	95
6. Čekaju čete poredane — mlada	96
7. Zanosno zbori car : „Junaci, čije	97
8. I brza napried bučno vlak — niz ravne	98
9. Praskaju grane, a žvižduk se vije	99
10. Ružičan posmieh siplje jutro svježje	100
11. Bijaše praznik. Mladi i okretni	101
12. Rominja kiša, a noć je. Po kliskom	102
13. Ko bieli pokrov slegla se je pusta	103
14. Nad tamnom gorom krvav uštap plano	104
15. Iz teška se je preno sna. Po čelu	105
16. Zgrušana krvca oči mu zatvara	106
17. Noć pusta, mrka. Pokriveno sniva	107
18. Ko plašt poliven grimizom, crveni	108

U SJENI ČEMPRESA.

Mrtvom prijatelju	111
Kranjčević	112

KNJIGA SUNCA.

Ti ne znaš naše sunce	115
Neptunov hram u Paestumu	116
Kćerki Boženi	120
Onoj, koja živi uza me	125
Ferragosto	126
U lovu	129

SJEVERNI SONETI.

1. Po tmurnom rubu bezoblične kite	132
2. Sa starinskoga gotičkog balkona	133
3. Ti znaš za život presadjena bilja	134

ROMANCE VEDROGA LJETA.

1. O polnočnoj ljutoj tmici	135
2. Poslao sam svoje sanje	136
3. Vjetar lišćem popuhuje	137
4. Gledalo je sunce sjajno	138
5. Kroz mjesečnu noć i ljetnu	139
6. Svet se pokri sjenom tamnom	140
Dunja	141
Konjanik	142
Seconda primavera	147
Legenda plavih očiju	151
Cjelov zemlje	161
Ponoć	165
U paviljonu	166

LES PASSAGERES.

1. Eva	167
2. Liddy	171
Dvorovi moga života	175
Moja je čežnja bezimena	184

MILAN BEGOVIĆ	187
-------------------------	-----

MILAN BEGOVIĆ

GOSPOGJA WALEWSKA

DRAMA U 5 ČINOVA. =====

ZAGREB 1906

HRVATSKA KNJIŽARA I
INDUSTRIJA PAPIRA. ==

(LAV. KLEIN.) =====

*Yakovac
Muxona
1918-*

ALDO 1200

ALDO 1200

ALDO 1200

ALDO 1200

ALDO 1200

ALDO 1200

G

7

ALDO 1200

ALDO 1200

LICA:

Grof ANASTAZ WALEWSKI (70 god.)

MARIJA WALEWSKA, njegova žena (18 god.)

Grof KAZIMIR WALEWSKI, njegov unuk, (27 god.)

ROMAN LACZINSKI, brat Walewske (30 god.)

ANNA, kuzina Walewske, (16 god.)

Kneginja LOUISE JABLONOWSKA } sestre Walewskoga.
Grofica NATALIJA BIRGINSKA }

Grofica ANNA POTOCKA-TYSZKIEWICZ (30 god.)

Knez JOSIP PONIATOWSKI (33 god.)

Grofica MARIJA-TEREZIJA TYSZKIEWICZ, njegova sestra.

Knez LUBOMIRSKI.

Kneginja LUBOMIRSKA.

Madame VAUBAN, ljubovca kneza Poniatowskog.

Madame LAVALLETTE, njezina prijateljica.

Jedna franceska LECTRICE.

NAPOLEON, car Franceza.

JOAHIM MURAT, vojvoda od Berga.

don CAMILLO BORGHESE.

LUDWIG, bavorski nasljednik prijestolja.

TALLEYRAND, knez od Beneventa.

Maršal BERTHIER.

Adjutant LOUIS PÉRIGORD.

Oficir BERTRAND.

Oficir LAGRANGE.

Dvorski maršal DUROC.

Komponista PAËR.

Mameluk RUSTAM.

AGNEZA sobarica.

MIHAJLO lakaj.

Aristokratske poljske porodice. Dame i kavaliri. Poljski oficiri. Francuski oficiri, generali, maršali. Careva pratnja. Straže.

Glasnici. Muzikanti. Sobarice i lakaji.

ČIN PRVI.

Bijeli salon u parteru dvora Walewice. Sva je dvorana u bijelo. Zidovi su urešeni četverokutnim štukaturama, koje su mjestimice pozlaćene. *Frise* oko plafona takogjer od štuka i pozlaćen. Između balkona velika zrcala, umetnuta u štukovane i pozlaćene okvire. Takove su i „rosette“, iz sredine kojih vise kristalni lusteri. Prednju stranu salona zapremaju četiri velika balkona, pred kojima je kamena balaustra. Nad balkonima zastori od kašmirskog platna, a kroz stakla vidi se čitav zimski pejzaž walewičke okolice: široka poljana snijegom pokrivena, u blizini predkućno stabalje, a u daljini stabalje, seoske kuće i vjetrenjače, koje se vrte. U salon vode dva ulaza: desni u atrij dvora, u kome su stube što vode u prvi kat i glavni ulaz: lijevi vodi u hodnik, koji je skopčan s malim walewičkim dvorom, u kome će noćiti Murat. Kraj desnog ulaza stoji kamin sa kupulom, urešenom štukaturama. Vis-à-vis, lijevo, jedna *niche*, a u njoj mramorni kip božice Viktorije. U kaminu gori. Pokućstvo je u stilu Louis XV. — a to su fotelji i kanapeji u plavosvijetlom štofu, zatim stô, na kojem stoji velika vaza od alabastra. Među dva srednja balkona konsola, čiju mramornu ploču drže dva drvena poluputta, kojima oko pasa visi nekakav u drvu urezani plašt, u koji se gubi njihovo donje tijelo i pravi noge spomenutoj konsoli. Na njoj brončana ura: Atlas, drži na leđima zemaljsku kruglju sa ubilježnim satovima i kazaljka. Vani je mirno, mutno, zimnje vrijeme. Konec novembra 1806., oko jedanaest sati prije podne.

Kad se digne zastor stupi na desna vrata gospogja MARIJA WALEVSKA, zaogrnuta mantelom, s molitvenikom u ruci. Njezin pogled, zaukružen gostim obrvama, pun je mekoće i blagosti. Linije lica pravilne i zamamne, u posmijehu trepti svježost i vedrina. Nekakav tihi patos puni njezine riječi koje većinom izgovara mirno, bez gesta. Odmah za njom ulazi lakaj MIHAJLO. Netom je ona ušla, daje lakaju molitvenik i mantel. On pogje.

WALEVSKA.

Mihajlo.

MIHAJLO

Vaša zapovijeda milost?

WALEWSKA.

Još nešto. Ajte gore i dones'te iz moje sobe onaj plavi šal, što leži na *caucusi*.

MIHAJLO.

Znam.

WALEWSKA.

I još —

kad budu dame udešene, kaž'te, da ja ih čekam ovdje.

MIHAJLO.

Dobro.

WALEWSKA.

Ajte.

MIHAJLO ode.

Pauza. Walewska pogje k balkonu i gleda niz široka, snijegom pokrivena polja, kao da želi nešto u daljini razaznati. Poslije malo ugje grof KAZIMIR WALEWSKI. Visoka, elegantna pojava. Oko, apanovano nekom blagom melankonijom, odaje dušu čuvstvenui toplu.

KAZIMIR začudi se tobože.

Marija, dobro jutro!

WALEWSKA.

Kazimire!

KAZIMIR.

A gdje si bila?

WALEWSKA.

Molila sam Gledaj —

KAZIMIR.

Što?

WALEWSKA.

Kô da idu —

KAZIMIR.

Gdje? Gdje? Ne vidim.

WALEWSKA.

Al vidi: rek' bi čeljad . . .

KAZIMIR.

Nije ništa.

Vjetrenjače!

WALEWSKA.

Izgledaju kô žive.

KAZIMIR.

Nestrpljiva si.

MIHAJLO ugje i dade šal Walewskoj, pa ode.

WALEWSKA Mihajlu.

Hvala!

KAZIMIR.

Jedva čekaš.

da dogju gosti!

WALEWSKA.

Kako ne ćeš! Ide

Murat i vodi avangardu silnog

Napoleona — Osloboditelja!

A ti se tome ne veseliš?

KAZIMIR.

Da —
veselim. Ali u veselju svom
i tugu ćutim.

WALEWSKA.

Zašto?

KAZIMIR.

Sutra moram i ja
u Varšavu, pa u rat.

WALEWSKA.

Zar se bojiš?

KAZIMIR.

Ah! Vojnik sam. Ne poznam straha.

WALEWSKA.

Dakle?

Što ti je?

KAZIMIR.

Što? — Al ništa!

WALEWSKA.

Reci — reci!

Do nedavna si jedva čekô čas,
da pogješ u boj — za slavom . . .

KAZIMIR.

Oh, umrijet

i poginut kô junak! Krasan san!

Al užasno je bit zaboravljen —
zaboravljen od onih, što bi htio,
da do vijeka te nose u sreću . . .

Čuj — reci, reci — hoćeš li se katkad
spomenut mene?

WALEWSKA.

Čudno pitaš!

KAZIMIR.

Hoćeš li se

spomenut suza i uzdaha naših,
što prosusmo, u zanosnoj sućuti.
nad stranicama „Heloize“?

WALEWSKA.

Hoću.

KAZIMIR

I onih dugih naših razgovora.
kad snažnom vjerom u budućnost Poljske
nagagjali smo dolazak slobode
i veličine i slave? Pa kad smo
mi jednom drugom obećali za nju
i život dati? Hoćeš?

WALEWSKA.

Hoću. Hoću.

KAZIMIR.

I one ljetne večeri, pred kućom
kad ja sam ove uzimao ruke
cjeli ajuć' ih . . . Hoćeš? Šutiš? Zar ćeš
zaboraviti onu večer?

WALEWSKA.

Ne znam.

KAZIMIR.

Kad pitô sam te, da mi odgovoriš,
je li varka ova slatka nada, koja
moj život drži? Nijesi ništa rekla,
al danas moraš odgovorit.

WALEWSKA.

Ne smjem.

KAZIMIR.

Al samo jednu riječ. Marijo!

WALEWSKA.

Ni jednu.

KAZIMIR.

Vidiš — sutra idem. Možda
za uvijek . . . Reci, nek ponesem riječ
kô slatki zapis, obećanje . . .

WALEWSKA.

Ne smjem.

KAZIMIR.

Al kaži barem, kako usta tvoja
dručkije zbore neg što srce bije

WALEWSKA.

Pristupno grijehu srce mora ćutat,
kad krjepost zapovijeda.

KAZIMIR.

Uvijek ista.

WALEWSKA

I bit ću ista i nepromijenjena!

KAZIMIR.

Kô zatvorena crkva, kojoj stoji
na žrtveniku moje najveće
božanstvo.

WALEWSKA.

Koje ne smiješ oskvrnut
ni ti ni ja.

KAZIMIR.

Al moram obožavat,
al moram ljubiti . . .

WALEWSKA.

Dosta Kazimire . . .

KAZIMIR.

Al poslušaj me, obećaj mi . . .

WALEWSKA.

Zbogom,
ne mogu više s tobom ostat.

KAZIMIR.

Zašto?

WALEWSKA.

Strah me je. Moram bježat od tebe . . .

KAZIMIR.

Uzalud. Ti me ipak posvud pratiš.
Koraćaš obnoć ti kroz moje sne.
Kroz moju krv i mozak povlači se
tvoj dragi lik. Ah, pun sam pun sam tebe!
I snažni očaj lomi me, kad mislim
iz moga bića kako ćeš na jednom
iščeznut ti . . . jer mora doći — smrt.
A kud će tebe odnijet val života?
U vrtlog možda novih, burnih nada . . .

WALEWSKA.

O nije . . . nije . . .

KAZIMIR.

Nije? Obično
budućnost guši naša stara čuvstva,
a budi nova. Nema čovjeka
kom osjećaje vrijeme ne savija
kô kovač gvoždje . . . Vidiš, Marijo,
ja nijesam znao tvoje prignut sree.
Al sudba je svojeglava, pa jedni
po sreći ono nalaze, što drugi
uzalud mole . . . Ko zna, ko će sutra
iz ovih dragih ruku primit milost!

Cjeliva joj ruke.

Ah sretnik!

ANNA.

Ulazi, promatra ih za čas, nasmiješi se i onda, kao da se čudi, reče:

Bože! ko bi rekô: unuk
i baka!

WALEWSKA ukorom.

Anna!

KAZIMIR.

Ti nas uhodiš!

ANNA tobože uvrijegjena, malko šaljivo i koketno.

Ne vrijegajte me, molim vas, *monsieur*!

WALEWSKA.

Ti, mala zlôco!

ANNA ironično

Vi ste sigurno
govorili o — dolasku Franceza!

KAZIMIR.

Da nije posmijeh nad usnama tvojim
ubilježio potez ironije,
iz tebe angjel zbori . . . svak bi rekô.

ANNA

A tako?

WALEWSKA.

Crn vražićak.

ANNA.

Zbilja?

KAZIMIR.

Onda

pod okom imaš nešto — kao nerv,
što savija tvoj pogled, pa bi rekô;
uričeš zjenam!

WALEWSKA.

Čarobnica.

ANNA.

A!

KAZIMIR

I uvjeren sam, da ćeš najljepšeg
Franceza danas ureć!

ANNA.

I knez Josip

baš tako reče!

WALEWSKA.

Kad si govorila

sa knezom?

ANNA

Ovaj čas.

WALEWSKA

A gdje je sad?

ANNA.

Kod *oncle* Anastaza . . .

Presjeti se.

Al sam luda!

Gle, Kazimire, rekô ti je *oncle*
da dogješ —

KAZIMIR.

Odmah?

ANNA.

Odmah. Skoro sam
zaboravila.

KAZIMIR.

Da . . . još nevigjeni
franceski kadet. A!

Vrti prstom po čelu.

Zbogom!

ANNA gjejjerno.

Monsieur:

KAZIMIR ode.

WALEWSKA.

I što ti jošte reče knez?

ANNA.

Da znaš!

Promatrajuć' mi kose: — Krasna slika,
zaokružena u ebanov okvir! —

WALEWSKA.

Oh, bože moj!

ANNA.

Pa još: — A kad Francezi
te sedefne vam ugledaju oči,
još pomislit će: to je slikô Greuze.

WALEWSKA.

Kavalir zbilja!

ANNA.

Dugo li je čekat!

WALEWSKA.

Al doć će, doć će . . .

ANNA.

Već ih želim vidjet.

A hoće l' ostat u Varšavi dugo?

WALEWSKA.

A ko zna? Možda samo prolaze.

ANNA.

Pa zašto onda dolaze?

WALEWSKA.

Da otmu

iz pruskih ruku našu zemlju . . . Oni
slobodu nose — Anna!

ANNA u afektovanom zanosu.

Ah, slobodu!

WALEWSKA.

I imat ćemo opet svoga kralja —
i ne će više zapovijedat Rus
ni Prus . . .

ANNA zadovoljnim patosom.

Neg Francez! Ah, bolje. Francezi
i lijepo plešu i govore lijepo . . .
Nek dogju, neka . . .

WALEWSKA.

Ti još ništa ne znaš!

Francezi ne će zapovijedat. Oni
baš ljubav nose, a ne zapovijed!

ANNA u još afektovanijem zanosu.

Da — ljubav. Ah! *L'amour!* . . . Sa mnogo slatkih
cjelova —

WALEWSKA ukorom.

Anna!

ANNA.

Zar sam rekla što
nepristojno?

WALEWSKA.

Dakako. Često puta
zaboraviš se. Mlade djevojke
ni mislit ne bi smjele o tom, o čem
ti katkad zboriš!

ANNA ponosno.

Ja sam odrasla!
Već šestnaest. Ti si starija od mene
dvije godine, a kad si bila mojih
vremena, tri si prosca imala:
Walewskog, Goltza, Semenofa — tri!
I baš grjehota — Goltz je bio lijep
i uglagjen kô Francez. Svaka riječ je
iz njeg'vih usta bila kô parfem!
Ja najragje bi njega . . .

WALEWSKA patriotskim prijezirom.

Al je Prus!

A Prusa mora svaka Poljkinja
počastit ernom čorbom.

ANNA.

Semenof
takogjer bješe krasan. Duge kose,
a oči modre, velike — ovako!

Gesta.

A ruke bijele, glatke . . . kao kakva
gospogja! Zašto nijesi njega?

WALEWSKA.

Rusa?

Ne, Anna. Ragje 'vako.

ANNA.

Tvoj Walewski —

WALEWSKA.

Al dobar mi je . . .

ANNA.

Star je —

WALEWSKA.

Al je Poljak!

ANNA.

Studene mora imat usne . . .

WALEWSKA.

Bar

na njima nema otrova.

ANNA.

Al nema

ni ljubavi!

WALEWSKA.

Što veliš! Samo jedna
jedina ljubav žive uvijek: ljubav
za zemlju našu. Ona diže, krijepi
i iščeznuti ne zna. Sve je drugo
tek prolazno kô magla —

ANNA

Ne znaš, ne znaš —

jer nijesi nikad kušala, što znači
velika, prava ljubav?

WALEWSKA ironično i nježno.

A ti znaš?

Nek čujem, kaži, mala mazo!

ANNA najprije smeteno, a onda zanosno.

To je
onako, znaš . . . ni sama ne znaš što ćeš:
u glavi samo šumi, srce bije
kô neki klopot . . . ruke protežeš

Gesta

po zraku, rad bi nekog grlit . . .

WALEWSKA oponaša je, al uvijek nježno.

Šumi,
klopota, širi ruke — to je kao
vjetrenjača ta tvoja ljubav! Je li?
Ha! Ha! Ha!

Smije se.

ANNA još smetenija.

Al da . . . Ne znam se izrazit . . .
To nekakvo je osjećanje, čuvstvo,
kad najragje bi umrla . . .

WALEWSKA prekine ju, tobože začugjeno.

Umrla? . . .

ANNA nastavlja istim tonom.

Na nečjim rukam, da ti glava leži —
na nečjim rukam — spokojno i mirno . . .

WALEWSKA.

Na čijim baš? . . .

ANNA traži u misli.

Na primjer . . .

WALEWSKA upadne joj u riječ.

Mihajlovim!

ANNA prpošno.

No — sad se srdim!

WALEWSKA.

Nemoj — dogji, dogji —
pomirimo se!

ANNA.

Srdi me, što hoćeš
na silu, da sam dijete. Onda zašto
govoriš drukče nô što misliš? Znam . . .
da ne radiš baš kako kažeš!

WALEWSKA ozbiljnije.

Znaš?

ANNA.

Dakako. Znađem, kako i ti ljubiš
mladića. I on nije Rus ni Prus,
neg uprav Poljak . . .

WALEWSKA dirnuta.

Ti si zlobna!

ANNA mirnijim tonom, kao da se kaje, što je rekla.

Ha!

već nagagjaš što mislim!

WALEWSKA indignovana.

Sram te bilo!

ANNA hoće, da je zagrlj.

Oprosti, dušo —

WALEWSKA blaže.

Žao mi je na te!

ANNA.

Oprosti, dobra, draga Marijo!
Ni sama ne znam, zašto rekoh takvu
ludoriju. Pomirimo se . . .

WALEWSKA bolno, nekako hoće da opravda sebe
pred sobom.

Bog

sve vidi, Anna. On čita sve tajne
u našem srcu. Znade, je li ikad
ne želja grijeha, al i sama misô
kroz moju dušu prošla. Kazimir,
jest, drag mi je — i, poslije Anastaza,
na svijetu nema čovjeka, kog ljubim
toliko . . . Ali nije čuvstvo to
strast mladosti, neg nešto sveto, čisto
kô što je čist na polju onaj snijeg
il suza malog djeteta. Ja volim
u njemu onaj svježi zanos, koji
zaludu tražim u srcu Walewskog.
Ja u njem volim misli, jer su tako
mojima srodne. Ja u njemu volim
sjaj zjenice, Walewskom koju život
potamnio je borbom i iskustvom . . .
Al usna moja prije bi se, vjeruj,
naslonila na užareno gvoždje,
neg takla usta njegova . . . Ah, Anna,
to nije — ne, to ne može bit grijeh!

ANNA ganuta.

Ti ne možeš sagriješit — Marijo!

WALEWSKA stavi lice u dlanove, bolno.

Ah . . . ja sam vrlo, vrlo nesretna!

ANNA kevičkim nenavidnim tonom, pa makar i na boli onih, koji su okusili iz čaše života.

Ah, lijepo li je biti nesretna!

Pauza.

Oprosti! Dušo —

WALEWSKA sabranije i nježno, milujući Anni glavu.

Zlôco!

ANNA.

Ja vas vidjeh

onako sjedjet, šaptat . . . Pa ti znaš,

o dvojici se mladih lako sumnja

i ako nije . . .

WALEWSKA.

Razumije se, kad bi
od dvoje mladih jedno bila ti!

Jer ti i sama pobugjuješ sumnju:

ta neko uvijek tebe prati . . . sjena

za tobom neka luta — nečje lice

kroz maštu ti se vere . . .

ANNA tužno, kao da je tako.

Da — da — jest!

WALEWSKA.

I neko taj po pločniku tvog mozga
sve s mamuzama struže, sabljom tuče . . .

Je l' tako mâzo?

ANNA istim tonom.

Jest. Baš tako!

S lijeve strane ulaze, takogjer svečano odjevene, dvije postarije dame, sestre grofa Walewskog, grofica BIRGINSKA i kneginja JABLONOWSKA.

BIRGINSKA.

Gle,

pa Marija je tu!

JABLONOWSKA.

Što već?

WALEWSKA.

Dakako!

Pozdravljaju se.

ANNA ljubi ruke damama.

Nestrpljive smo.

JABLONOWSKA.

Osobito ti!

BIRGINSKA.

Već sve smo spremne.

WALEWSKA.

Fale samo gosti!

A knez?

BIRGINSKA.

U sobi s Anastazom.

JABLONOWSKA.

Doć će

dokora i on, da pozdravi dame.

WALEWSKA.

Pa počekajmo. Još se ne zna, što je s Murat-om!

JABLONOWSKA.

Jedan se je glasnik već
povratio.

WALEWSKA.

Što veli?

BIRGINSKA.

Ne zna ništa —

JABLONOWSKA.

Nit ikog sreće putem . . .

BIRGINSKA.

Koliko će
zadržat se Francezi ovdje?

WALEWSKA.

Misli
Anastaz ovu noć — a sutra rano
u Varšavu.

JABLONOWSKA.

I tamo čekat će
dok dogje Napoleon.

WALEWSKA

Bit će lijepo
u Varšavi?

JABLONOWSKA.

Bar pripreme se čine
izvauredne. Girlande, slavoluci
u bršljanu i trikoloram . . .

BIRGINSKA

Vatre,

i čarne noći, a kraj Blonje puk će
dočekat cara pjesmom, plesom, slavom . . .

ANNA.

Ah, bit će krasno!

WALEWSKA.

A u teatru!

BIRGINSKA.

Predstavljat će se „Andromeda“ . . .

JABLONOWSKA.

Koju
komponovô je Josip Elsner

ANNA.

Divno!

JABLONOWSKA.

A vi?

WALEWSKA.

Anastaz želi ostat tu.

JABLANOWSKA.

Što veliš?

BIRGINSKA.

Tebe neka pusti s nama.

WALEWSKA.

Znaš, slab je. Put je naporan i dug.

A ja ne mogu ostavit ga sama,
bez ikog. Anna može s vama . . .

ANNA veselo.

Da . . .

ja mogu s vama . . .

BIRGINSKA.

Bit će krasno! Zbilja
grjehota, da ne dogješ.

JABLONOWSKA.

Napoleon
u dvoru će stanovat. Već je za nj
sve udešeno —

WALEWSKA.

Dostojno doduše
da taki junak počine pod krovom
kraljevâ naših!

JABLANOWSKA.

Bit će zabava
na dvoru često: gozbe, plesovi . . .

ANNA.

A ti, da ovdje ostaneš. Marijo?

BIRGINSKA.

To nema smisla.

WALEWSKA.

Moram
Toplije.

Ali samo
jedanput da ga mogu vidjeti!
Napoleona! — S njim govorit, njega
upitat: što će s našom zemljom?

JABLONOWSKA.

Misliš,
da s njim govorit možeš o čem hoćeš?

BIRGINSKA.

On sam te pita . . .

JABLONOWSKA.

Pa i etiketa
nalaže: Ne smješ od vladarâ tražit,
neg samo ono, što su unaprijed
odlučili da dadu . . .

WALEWSKA.

Htjela bih ga
u ime poljskih žena pozdravit!
I rekla bih mu:

Zanosno.

— Sire! dobro došô,
po sto put dobro došô u naš kraj,
na naše tlo! I evo, sve što za te
Poljaci čine, to ne može još
dokazat našu ljubav prama tebi
nit radosti iskazat, koja danas
grud našu puni, kad po prvi put
na zemlju stupaš ove otačbine,
što čeka na te, da je uskrisiš!

S lijeve strane ugje grof ANASTAZ WALEWSKI,
odjeven svečano, okićen modrim kordonom reda bijeloga
Orla. Potpuna otmjenost i finesa leži u njegovu govoru
i gestama, kojima često puta zanos daje malko živah-
nosti, ali je ta živahnost ublažena aristokratskom suzdr-
žljivosti. Odmah za njim ugje KAZIMIR.

BIRGINSKA.

Baš evo Anastaza.

JABLONOWSKA.

Sad ga treba
zamolit, da te pusti . . .

ANNA

Da. da.

WALEWSKA.

Nemoj!

WALEWSKI.

Gle. drago mi je, da ste ovdje sve.
Knez Josip želi, da vas pozdravi,
i bit će odmah tu.

WALEWSKA.

Što veli?

WALEWSKI.

Priča

koješta. Kako Prusi odoše
iz Varšave, čim začuše, da car je
u Berlin ušô . . .

KAZIMIR.

Skoro pobjegoše!

WALEWSKI.

Kalkreuth je čuvô tajnu pobjeda;
a kad već nije mogao zaglušit
triumfa poklič — odmakô je naglo!
A gragjanstvo izašlo na sokake
i otpratilo porugom i smijehom
tugjinske čete!

WALEWSKA.

Tako treba!

ANNA

Hurra!

JABLONOWSKA.

Propustile smo eto najljepše.

KAZIMIR.

Grjehota!

WALEWSKA.

Zbilja, vrijedilo je vidjet
taj pruski bijeg.

WALEWSKI.

Ah, veli Poniatowski,
od radosti je sve pijano.

JABLONOWSKA.

Kako

i ne bi!

WALEWSKA.

Zna li knez, što misli car
o nama?

WALEWSKI.

Bogzna. Politički sudeć',
on mora stvorit poljsko kraljevstvo
i turit ga kô šaku gvozdenu
međ svoje ljute dušmane. Al sad je
na nama red. Car eto dolazi
u srce naše, u Varšavu. I
on mora naći srce otvoreno!

KAZIMIR.

Nek samo bude iskren Napoleon!

WALEWSKI.

Što misliš?

KAZIMIR.

Ja se bojim, da će on
okoristit se s nama: mi ne s njim!

WALEWSKA.

Malovjerniče!

WALEWSKI.

Jako, veliko
kraljevstvo naše — bit će jak i velik
saveznik njegov. Ruka ruku pere.

JABLONOWSKA.

Na dočeku će biti plemstvo sve —
a ti?

WALEWSKI.

Ne mogu. Slab sam.

JABLONOWSKA.

Kako — slab?

U Varšavi si bio nedavno.

WALEWSKI.

Al nije više za me. Led je, star sam
i moram ostat ovdje . . . Trebam mira . . .

Ta godine su — neka idu mlagji!

Jablonovskoj.

Ti uzmi sobom Annu.

ANNA poljubi mu ruku.

Hvala!

KAZIMIR potiho Anni.

Pazi!

Kod kneginje će biti mnogi Francez . . .

ANNA.

Tim bolje! Ne će biti dosadno.

BIRGINSKA Walewskom.

Ne želiš vidjet cara?

WALEWSKI.

Rad bih samo
još jednom onaj pogled vidio,
što veže volje čvršće nego lanci,
što srca diže put nebesa . . .

KAZJMIR.

Ipak
o njemu kažu, da je bez srca
i tiran. Ja sam čuo, iz osвете
da Enghien-skog je vojvodu nevina
pogubio!

BIRGINSKA.

To kažu zlobnici!

JABLONOWSKA.

Nenavist uvijek prati takve.

WALEWSKI.

Nije
bez srca on — neg politika.

WALEWSKA.

Onda
što znamo mi? Ta i bog više puta
nevinost kazni!

MIHAJLO ugje s lijeve.

Njegova visost
knez Josip.

Ulazi knez JOSIP PONIATOWSKI, svečano odjeven, u očima i držanju nosi ponosno tragove svoje hrabrosti, koja mu je i pribavila ime „poljskog Bayarda.“ U manirama pak opaža se neka popustljiva galantnost. Sređan je njegov susret sa damama.

WALEWSKI predstavljajući.

Molim, kneže! Moje sestre :
princesa Jablonowska — grofica
Birginska. Moja supruga.

PONIATOWSKI klanja se i rukuje.

Ah, znam!

Poslanik ruski u Parizu jednom
o vama mi je pričô, grofice.

WALEWSKA začugjeno.

Poslanik? koji?

PONIATOWSKI.

Semenof.

WALEWSKA.

Da, on je
pohagjô često našu kuću.

PONIATOWSKI.

Reče

o vama: — Dok je takvih Poljskoj, teško
da ikad tugjin skući narod vaš.
Na čast vam budi!

WALEWSKA.

Hvala, kneže!

Pokazuje na Annu.

Moja

kuzina Anna —

PONIATOWSKI.

Znamo se od jutros!

WALEWSKI.

Veselje naše kuće!

KAZIMIR.

prišapne joj.

Uhođarka!

WALEWSKA

Franceze čeka!

PONIATOWSKI Walevskoj.

Pazite — Francezi
baš vole što je lijepo. Gdjegod došli
i štogod lijepa našli — to odniješe
u Pariz. Paz' te, dakle, grofice,
da tamo i vaš ne ode *joujou*.

JABLONOWSKA.

Al ne u muzej —

KAZIMIR.

Neg u kakvo srce!

PONIATOWSKI.

Princeso, Roman Jablonowski —

JABLONOWSKA

Moj

jedinac, kneže.

PONIATOWSKI.

Junak.

JABLONOWSKA.

Majci laska

to ćut iz vaših usta

PONIATOWSKI.

Al će malo
još ostat s vama. Lovorike nove
očekuju ga.

JABLONOWSKA.

Neka samo bog
naš spasi narod!

PONIATOWSKI.

A vi, grofice,
imate l' kog u vojsci?

BIRGINSKA.

Nikoga.

Ne bješe meni, kneže, sugjeno
da mojoj krvi proštrapana budu
polja naša.

MIHAJLO ugje.

Glasnik.

WALEWSKI.

Neka ugje!

MIHAJLO izagje.

PONIATOWSKI.

Već morali bi biti blizu.

GLASNIK ugje.

WALEWSKI glasniku.

Dakle?

GLASNIK.

Projahah trkom, vaša milosti,
do gornjeg sela. Nigdje nikog. Gusta
doduše magla stegla se je poljem

i ne da oku maha. Ali ipak
ni glasa trublji il bubnju . . .

WALEWSKI.

Je l' Vojćeh

mimo te prošô?

GLASNIK.

Jest.

WALEWSKI.

Već dugo?

GLASNIK.

Bit će

pô sata.

WALEWSKI.

Dobro. Idi.

GLASNIK ode.

PONIATOWSKI.

Zbilja čudno!

Murat je točan kano ura.

WALEWSKI.

Možda

zapriječilo ga blato — led —

PONIATOWSKI.

Moguće.

A gdje će knez prenoćit?

WALEWSKI.

Ima dvor

napose.

PONIATOWSKI.

Tako?

WALEWSKA.

S nova uregjen.

WALEWSKI.

Izvolite ga vidjet —

PONIATOWSKI.

Drage volje.

WALEWSKI Kazimiru.

Pokaži knezu —

WALEWSKA.

Neka vidi sve.

PONIATOWSKI odlazeći.

Megjutim doć će gosti.

Damama.

Do vigjenja!

KAZIMIR kraj vrata Poniatowskom.

Izvol'te — kneže!

PONIATOWSKI izlazi desno, a za njim KAZIMIR.

JABLONOWSKA.

Zar ste „mali dvor“

pregradili?

WALEWSKA.

U malu Malmaison!

WALEWSKI.

Što — nijeste jošte vidjele?

BIRGINSKA.

A kad?

WALEWSKI.

To valja vidjet!

ANNA.

Čarobnost i sanja!

WALEWSKA.

Baš tako.

BIRGINSKA.

Zbilja!

JABLONOWSKA.

Ajmo, Nathalie,
da vidimo to osmo čudo.

WALEWSKI.

Anna,
odvedi tetke . . .

WALEWSKA.

Pa ćete mi reć.

BIRGINSKA.

Pa dobro. Ajdmo!

WALEWSKA.

Po mom je ukusu
dvor naslikan. Ja izmislih sižé.

ANNA.

Allons, mes tantes!

JABLOWSKA.

Nô — vidjet ćemo. Zbogom!

Odlaze desno ANNA, JABLONOWSKA i BIRGINSKA.

WALEWSKI.

U ovom burnom, nenadnom metežu
zaboravimo jedno na drugo.
Ti nekud lutaš s mišlju? Čezneš valjda
za nečim i ti kao svi?

WALEWSKA.

Ja sanjam
slobode san i san života. A ti?

WALEWSKI.

Ne mogu snivat. Gledam.

WALEWSKA.

Pa što vidiš?

WALEWSKI.

Još uvijek tminu.

WALEWSKA.

A?

WALEWSKI.

Ni Napoleon
ne može sve! A Egipat, Marengo
zabilježiše 'vako: — Ovdje junak
nad vojskama je održô pobjedu —
Al kod Poljaka od vajkada strasti
med sobom vode bijesan boj. I zalud
svoj mač bi junak bacio megju njih,
jer mač ne siječe nenavisti žute
ni purpurne taštine . . .

WALEWSKA.

Strogo sudiš!

Ta okusiše čemer ropstva . . .

WALEWSKI.

Misliš?

Al strast ne ćuti čemera; ne ćuti
taština nego samo jedan poriv:
nadvisit — nenavist: otet. Za to
i mrzi me u Varšavu, na slavu.

Obuzeti će duše raskoš sreće —
i ne će biti prave mjere. Neki
zaboravit će ponos: da preteku —
kroz čedni posmijeh, na sag, kojim gaz
careva noga — prosipat će čast i
poštenje. Drugi — noseći u sebi
kô ponos prkos, — gledat će s visine
na nekad čednog korzikanca, kog
plebejska rodi kći, i, da se kažu,
kroz otmjen posmijeh prosipat će svoju
pred silnog cara malu veličinu.
I vidjet ćemo: natjecanja, mržnje,
megjusobna poniženja i hator:
pa jedni ne će ni otvorit usta,
da laskom prospu ovjenčano čelo
Napoleona — drugi, posrednici podli,
na griješni preljub voditi će sami
ženskinje svoje, znajuć, da kraljevstva
osvajač rado i srca osvaja . . .

WALEWSKA.

Car voli žene?

WALEWSKI.

Mnogo. Kao Zevs —
gdje zlatnom kišom, gdje varkom, gdje slazeć'
u oblacima slave svoje — i on
osvaja Lede i Danaje . . .

WALEWSKA.

Tako?

WALEWSKI.

Da.

Pauza.

WALEWSKA.

Ko te straši najviše?

WALEWSKI.

Ko? Mi! —

U nama samo naša propast žive . . .

WALEWSKA.

Al nijesu svi . . .

WALEWSKI.

Ne svi . . . al mnogi, mnogi..

WALEWSKA.

A Poniatowski?

WALEWSKI.

Rijetki su kô on.

I ako traži od nas žrtve, zna ih
i sam prinašat. Eh, kad svi bi bili
kô Poniatowski. Car i Poljska to su
dviije njeg've vjere. O kolike sreće,
kad on bi postô kraljem!

WALEWSKA.

Misliš?

WALEWSKI.

Možda.

WALEWSKA.

A mi, dok slava Varšavom će bučit,
dok novom kralju klicalo se bude,
mi ostat ćemo ovdje?

WALEWSKI.

Da — daleko

od svake buke. Ne ćemo doduše
vedrine vidjet, što će blještiti s lica
i čela novog kralja; ali za to
ni himbe, koju žuč nenavisti
na njegov sjaj će gnjevnim bacat okom.
Ne, Marijo: mi ostanimo ovdje,
u našem tihom gnijezdu.

WALEWSKA

Ja bih htjela
bar jednom Njega vidjet . . . Ajdemo,
pa makar za par dana. Onda ćemo
u naše gnijezdo opet natrag.

WALEWSKI.

Tvoju
razumijem želju: čitav svijet to želi.

WALEWSKA.

On možda ne će nikad više stupiti
na naše tlo.

WALEWSKI.

Pa dobro! Onda pogodi
sa mojim sestrar sutra.

WALEWSKA.

Bez tebe?
Ne mogu. Neću.

WALEWSKI.

Kazimir će biti
u Varšavi takogjer.

WALEWSKA.

Znam. Ali ja

i tebe hoću s nama. Ti ćeš doć
na svečanosti sa mnom, nakićen
kordonom bijelog Orla . . .

WALEWSKI gladi je po kosama.

Marijo,

ja imam jedno čim se ponosim,
a to si ti — ti, mala ženice . . .

Al više puta ja te i sam žalim,
što mlade dane svoje tako živiš,
uz pustu zimu mojih čuvstava —
i pomišljam, da kako pa ne želiš
veselja, hira, puste mladosti?

Daj, pogji samo . . . U Varšavi ćeš nać
na pregršti užitka . . . Pogji — ja ću
bit sretan, znajuć' —

WALEWSKA.

Ne voliš me više
kad tako zboriš. Reci, zar ja nijesam
još mala tvoja Marisienka? Zar bi
ti polniet mogô, da se utopim
u griješno more tog života?

WALEWSKI.

Moja

u te je vjera jaka — kano smrt.
Al moj je život na zapadu. Ja sam
kô nemoćni draguljar, koji, prije
nô mora prodat svoj najljepši dragulj,
sa svih ga strana promatra i žali
što s njim se mora rastat. Pre il kašnje
i ti ćeš, mala Marisienko, preć

u bolje ruke, koje ne će znat
za nabore ni drhtaj starosti,
te milovat će glatkim dlanom glatki
na licu tvome posmijeh . . .

WALEWSKA.

Samo jednu
ja poznam ruku: to je ova ovdje,
na kojoj mir sam našla —

Stavlja svoje lice u njegov dlan. Pauza.

Dakle — hoćeš
u Varšavu?

WALEWSKI.

No — možda kasnije.

WALEWSKA.

Kad?

WALEWSKI.

Ti pogji prije . . .

WALEWSKA.

Molim te. Zar ne znaš,
na mladu ženu kako gleda svijet
kad dogje sama gdje? A kavaliri
opsjedaju te — i koješta. Tako
i zadnji put . . . Ah, ništa —

WALEWSKI.

Reci, što je —
nek čujem?

WALEWSKA.

Pusti. Htjela sam premučat . . .

WALEWSKI.

Daj — kaži . . .

WALEWSKA.

Dobro. Zadnji put kad bijah
u Varšavi, na plesu sa Louisom,
Berlinac neki, Kalkreuthov adjutant,
obasuo me galauterijom.

WALEWSKI kao da nije ljubomoran.

Pa zar on sam?

WALEWSKA

Al nemoj tako. Ja sam
*monsieur*u tome rekla već — nek nosi
u Prusku svoju kavalirštinu!

WALEWSKI nekim pouzdanjem u njezinu vjernost.
Paš negalantno!

WALEWSKA.

Ne vigjeh ga više!

WALEWSKI.

I za to ne ćeš sama u Varšavu?
Ti dijete!

WALEWSKA.

Ne, ne sama. Dogji i ti!
Molim te — ajdmo . . . ajdmo zajedno.
Napoleona — ti si vidio.
Dopusti meni taj užitak . . . Drugo
od tebe ništa ne tražim i uvijek
kô duvna ja ću uza te proživjet
u ovom dvoru — žrtvujući život

i ljubav za te Samo daj, nek vidim
bar jednom njega — Spasitelja Poljske:
Napoleona!

Ove riječi ona izgovara nekim gradacijonim patosom,
sjedeci uz Walewskog, naslonjena na njegovo rame sklop-
ljenim rukama. Kod zadnjih riječi ugju s desne JA-
BLONOWSKA, BIRGINSKA i ANNA.

WALEWSKI

Pa kako vam se svigja mali dvor?

BIRGINSKA.

Bižu.

JABLONOWSKA.

Divota!

WALEWSKA.

A žuti *boudoir*?

BIRGINSKA.

Intiman. Anna nije znala, ona
što znači slika.

ANNA.

Nijesam upamtila.

WALEWSKA.

Kalipsin vrt.

JABLONOWSKA vješta mitologiji.

Kalipso — jedna nimfa.

ANNA.

Znam.

BIRGINSKA.

Čarobno!

WALEWSKA.

A kupaona?

BIRGINSKA.

Rijetkost! . . .

WALEWSKI

Sa onim slikam!

JABLONOWSKA.

Diana kad se kupa . . .

kroz granje vreba Akteon . . .

BIRGINSKA.

A lijep je!

ANNA.

Bezobraznik!

Smijeh.

WALEWSKA.

A salon?

BIRGINSKA.

Najljepši

plafond!

JABLONOWSKA.

Apolon sa muzama . . .

KAZIMIR ugje naglo.

Djede!

Baš ovaj čas je stigô glasnik. Idu!

WALEWSKI.

Francezi idu!

WALEWSKA pljesne rukama.

Hurra!

BIRGINSKA u isti čas.

Hurra!

JABLONOWSKA u isti čas.

Hurra!

ANNA.

Napokon!

WALEWSKI k prozoru, a za njim ostali.

Gdje su?

KAZIMIR.

Eno — preko Bzure.

ANNA.

A vidiš li ih?

WALEWSKA.

Vidim — vidim.

JABLONOWSKA.

Eno —

WALEWSKI Kazimiru.

A knez Josip?

KAZIMIR.

Po vas me je poslô.

WALEWSKI.

Ajdmo!

Damama.

Vi počekajte ovdje — na balkonu.

WALEWSKA.

Čuj, Kazimire, ko je glasnik?

KAZIMIR.

Vojćeh.

WALEWSKA.

Nek dogje amo.

KAZIMIR.

Odmah.

Odu KAZIMIR i WALEWSKI.

LECTRICE ulazi, sva izvan sebe.

Ah, *Mesdames!*

zemljaci moji!

WALEWSKA.

Mademoiselle, izvol'te . . .

JABLONOWSKA.

A poznate ih?

LECTRICE

Kako da ih ne znam!

ANNA pljesne rukama.

Vive l' empereur!

JABLONOWSKA Lectrici.

I vi ćete nam svakog

po imenu spomenut . . .

LECTRICE.

Molim —

VOJĆEH ugje.

WALEWSKA.

Vojćeh!

VOJĆEH.

Zapovijedajte, vaša milosti!

BIRGINSKA.

Pripovjedite — kakvi su Francezi?

JABLONOWSKA.

Gdje sretoste ih?

ANNA.

Jesu li' umorni?

WALEWSKA.

I veseli?

LECTRICE.

I dobro odjeveni?

VOJĆEH.

Ah, krasni su — junaci! Divne konje,
pod sjajnim uzdam, jašu. U sto boja
odijelo njino sjaje iz daleka,
i svijetle sablje blješte se o snijegu,
kalpaci s dugim, dugim perjanicam,
što hvaćaju se bezlisnata granja
uz cestu poredanog drvlja. Krjepki
i jaki hrle neumorno preko
raskvašenoga snijega, po kom pljuska
kopito žurno. Nad glavama im
napoleonski raskriljeni orli,
kô znaci slave, lebde . . . Ne bi rekô
iz boja idu — neg s vjenčanja.

JABLONOWSKA.

Vodeć'

slobodu sobom!

WALEWSKA.

Najljepšu nevjestu.

BIRGINSKA.

A koliko ih ima?

VOJĆEH.

Mnogo. Sila!

ANNA.

A ima li' lijepih?

VOJCEH.

Svi su lijepi. Krasne
i crne oči —

LECTRICE.

Djeca našeg juga . . .

JABLONOWSKA.

I bit će skoro ovdje?

VOJCEH.

Skoro. Čujte . . .

WALEWSKA.

Već trublje!

Čuje se nedaleko glas trublji i bubanja, koji se sve to
više približuje. Taj glas je još jači, kad se otvore bal-
koni. Čuje se i glazba.

ANNA.

Bubnji! Glazba!

LECTRICE.

Naši zvuci!

BIRGINSKA.

Na balkon!

WALEWSKA.

Idu!

JABLONOWSKA.

Dolje su!

ANNA.

Koliko!

Dame su na balkonu i tu podcikuju, mašu rupeima,
zadovoljnim gestama pozdravljaju franceske čete, koje
gledaoci vide kako ulaze i kako se sakupljaju u wale-
wičko dvorište.

WALEWSKA Glasniku.

Izagji.

VOJĆEH ode.

BIRGINSKA.

Krasno!

JABLONOWSKA.

Gdje su rupci? Hurra!

ANNA.

I oni nas pozdravljaju!

BIRGINSKA.

Daj, maši!

WALEWSKA.

Gle, dižu barjak!

JABLONOWSKA.

Eno Poniatowskog!

BIRGINSKA.

A ko je ono s njime?

LECTRICE.

Koji?

WALEWSKA.

Onaj

sa perjanicom u tri boje?

LECTRICE.

Bože!

Murat!

JABLONOWSKA.

A — to je on!

LECTRICE.

Toujours le même!

BIRGINSKA.

A onaj pokraj grofa?

LECTRICE.

Bavarski
prince Ludwig. Pjesnik.

ANNA.

O!

WALEWSKA

A onaj do njeg?

ANNA.

Da, onaj . . . onaj! Ah, kako je lijep!

LECTRICE malicijsno.

Lagrange! Da . . . znam ga. Priča se koješta
o njemu. Vele, da je Paolina
Borghese ušla u njegovo srce —
gavottu plešuć'.

Smijeh

WALEWSKA.

Pst! A kraj Lagrange-a?

LECTRICE.

Na lijevo?

WALEWSKA.

S rukom 'vako?

Gesta.

LECTRICE.

Ne znam ga.

BIRGINSKA.

A onaj tamo, što miluje konja?

LECTRICE.

Beaumont — general.

ANNA.

Kolike kolajne!

JABLONOWSKA.

Gle, slaze s konja.

WALEWSKA.

I gledaju amo.

Daj rubac. Hurra!

Mašu rupeima.

BIRGINSKA.

I Murat se klanja.

JABLONOWSKA

Prem ukočeno!

LECTRICE.

Pa da: nadvojvoda

Od Berga!

JABLONOWSKA.

Rek' bi, da je ohol.

LECTRICE.

Molim —

Gaskonjac!

WALEWSKA.

Idu amo!

LECTRICE.

Paz'te! Paz'te!

Taj posmijeh —

JABLONOWSKA.

Kao da se smiješi kralj.

LECTRICE.

I bit će kraljem. Ako Napoleon
zaboravi mu dati krunu — vele:
da Karolini harni Metternich
podsjetit će ga na to . . .

WALEWSKA.

Vi ste zlobni!

KAZIMIR ugje s lijeva.

Mesdames — već tu su naši gosti! Žele.
da poklone se vašoj milosti.

BIRGINSKA.

O molim!

JABLONOWSKA istodobno.

To nam laska!

ANNA istodobno.

Kol'ko sreće!

WALEWSKA istodobno.

To čast je za nas!

U to stupi MURAT i njegova pratnja, među kojom LAGRANGE i PRINC LUDWIG. Uz Murat-a PONIATOWSKI i WALEWSKI. Čim su ušli ustave se malo dalje od vrata i tu Walewski, kao domaćin, pozdravlja visokoga gosta. Murat je odjeven u svoj teatralni kostim: kabanica u krznu preko ramena, zlatom vezena odora — slična poljskoj — bojadisane čizme, kalpak sa dugačkom trikolornom perjanicom, pâs od elegantnog štola. Visoka i lijepa uzrasta, a preveć malo otmjenosti. Njegovo majestetično držanje ima u sebi nešto komedijaškoga. Kretnje prisiljene i opora. Govori pomnjivo i odmjereno, a izbjegne mu katkad koji vojnički izraz ili akcenat ili gesta. Svom govoru daje pripovijećalački ton i mило mu je, da ga se sluša. Iz sve njegove pojave izbija sopstvo čovjeka, koji teži da pokaže i da uvjeri, kako je on nešto više. I u času kad stupa u dvoranu, izgleda da misli: — Poljaci žele kralja, i evo, u meni ga vide! — Svečana tišina.

WALEWSKI.

Vaša milosti!

U ovaj čas, kad polazete korak
na prag mog doma: da ste zdravo! S vama
nek ugje sreća i slobode dar
pod rastužene naše krovove,
pod kojima se ori klik: — Nek živi
Car Napoleon! —

Klicanje u dvorani i vani: „*Vive l' Empereur!*“ Muzika.

MURAT.

U ime njeg'vog veličanstva, čije
ja poznam želje, i u ime svoje
zahvaljujem se evo gostoljubnom
plemiću poljskom! I na pragu ovog
ponosnog doma kličem: — Neka živi
i narod vaš i vaša domovina! —

Murat završi uzdignuv svoj kalpak. Komocija. Pokliei
„*Vive la Pologne!*“ i „*Vive l' Empereur*“ izlaze iz
dvorane i razliježu se pred dvorom, gdje se gube kroz
zvuk muzike. Dotle se franceski gosti rukuju s damama.
Najprije Murat s Walewskom, pa sa ostalima. Drugi
ga slijede. Prizor je vrlo usrdan. Govor se ne čuje,
tekar pri posljednim poklicima i posljednim akordima
muzike postaje razgovijetan.

MURAT nastavlja jući tobože razgovor.

... I poslije dugo vremena sam željan
intimnog mira, grofice —

WALEWSKA.

Tek žalim,
što tako kratko vaša visost našim
ostaje gostom!

MURAT.

I ja ...

Nastavljaju nijemo razgovor LAGRANGE — visok, lijep mladić, otmjena u držanju i kretnjama, topla pogleda zaokružena velikim obrvama — nastavljajući razgovor, Anni:

... ko bi rekô,
u ovom pustom kraju takov cvijet!

ANNA uživanjem
Baš ste galantni!

PRINC LUDWIG, malko mucav i malko gluh, nespretan, nadovezuje Anni na Lagrange-ovu galanteriju:
Edelweiss!

ANNA začugjeno.

Izvol'te? . . .

PRINC LUDWIG.

Vaš pogled vrijedi više nego slava!

ANNA.

Zaslužiti jedno i drugo je teško.

PRINC LUDWIG pričajući.

Što velite?

ANNA.

Što?

LAGRANGE potihom

Prince je malko . . .

ANNA maliciozno.

Pjesnik!

LAGRANGE

I gluh . . .

ANNA

A tako!

Nastavljaju razgovor, pri kome Lagrange i Anna malo mare za princea Ludwiga, koji se napokon odaleči i prigije drugima.

MURAT, koji je središte čitave grupe i koga svi gledaju, nastavlja:

... A danas je car
u Pozenu.

WALEWSKA.

Ah, strašna vojna!

MURAT.

Grozna!

Ta od mjeseci ne znamo za odmor;
svegi rat i borba, a hrgjavo tlo:
svud blato. Gle'te — svi smo pokriveni —

WALEWSKA upade u riječ.

Sa slavom!

MURAT nakloni se malko i hladno.

Hvala.

WALEWSKI.

Za to, visosti,
to vrijeme i jest vrijeme veličine.

MURAT.

Potomstvo će nas sudit, grofe. Mi
pred njegov sud tek iznosimo djela!

WALEWSKI.

A izabrana, lijepa pruska vojska?

MURAT.

Sve leži sad u blatnim močvaram.

PONIATOWSKI.

A konjaništvo?

MURAT.

Zadnja pruska nada:

sva raspršena kô igračke dječje.
Pješaci su je naši svladali.
Knez Brunšvički je ostô ranjen. Kralj
u bijegu nagje spas. Al našeg cara
pobjeda ova nije uznijela:
za Jenom dogje Erfurt . . .

Nastavlja nijemo.

ANNA nastavlja svoj razgovor. I mi ćemo
u Varšavu za vama . . .

LAGRANGE.

Sutra?

ANNA.

Da.

LAGRANGE.

Ah, lijepih nada! . . .

ANNA.

Al vi ćete brzo

i opet u rat?

LAGRANGE.

Da — skoro.

ANNA saučeešćem.

I možda

pogodit će vas rusko zrno . . .

LAGRANGE.

Kasno!

Jer vaše oči već me raniše.

ANNA.

Pa liječite se.

LAGRANGE.

Eh, kad bi lazaret
u vašem bio sreću!

Govor njihov slijedi koketno i ležerno.

MURAT kao da nastavlja.

Siromah
taj Fridrik Wilhelm!

JABLONOWSKA.

Poraz za porazom!

MURAT.

I sva je vojska bila skršena,
bez discipline bježala kojekud.
Princ Hohenlohe tek je imao
u redu deset tisuć ljudi — pak se
uputio pram Preuzlau. Al tu je
položio oružje preda mnom
i mojim postô robom!

WALEWSKA.

Bravo!

MURAT zanosnije.

Tad

otvoriše se tvrgje i gradovi.

BIRGINSKA.

A vidjeste li kraljicu Luiziu?
Je l' lijepa?

MURAT zlobno.

Lijepa. Vele, kad je zašla
međ svoje čete na konju, hrabreći

junake pruske, da je sličila
Armidi, koja svoj užije dvor.

PONIATOWSKI.

Ljepota kobna Pruskoj!

JABLONOWSKA

Kô ljepota

Jelene, ljube Parisove, Troji!

Ovdje svi, pa i Anna i Lagrange, slušaju razgovor sa
Murat-om.

WALEWSKA.

A Berlin?

MURAT zanosom.

Berlin! Sjajem, veličinom
okruženi smo uljezli u Berlin.
Car ponosan . . . tek čedno odjet, s malim
šeširom pokrit, a na grudima
kokardu noseć' vrijednu jedan — sou.
Al mi oko njeg: u raskošju slave
i odjeće, a pruski narod bučno
pozdravljao je nas!

BIRGINSKA začudjenjem.

Pa tako brzo
zaboraviše svoga kralja?

JABLONOWSKA.

Titan

Pigmeja goni s rodnog ognjišta —

WALEWSKA.

I čak iz nekad vjernih srdaca!

MURAT.

Dan prije toga grob pohodismo,
u kome leži Fridrik Veliki.

I kao spomen car je digô s njega
Fridrikov mač i vrpce, pa će ih
sačuvat vječno i sahranit harno
u Invalida bram.

WALEWSKA.

Prekrasan trofej!

MURAT.

Još ljepši, gospo. naši su trofeji
tek proživljeli dani, uz nevolje
i svake patnje. Pa da znate, kad sam
zauzô Lübek! Na potoke krv je
sokacim gradskim tekla: naši konji
od raskidanih su se lješina
zgražali.

Dame se zgražaju.

ANNA tiho Lagrange-u.

I vi gledali ste to?

LAGRANGE.

A sada gledeć' na vas, zaboravljam,
da ima groze na svijetu.

ANNA.

Merci!

MURAT s emfazom.

Tako se stvara povjest!

WALEWSKA.

A sad?

MURAT istim tonom.

Sad —

Benningsen čeka, krvlju njegovom
da podertamo naša prva djela!

WALEWSKA.

A Poljska?

MURAT.

Poljska!

WALEWSKA.

Hoće li oživjet?

MURAT.

Ta Poljska živi, grofice. Iz slave
posljednih dana njezin život diše,
na vihu svoga pobjedničkog mača
Car Napoleon njenu krunu nosi —

WALEWSKA.

I okrunit će s njom?

MURAT tonom, kao da misli o sebi.

Najvrednijeg!

PRINC LUDWIG.

A kog bi htjeli kraljem?

WALEWSKA.

Svejedno.

Ko ljubi nas, taj može bit nam kralj!

Muratu.

Visosti, kaž'te — njeg'vom Veličanstvu
otvorite mu naša srca: on
slobodu nama, a mi njemu: vjernost.

MURAT.

U rukama bi htio imati

kraljestva poljskog svijetlu krunu, pak je
na koljenima vama ponudit.

WALEWSKA.

A ja bih natrag na junačko vaše
stavila čelo svijetli poklon!

Komocija. Pauza.

PONIATOWSKI potiše šane Muratu —
Kneže!

MURAT.

No — ajdmo! Čas je!

Pozdravlja. Damama.

Do vigjenja!

Uputi se najprije on s Poniatowskim prama desnom
izlazu, a za njima cijela pratnja.

PRINC LUDWIG prolazeći uz Walewsku
Žalim,
što nijesam Poljak!

WALEWSKA.

Zašto?

PRINC LUDWIG.

Kucalo bi

i za me vaše srce, grofice!

WALEWSKA.

Poeta — bože!

Prince Ludwig pogje za ostalima, a Lagrange se rastaje
s Annom.

LAGRANGE.

Ojelivam u misli
crvenilo na vašim usnam.

ANNA.

Rado
u vašem oku vašu misô gledam!

I Lagrange dostigne Murat-ovu pratnju, koja već iščezava. Ostaju same dame, koje idu k balkonu, dok izvana dopire glazba i pjevanje i klicanje: — Hurra! — „*Vive le prince Murat!*“ Zadnji ide k izlazu Walewski. Prije nego izagje pristupe k njemu Walewska i Anna.

WALEWSKA stavi mu ruke na ramena, zaneseno.

Zar ovaj plamen slave, veličine
ne vuče tebe u svoj vrtlog sjajni?

WALEWSKI.

Što misliš!

WALEWSKA.

Ajdmo!

WALEWSKI.

U Varšavu želiš?

WALEWSKA.

Da imam ovdje

Gesta.

tisuć srdaca,

u svima samo ta bi želja bila!

WALEWSKI.

Pa dobro . . .

Mihajlu, koji već odavna stoji kraj vrata.

Sutra idemo u grad

na dulje vrijeme . . . Udesite sve . . .

ANNA pri tim riječima zagrli Walewsku.

Ah, sretna li sam danas . . .

WALEWSKA.

I ja, dušo!

Zavjesa.

ČIN DRUGI.

Plesni salon u palači Brühl u Varšavi. U dnu na lijevo jedna, a desno druga vrata sa teškim zastorima, kroz koja se vidi u druge dvorane. Među tim vratima dvije velike slike, a među slikama i vratima usagjeni su u zid višeručni kandelabri. Sa svoda vise veliki, kristalni lusteri. Na lijevoj strani takogjer jedna vrata, a vis-à-vis od ovih vrata, na desno, položeno je na podnožniku od nekoliko stepenica, pokrivenih raskošnim ćilimom, carsko prijestolje. Nad prijestoljem sjajan baldahin podržan od četiri ženske karjatide. Nad visinom vrata ide sve okolo sobe kô neka galerija, podržana od urešenih konsola i ta galerija s lijeve strane raširuje se i pretvara u široku *niche*, gdje se nalazi orhestar.

Ples kod Talleyranda 22. januara, 1807. Dvorana je kr-
cata svijeta, koji izlazi i ulazi na razna vrata, čavrlja i
smiješi se, amizuje. Muškarei su odjeveni u raznovrsne
kostime i odore nakićene zlatnim gajtanima i uvezima.
Zaobljene linije punih ramena i talasni uzdasi provokantnih
prsiju izviru iz dekoltovanih toaleta ženskinja, nakićenih
čipkama, vezenih srebrni i zlatom, orošenih opojnim
parfemima. Obilje dragog kamenja lašti se i prelijeva u
tisuće boja prama bezbroju svjetiljaka: tu krvari rubin i
karneol, tamo se modri safir i lapislazuli, a ovdje opet
mutno sjaju mliječne perle. Kô čitavo zviježđe gore u
elegantnim *coiffure*-ama briljantni dijademi. Taština,
izpraznost, ambicija — želja isticanja, naslade i zabave
gone tu gomilu čeljadi, u kojoj se natječe osjećaj s osje-
ćajem, ime s imenom. Jedni se neprestano kreću i pro-
laze, drugi se sakupljaju oko pojedinih lica i sudjeluju
razgovoru i zabavi. Tako se je sakupila u dnu, u sredini
dvorane, čitava grupa oko domaćine TALLEYRANDA.
On — u crvenom fraku sa zlatnim rojtama, *lorgnet-*
te-om u jednoj ruci, a parfimovanim rupeem u drugoj,
— afektujući neku nonsalansu, uvijek odmjeren i fin,
hladnom ljubežljivošću razgovara svoje goste. U istoj
se grupi nalazi i KNEZ PONIATOWSKI čim se digne
zavjesa, upane u oči JOAHIM MURAT, svojim šaro-
likim kostimom i teatralnom pozom. On nespretno i
nametljivo prosiplje galanteriju na svoju otmjenu i du-
hovitu družicu GROFICU POTOCKU, suprugu Alek-
sandra Potockoga. Na drugoj strani, zaokružen od neko-
liko dama i kavalira, među kojima KNEGINJA LUBO-
MIRSKA, KNEGINJA JABLONOWSKA, GROFICA
BIRGINSKA i komponista PAËR, gestikuje talijanskim
načinom i priča svoje ratne dogadjaje DON CAMILLO
BORGHESE. Malo podalje nekoliko mlađih i živahnih
dama napastuju i draže efeminovanog starog KNEZA LU-
BOMIRSKOG, a on se brani vještima komplimentima, ko-
jima je, u dugom iskustvu galantnog života, obikao. Među
mnoštvom nalaze se prve porodice poljske aristokracije:

POTOCKI, KRASINSKI, GUTAKOWSKI, RAD-
ZIVILL, WOJCZINSKI, LUBIENSKI, ZAMOYSKI,
SOBOLEWSKI, TYSZKIEWICZ, OSSOLINSKI,
MNIZEH i još mnoge druge, koje neprestano pridolaze. Tu su takogjer mnogi franceski oficiri, generali, maršali, i prvaci poljske narodne garde. Zabavljaju se svaki na svoju stranu : maršal BERTHIER, bavorski princ LUDWIG, PÈRIGORD, BERTRAND, LAGRANGE, ROMAN LACZINSKI. Neopisiv animo sve do konca čina. Gradacijona veličajnost i svečanost pune večer

LUBOMIRSKA.

U jednoj uri?

BORGHESE.

Cento sciabolate!

I na sve strane: ovamo! onamo!

Kô snopovi su padali!

PAËR.

Adagio,

principe!

LUBOMIRSKA.

Mnogo pogubiste ljudi?

BORGHESE hvališa.

Ko da ih broji!

PAËR.

Ad libitum! . . .

LUBOMIRSKA.

Jadni!

BORGHESE.

Cani di Prussia!

JEDNA DAMA u blizini, šapće drugoj dami.

Suprug Paoline!

DRUGA DAMA.

Canova od nje stvorio je Venus!

PRVA.

Pa Veneru je vjenčô Hephaist!

DRUGA malicijsno.

A Hephaista prevario Mart!

Smijeh. Izgube se.

BORGHESE.

I nek je tako! Bit će jedan list
u povjesti — i meni posvećen!

BIRGINSKA.

A mili vam se rat?

BORGHESE.

I kako! Samo
na stari način: prsi o prsi!
I mahneš rukom: *cento sciabolate!*
Bez počinka! Bez prestanka!

PAËR.

Con grazia,
principe!

JABLONOWSKA.

Ipak, nakon slave, sad
vi čeznete za mirom, kneže,

BORGHESE.

Zašto?
Ne pozna slava stanja. Ona želi
sve više, više. Jel' te, Paër?

PAËR.

Sempre

crescendo!

BORGHESE zadovoljstvom.

Bravo ! Bravissimo !

POTOCKA s Murat-om prolazeći.

Ah, dosta, dosta!

MURAT.

Madame Aleksandra,

vi nijeste častohlepni! Vama se
ne dopadaju prinčevi?

POTOCKA zlobno.

Pogdjekad !

Tek ne kad zbore o ljubavi !

MURAT.

Zašto

baš onda?

POTOCKA.

Zašto, visosti? Jer misle,
kad ljube, da nam kakvu milost čine!
A ljubav mrzi velikodušje.

MURAT.

Al, grofice, i prinčevi imaju
u grudi srce!

POTOCKA.

Koje je kô mjesec:
sjaj prosiplje, al ne daje topline !

MURAT sentimentalno.

Ah, kad bi samo vašom rukom moje
otprli srce — Madame Aleksandra —

POTOCKA.

U hram bih ušla, u kom mnoge žene
čast ostaviše svoju, a poniješe
milostiv posmijeh isprazne taštine . . .

Izgube se među svijetom i progju mimo dva kavalira,
koji se za njima okrenu i šapću.

JEDAN KAVALIR ironično o Murat-u.

Naš kralj doskora!

DRUGI KAVALIR.

Prem dekorativan!

Progju. S druge strane tiska se nekoliko dama oko
kneza Lubomirskog i hoće, da mu izmame nekakvu
tajnu.

LUBOMIRSKI ležerno odbija dame.

Ne, ne, ne . . . molim —

PRVA DAMA.

Kneže, kaž'te

DRUGA DAMA.

Kaž'te!

LUBOMIRSKI nudi damama bonbonieru, a one uzimlju
iz nje slatkiše.

Izol'te!

Jednoj.

Usne kô karneol!

Drugo.

Oko —

kô crni-diamant.

Trećoj.

Mliječna kano opal!

Četvrtoj.

A vaše lice — užaren karfunkel!

Svima — sa mnogo *raffinement*-a.

Ah, nosit vas na prstenju, *mesdames*!

TREĆA DAMA.

Vi uvijek, kneže, čeznete za ženam!

LUBOMIRSKI.

Dakako. Jaoh, kad vas ne bi bilo!

Vi unosite u životnu borbu
pikantnu radost, beskonačni čar . . .

PRVA DAMA prekine ga.

Al dosta . . . dosta . . . Kažite nam već . . .

DRUGA DAMA.

Ne mučite nas . . .

SVE DAME tiskaju se oko njega.

Kaž'te! kaž'te! kaž'te!

LUBOMIRSKI lagano ih odbija, kao da mu fali zraka.
Zagušit će me mladost i ljepota!

SVE DAME.

Al dosta! kaž'te . . .

LUBOMIRSKI.

Pa dobro. Što znam,
to reći ću vam. Jedna naša dama
pozdravila je u ime poljskih žena
Napoleona . . .

DAME sa zanimanjem.

A? Plemkinja? Zbilja?

LUBOMIRSKI važno.

Jest.

DAME.

A gdje? Koja? Znade li se za nju?

LUBOMIRSKI istim tonom.

Ja ne znam. Vele, da je vrlo lijepa!

PRVA DAMA.

Kad je to bilo?

LUBOMIRSKI.

Kad je car kraj Blonja,
pred dolaskom u Varšavu, počivô,
a svjetina ga pozdravljala vikom
i pjevanjem — tad, vele, stupila je
ta dama preda nj, pa mu rekla: — Sire,
ja nosim vam od poljskih žena pozdrav! —

DRUGA DAMA tobože uvrijegjeno.

Aventurière!

TREĆA DAMA istim tonom.

Ponizit se toliko
pred prostim sinom pučanina!

PRVA DAMA.

Zatim?

LUBOMIRSKI.

Izagje car iz ekipaže. Primi
gospogji onoj ruku — poljubi je!

DRUGA DAMA nenavidno.

Kolika milost!

TREĆA DAMA kao da ne vjeruje.

Tako?

ČETVRTA DAMA u čudu.

Jel' moguće?

LUBOMIRSKI

Mon dieu! Moguće. Onda ona reče:

— Hristosa nekoč čekao je svijet,
Poljaci, Sire, vas očekuju! —

PRVA DAMA.

Gle lukarštine!

DRUGA DAMA.

Lijepa izlika!

TREĆA DAMA.

Rad sebe ona pogje — ne rad Poljske.

LUBOMIRSKI

Al ipak, čujte — kad je svršila,
car uze kitu cvijeća, pa joj reče:
— Ja nosim vašu zemlju u sreću
i evo zalog obećanja mog! —

TREĆA DAMA.

Ah, to je varka!

ČETVRTA DAMA malco ljutito

Izmišljotina!

PRVA DAMA.

Pa gdje će car obećati što takva?

LUBOMIRSKI.

Da.. malko čudno... da... da... Al, *mesdames*,
što jedna vojska ne može učinit,
to može jedno lijepo oko. Jedna
krvava usna zna i najčvršću
savinut volju. Gle'te — da sam car —

Nudi damama slatkiše. Prvoj

Za pogled vaš —

Drugoj.

za posmijeh —

Trećoj.

za rječcu —

Četvrtoj.

za poljubac bi —

Prekine ga grofica Tyszkiewiczka, koja naglo pristupi k toj
grupi u pratnji Romana Laczinskog.

TYSZKIEWICZKA škandalizovana.

To je nečuveno!

DAME.

Konteso! — Što je? — Što se dogodilo? —

LUBOMIRSKI.

Za boga... što je?

Romanu.

Vi znate?

ROMAN indiferentno.

Malenkost!

Otrunilo se s grla krjeposti
na grud užitka zrno bisera!

TYSZKIEWICZKA istim tonom kao prije.

Od srama bijes me hvata!

LUBOMIRSKI.

Grofice,

umirite se . . .

Nudi joj bonbonieru.

Ananas-dragées?

TYSZKIEWICZKA odbije.

Ne, hvala! Kakvo poniženje! Poć
u susret caru — tajno . . .

DAME.

Znamo! Znamo!

TYSZKIEWICZKA.

Zar nije to infamno? U ime nas!

DAME.

Infamno! Zbilja sramota! Škandal!

ROMAN.

Ta dama za me okretan je stvor!

Ironijom.

I mnoge, mnoge bit će žalosne,
što nijesu znale poći prije nje.

TYSZKIEWICZKA ukorom.

Pane Laczinski!

ROMAN.

Što je u tom zla?

TYSZKIEWICZKA.

Pokvareni ste! . . . Ja se čudim caru!

LUBOMIRSKI.

Car ima pravo: uzme čim ga nude,
kad lijepo nude . . .

PRVA DAMA.

Kô pravi sibarit!

LUBOMIRSKI.

A ko je ona?

DAME.

Ko je? Ko je?

DRUGA DAMA s moralne visine.

Nek joj

naš iskažemo prezir . . .

ROMAN ironijom.

Sidro spasa

u burnom moru vašeg prezira
jest: carska milost.

TYSZKIEWICZKA prude.

Varate se! Što su

milosti one, koje otvaraju
vratašca tajna, mračne koridore,
pa milosnika vode u bestidno
podzemlje grijeha? . . . Al dosta. Večeras,
govore, da će amo doć.

TREĆA DAMA.

A kako

prepoznati je?

LUBOMIRSKI.

Prama kojoj car

milostiv bude najviše . . .

TYSZKIEWICZKA.

Dakako!

Lubomirskom.

Otpratite me, kneže —

LUBOMIRSKI nudi joj ruku.

Grofica!

Nakloni se damama i ode sa Tyszkiewiczkom, prama grupi, gdje se nalazi Talleyrand. Roman daje ruku trećoj dami i uputi se dvoranom.

TREĆA DAMA Romanu.

Izgubili ste bitku!

ROMAN.

Ah, c' est drôle!

Četr'est i pet godina i oko
od stakla — molim! Svaki invalid —
kad drugo ne zna — moralizuje!

TREĆA DAMA.

Al rek'bi, da joj ono zdravo oko
za dva vrijedi. Gledajte . . . s kolikom
slatkoćom motri Talleyrand-a!

ROMAN zlobno.

Ah!

Megjutim je knez Lubomirski otpratio Tyszkiewiczku do grupe, gdje je Talleyrand. Ovaj se odaleči od svoga društva i prigje k njoj. Lubomirski pogje dvoranom, sretno treću damu s Romanom, pridruži se k njima, a kasnije ide s njom k preostalim damama.

TYSZKIEWICZKA nastavlja već započeti razgovor sa Talleyrand-om.

Al krasno, kneže! Sjajna svečanost.
I car će danas naći zabave!

TALLEYRAND.

I ovdje — bit će njemu dosadno.

L' inamusable!

PRVA DAMA, blizu koje progjoše Talleyrand i Tyszkiewiczka.

Ko bi mogla biti?

DRUGA DAMA.

A ko zna! Možda grofica Potocka.

TREĆA DAMA.

Ah, nemoguće!

DRUGA DAMA.

Zašto? Ona ima
u krvi neki ponos . . .

PRVA DAMA.

I *grandezzu!*

TALLEYRAND intimno Tyszkiewiczki.

Kod vas bi bilo ljepše sjedjet sad,
uz kamin . . .

TYSZKIEWICZKA značajno.

Pijuć' čaj! . . .

TALLEYRAND.

Al sutra . . .

TYSZKIEWICZKA.

Sutra.

TALLEYRAND.

I motrit vašu nošku na jastučcu . . .

TYSZKIEWICZKA.

Pst — kneže . . . Tiho! Da ko ne čuje!

Progju, prošetaju se dvoranom i vrata se opet svojoj
grupi.

PRVA DAMA.

U ostalom i ja bih vrlo rado
da poljubi mi ruku — Napoleon . . .

DRUGA DAMA.

I ja . . . al ne bi pošla pred njega . . .
kô kriomčarka —

PRVA DAMA.

Gledajte —

TREĆA DAMA.

Walewska!

Ulazi WALEWSKI, WALEWSKA, KAZIMIR i ANNA.

Pridruže se raznim grupama u dnu pozornice.

DRUGA DAMA.

To prvi put je, što dolazi u svijet!

PRVA DAMA.

Al nespretna je!

DRUGA DAMA.

I nesretna!

TREĆA DAMA.

Vele,

da ipak ljubi starog čambelana?

LUBOMIRSKI vraća se s onom damom, koja je bila
s Romanom.

No — tu smo opet! Izvol'te, *Mesdames!*

Nudi bonbonieru.

PRVA DAMA.

Pa doznaste li?

DRUGA DAMA istodobno,

Dakle?

TREĆA DAMA istodobno.

Ko je?

LUBOMIRSKI.

Ne znam.

Prvoj nudi bombonieru.

Hortenzia!

Drugoj.

Jakint!

Trećoj.

Heliotrop —

Četvrtoj.

i ruža!

ČETVRTA DAMA gestom tobožnje ježnje.

Pazite, da nas ne dotakne hrušt!

Smijeh.

LUBOMIRSKI

Miriše ruža — al i bosti zna!

Pogju dvoranom smiješeći se i šaleći, a naprvo stupe
Walewska i Anna.

WALEWSKA, uzbudjeno.

Ja nemam mira, Anna.

ANNA.

Što ti je?

WALEWSKA.

Sva dršćem . . . Ne ću moći podnijeti!

Prepoznat će me . . . Strah me hvata . . . Čuj,
ne čini ti se, da nas gleda svak?

ANNA.

Ah . . . niko ne zna . . . Nije . . . nije . . .

WALEWSKA.

Ali —

gle, ona dama i onaj kavalir . . .

ANNA.

Gledaju na nas . . .

WALEWSKA.

Zbilja! I što još?

ANNA

I nešto šapću . . .

JEDNA DAMA jednom kavaliru, aludujući na Walewsku.

Gledajte, *monsieur*!

KAVALIR.

Madame, ja volim i manje ljepote,
a više grac'je.

DAMA.

Dakako!

Progju.

WALEWSKA, koja je opazila, da se o njoj govori.

Što vele?

Il znadu štogod!

ANNA

Nemoguće.

WALEWSKA.

Ja ću

izgubit riječ, kad stupi car preda me

Ah, kako podnijet ono strašno oko?

Orlovsko oko — a božanski posmijeh!

ANNA opazi Murat-a, koji ide s Potockom prama njima.

Murat!

WALEWSKA.

Ah . . . zbilja!

MURAT prigje k Walewskoj, a dotle Lagrange dogje do Anne.

Grofice . . . vi ovdje?

Oh, to je lijepo! Nijesu Walewice ni ona pustoš za vas . . .

WALEWSKA.

Visosti,

grjehota, kad bi tamo morala u ovom času sjedjet . . .

MURAT.

U Varšavu

na ročište, sve dogje, što je hrabro i što je lijepo . . .

POTOCKA malicijozno.

Ono, što je lijepo, za princa ima osobiti čar.

MURAT.

Za svakog, mislim, grofice.

WALEWSKA.

Pa, kneže,

da l' ikada ste mislili na ono, o čemu nekoć govorasmo?

MURAT.

Onda

u Walewicam?

WALEWSKA.

Hoćete li vi

bit našim kraljem?

POTOCKA u čudu, ironično.

Što velite? Prince

poljačkim kraljem? Ja bih onda bila
protjerana iz ove države!

WALEWSKA blagim ukorom.

Grofice!

MURAT.

Zašto?

POTOCKA sarkastičnim patosom.

Konspiratorka!

Smijeh.

MURAT.

Al kralj imade silu: uhvaćena
i s poljupcima — fusilovana!

Smijeh.

ANNA, koja je do čas prije govorila s Lagrange-om,
svrativši svoju pomnju na šaljive prepirke Murat-a i
Potočke, šane Lagrange-u.

I vi bi bili okrutni ko prince?

LAGRANGE.

Dakako — s vama: do zadnje *cartouche*!

WALEWSKA.

Al zbilja, kneže, ne zaboravite
na Poljsku!

MURAT.

Car se za nju brine!

POTOCKA ponovnom zlobom.

Prince

sad uči našu historiju. Rek' bi,
da najviše ga zanima — Sobjeski!

WALEWSKA svegj ozbiljnim tonom.

Naravno. Vaša visosti, i on
bijaše vojnik i junak . . .

MURAT.

Moj uzor!

POTOCKA ironijom.

Kolebô je — med sedlom i prijestoljem!

MURAT nekom intimnošću dotakne po ruci Potocku,
ona je povuče.

Jurišajte, *madame* Aleksandra!
Moj najdraži ste ipak protivnik.

JEDAN KAVALIR u blizini.

Murat se, rek' bi, zaboravlja . . .

DRUGI KAVALIR

Gledam

baš i ja.

PRVI KAVALIR.

Drži, da je megju vojskom
i konjima!

DRUGI KAVALIR posmijehom.

Magister equitum!

Progju Grupi gdje je Walewska približio se je Kazimir
s jednom damom.

KAZIMIR dolazeći, dami.

I zbilja — krasna pustolovina!

POTOCKA.

Pa kažite nam, grofe?

MURAT.

Bit će koji
franceski kadet svršio u Visli —
zbog ljubavi . . .

POTOCKA.

Da nijeste, prinče, ovdje,
nô kadet ragje — ja bih rekla: princ!

Smijeh.

DAMA.

Ne . . . nije . . . nešto drugo . . .

WALEWSKA Kazimiru.

Što je? kaži?

KAZIMIR.

Svak o tom samo govori . . .

DAMA

A niko

još ne zna!

MURAT.

O čem?

KAZIMIR.

O nekoj plemkinji,
što otišla je pred cara — u Blonje.

WALEWSKA Anni tiho.

Izgubljene smo.

MURAT.

Ah, mi o tom znamo
već davno!

POTOCKA.

Ko je ona?

MURAT važno.

To je tajna!

Još ni car za nju ne zna.

KAZIMIR.

Nemoguće!

MURAT.

Jer nije rekla imena.

POTOCKA ponosno.

To ime

za stalno ne će biti megju prvim...

WALEWSKA.

Pa zašto?

POTOCKA uzbugjeno.

Svaka prava plemkinja
zna, da je salon mjesto dočika.

A ne na cesti, megju svjetinom,
il ragje još pred krčmom, gdje se kola
ustavljaju i konje mijenjaju.

MURAT emfazom.

A kad se, gospo, car očekuje!?

POTOCKA.

Tim više, kneže! Za cara je dvor.

DAMA.

Al, grofice — kad dočika se junak?

POTOCKA

S palača naših sipat ćemo cvijeće
i mahat našim rupecima...

WALEWSKA.

A kad

očekujemo spasitelja Poljske
i nosioca slave i slobode?

POTOCKA.

Baš onda, gospo, trebujemo čast.
Kad već jedanput izgubimo nju,
s kim takog ćemo dočekat čovjeka?

MURAT.

Ja ne znam, da l' se gubi čast, kad jedna
plemkinja cara pozdravi na putu,
po bijelom danu?

WALEWSKA Potockoj.

Strogo sudite!

Ta nije ona sigurno pred cara
rad sebe išla — nô rad domovine . . .

POTOCKA.

To izgovor je samo, grofice!
I ako nije možda podla korist
razlogom bila one avantire,
al svakako je slavohljeplje . . .

WALEWSKA uvrijegjeno.

Molim!

To ne možete reći . . .

POTOCKA.

Ja se čudim,
da jedna dama to odobrava.

MURAT.

Pa i druge će.

WALEWSKA nekim turobnim zanosom.

Na tisuće duša
za njime hlepi i svijet mu se divi!
Pa kako ćete jednoj slaboj ženskoj
zamjerit zanos, kojim svi smo danas
kô opijeni? . . .

POTOCKA.

Ja nijesam.

MURAT.

Vi ste
u opće hladni — kô oklopnik . . .

POTOCKA.

Da —

vi znate dobro.

MURAT ironičnim patosom.

U ruci vam štit:
priderija je na nj aristokratska
bezbojnim slovom napisala: krjepost!

Smijeh.

WALEWSKI dolazeći.

Ovdje je, rek' bi, vrlo veselo!

MURAT.

Baš dobro došli! Mi se prepiremo
o slavu jedne nepoznate dame . . .

WALEWSKI.

Vi, visosti, ste dobre volje!

MURAT.

Čujte,

i recite, što mislite. Grofica
osudila je onu damu, koja
u susret pogje njeg'vom veličanstvu...
Je l' poznato vam to?

WALEWSKI.

Jest Ovaj čas
knez Poniatowski pričao nam o tom.

POTOCKA.

Što veli on?

WALEWSKA.

Što misli knez?

WALEWSKI.

Knez veli:

Ta dama bješe mlada — odvede ju
pred cara zanos ili — lakoumnost...

POTOCKA.

Al zlo je ipak!...

WALEWSKI.

Donekle...

POTOCKA.

No... čujte!

WALEWSKI pogleda prama dnu pozornice.

Što znači ona žurba?

U taj čas dojave nešto Talleyrandu. On ostavi svoju
grupu i odmah izagje. Sve se ondje uskomeša i vidi se,
da se nešto osobita sprema.

MURAT.

Domalo će
doć njeg'vo veličanstvo.

WALEWSKI.

Sigurno.

POTOCKA.

Visosti — ajdmo!

WALEWSKA.

Bože!

MURAT Walewskoj.

Grofice.

ja mislim kao i vi!

WALEWSKA.

Hvala, kneže!

Murat i Potocka pozdrave naklonom i pogju dvoranom. Walewska ostane za čas kô potresena, gleda u metež, koji je zavladao čitavom masom svijeta. — Car dolazi — ide šapat od grupe do grupe. Za vrijeme zadnjeg razgovora izmegju Murat-a, Potocke, Walewskog i Walewske, odalečili su se i napravili posebnu skupinu Anna, Kazimir i Lagrange. Oni ostaju skupa sve dok Duroc ne zovne gospodu i gospogje, da zauzmu svoja mjesta. Tad Anna stupi k Walewskoj, a Kazimir i Lagrange u grupu gospode.

WALEWSKI.

Car ide!

WALEWSKA smeteno i uzbugjeno.

Ide car! Moj bože — ide car!

Pauza.

WALEWSKI.

Kako ti je ovdje, Marijo?

WALEWSKA tužno.

Najvoljela bih bit u Walewicam!

WALEWSKI u čudu.

O!

WALEWSKA zanosnije.

Da. Daleko od ovoga sjaja
u našoj dragoj samoći; na dlanu
tvom držeć' lice . . . gdje je samo mir . . .

WALEWSKI.

Pa zašto?

WALEWSKA.

Svijet je ovdje čudan . . . Ne znam
zašto bi ona nepoznata dama
toliko bila zgriješila — jer pogje
u susret caru?

WALEWSKI.

I to nije grijeh.
Al muči njih otajnost dogogjaja,
što ne mogu iskalit se na žrtvu,
il ragje zavist radi kite cvijeća
i radi carskog poljupca u ruku . . .

WALEWSKA naglo.

Al nije bilo poljupca u ruku!

WALEWSKI.

Neg?

WALEWSKA.

Samo cvijeće!

WALEWSKI.

Kako znadeš?

WALEWSKA smeteno.

Čuh . . .

DUROC ide dvoranom i, prekinuvši Walewsku, pozivlje:
Mesdames! Messieurs!

Dame se redaju u *cercle*, gospoda idu na svoja mjesta.
Anna dogje k Walewskoj.

WALEWSKI.

Ja idem. Zbogom.

Ode.

WALEWSKA uhvati Annu za ruku.

Anna!

ANNA.

Marija!

WALEWSKA zbunjena

Past ću. Daj mi ruku. — Amo.

Postave se među dvije dame. U čitavoj dvorani je-
njava komešanje, a kad se otvore vrata na desno, što
se nalaze nasuprot podijuma s carskim sjedalom, zavlada
opća tišina. Svečano očekivanje. Niko se ne miče, ako
ne kakva dana, koja se gura naprvo ističući svoju po-
javu. Sve su oči uprte u ona otvorena vrata, na koja
se domala pojavi.

TALLEYRAND svečano.

L' Empereur!

Gluha, nepomična, veličajna tišina. Iza par trenutaka
izagje NAPOLEON. Korači odlučno i, ustaviv se naglo,
ostane časom na vratima, kao da se želi dati promatrati,
okružen stotinama pogleda i aureolom svoje veličine.
Sve dame i gospoda naprave ceremonijalni naklon, koji
je popraćen tihim šuštanjem svile i nategnutih korzetâ,
tankom zvekom sabalja i kolajna. Pauza. Sve one strasti,
prkosi, osjećaji, koje smo do sad opažali na pozornici,
spajaju se u jedan duboki poklon, iščezavajući pred ve-
likim njegovim sopstvom. Taj imponentni utisak traje
samo tren. jer on stupi doskora u dvoranu i digne na
oči svoju *lorgnette*. Masa se ponovno uspravi, a ba-
civši pogled naokolo, šapne Talleyrand-u

NAPOLEON.

Koliko lijepih žena!

U taj par njegova se božanska pojava opet počovječi. Opet se upute strasti, prkosi, taštine svojim smjerom. Opet vidimo kako svako pojedino lice hoće da istakne svoj neridljivi *ju*. I Walewsku možemo vidjeti u taj čas. Ona ne istupa naprvo; ona se zaklanja za onu damu, što stoji pred njom; ona ne će da vidi cara. Preveć je on obuzeo njezin duh, da bi još trebalo i gledati ga. Anna pak gleda neustrašivo u onaj naslagjujući se posmijeh na licu Napoleona, koji joj izgleda puno ljepši i veći, nego tu nedavno na postaji Blonje.

Kad je Napoleon zaokružio pogledom svu dvoranu, pogje *cerclo*m u pratnji Talleyrand-a, Duroc-a i Poniatowskog. Prva do vrata stoji stara grofica Potocka, a do nje njezina snaha Anna Potocka.

PONIATOWSKI Napoleonu.

Grofica

Potocka, Sire!

NAPOLEON.

Grof je Stanislav

vaš muž?

STARA POTOCKA.

Jest, veličanstvo!

NAPOLEON.

Ja ga znam!

odlično srce, velik duh . . .

STARA POTOCKA.

To laska

od vašeg čuti veličanstva . . .

PONIATOWSKI pokazuje na mladu Potocku.

Snaha

grofici, Sire!

NAPOLEON.

Ah! Uz krjepost starih
u vašem domu živi mladih ljepost.

MLADA POTOCKA.

Bez krjeposti je isprazna ljepota —

NAPOLEON.

Ljepotu uvijek volim; krjepost samo
kad nije zaklon, kojim se pokriva,
grofice, druga slabost.
Ide naprijed.

PONIATOWSKI istim načinom kao prije.

Grofica

Tyszkiewicza — Sire.

NAPOLEON gleda na djevojku uz postariju damu.

Vaša kći?

STARA TYSZKIEWICZKA.

Jest, veličanstvo!

NAPOLEON.

Zjene — dva safira!

Da Poljska danas kralja ima svog,
na svojoj kruni on bi nosio ih. —

MLADA TYSZKIEWICZKA smjelo.

A hoće l', Sire, Poljska imat kralja?

NAPOLEON.

Dabome.

JEDNA DAMA u blizini.

Čujte!

DRUGA DAMA.

To je obećanje!

PONIATOWSKI predstavlja dalje.

Grofica, Sire, Sobolewska.

NAPOLEON Poniatowskom.

Kneže,

izbirali ste cvijet po cvijet. Što ne?

Sobolewskoj.

Prem ozbiljni ste: jedan lagan posmijeh
okrunio bi vaše lice —

SOBOLEWSKA.

Sire,

a što će posmijeh na licu ropkinje?

WALEWSKA.

Reć ću mu nek nam povрати slobodu —

ANNA.

I kralja . . .

NAPOLEON dogje pred kneginju Lubomirsku i naglo
reče.

Tako! Gdje je vaš buket?

LUBOMIRSKA zasrami se i začudi.

Nemam ga, Sire.

NAPOLEON.

Kako? Rekoh vam

u Blonju — po njem, da ću vas prepoznat.

LUBOMIRSKA u neprilici.

Al, veličanstvo . . .

JEDNA DAMA u blizini.

To je kriomčarka! . . .

DRUGA DAMA.

Što — Lubomirska?

TREĆA DAMA.

Pa gledajte . . .

PRVA DAMA.

Eno

Durocu nešto šapće car —

DUROC Napoleonu.

Al nije . . .

tek sličī malko, Sire. Ona je
imala duge, krupne obrve.

NAPOLEON.

Jest — zbilja!

Sav se *cercle* uskomeša.

JEDNA DAMA na drugoj strani.

Ona?

DRUGA DAMA.

To nije moguće!

NAPOLEON prišapne nešto Talleyrandu, koji izagje, a
onda se ispriča Lubomirskoj.

Zamijenih zvijezdu, kneginjo, sa zvijezdom!

WALEWSKA Anni.

Što vele?

ANNA.

Misle, da je Lubomirska
Napoleonu izišla u susret.

WALEWSKA.

A?

ANNA.

Spašene smo!

PONIATOWSKI prestavlja dalje Napoleonu.

Ossolinska —

NAPOLEON.

Nježnost

i dražest jesu vaša krila . . .

OSSOLINSKA stidljivo.

Molim!

TALLEYRAND ulazi u dvoranu, na srebrnoj tasi nosi čašu limonade, a pod pazuhom servietu. Postavi se iza Napoleona. Svi se čude, kad to spaze, neki se i smiju.

JEDNA DAMA.

Ja ne razumijem . . .

DRUGA DAMA.

To je ceremonial!

TREĆA DAMA.

Poniženje je!

PRVA DAMA.

Prvi ministar!

DRUGA DAMA.

Lakajska služba!

TALLEYRAND ide za Napoleonom i nudi limonadu.
Car ga ne opaža.

Sire!

NAPOLEON dogje do Walewske i frapantno se ustavi.

PONIATOWSKI.

Grofica

Walewska . . .

WALEWSKA smetena.

Bože!

NAPOLEON Durocu.

To su obrve!

DUROC.

Jedanput ih je dosta vidjeti!

NAPOLEON Walewskoj.

Na bijelo lice ne pristaje bijelo odijelo. — Dugo tražio sam vas i čeznuo za vama. Al sad želim iz lijepih usta hvalu čut za dar, što darovali vam na postaji Blonje . . .

WALEWSKA u neprilici

Ah, veličanstvo, vaše mi je cvijeće . . .
drag spomen . . .

TALLEYRAND nudi limonadu.

Sire!

NAPOLEON otresito.

Što je?

TALLEYRAND pruža tasu.

NAPOLEON istim tonom.

Ne trebam!

TALLEYRAND odlazi balansirajućim korakom k vratima dvorane, gdje preda lakaju tasu i servietu.

NAPOLEON Walewskoj.

Ja hvalu hoću, grofice . . .

DUROC Poniatowskom.

Ona je

neznanka blonjska

PONIATOWSKI u čudu.

Gospogja Walewska?

WALEWSKA.

Al vaše cvijeće, Sire, bješe zalog, —
tek djelo vaše čeka moja hvala,
ne moja samo . . .

NAPOLEON.

Kakvo djelo?

WALEWSKA.

Naše

oslobogjenje!

JEDNA DAMA.

Pa i nije čudo!

DRUGA DAMA.

Uz onog muža?

TREĆA DAMA.

A znade li on?

NAPOLEON Walewskoj.

U sreću nosim vas i vašu zemlju . . .

JEDAN KAVALIR.

Pram grofici je vanredno milostiv . . .

DRUGI KAVALIR.

I zbilja krasno lice . . .

TREĆI KAVALIR aluduje na Napoleona.

Gledaj njega,

baš nespretan je . . .

PRVI KAVALIR.

Zbilja!

TREĆI KAVALIR.

Sankilòt!

PRVI KAVALIR.

Ni bječvu ne zna navuće! Paz'te . . . paz'te . . .
iz pantalona . . . viri tračica!

JEDNA DAMA Potockoj.

Sa onim svetim licem . . .

POTOCKA.

Pustolovka!

NAPOLEON Walewskoj, kao da nastavlja govor.

Sve, što je vaše, za me ima čar . . .

DUROC potihio.

Al, Sire!

NAPOLEON.

Što je?

DUROC.

Napadno je vrlo!

Svak na vas samo gleda . . .

NAPOLEON.

Neka gleda!

Odlazeći Walewskoj.

I duša moja i misao moja
povratit će se k vama, grofice!

Pogje naprijed.

WALEWSKA.

I k Poljskoj, Sire!

Anni.

Sve je izgubljeno.

Svak znade . . . Pazi!

ANNA.

Svi nas gledaju!

JEDNA DAMA.

A što joj reče?

DRUGA DAMA.

Ne znam . . . šaptao je —

TREĆA DAMA.

Kompliment je bio preveć lijep!

NAPOLEON dolazi pred jednu djevojčicu od kojih
sedamnaest godina. Poniatowski je prestavlja.

PONIATOWSKI.

Grofica Mnizeh, zaručnica mladog
Branickog . . .

NAPOLEON.

Tako? Imate li djece?

Osupnuće.

GROFICA MNIZEH u neprilici.

Ah, veličanstvo, ta ni udana
još nijesam.

NAPOLEON.

Zbilja! Zbilja!

Dogje pred staru i ružnu usigjelicu Donsku.

DUROC Talleyrandu.

Pazite

na cara!

PONIATOWSKI.

Donska . . .

NAPOLEON naglo.

Sigurno, *madame*,

ljubomoran je na vas suprug vaš!

Osupnuće.

TALLEYRAND.

Al, Sire —

NAPOLEON pogje naprijed i ne čeka na nikoga, već se ustavi pred nekom silno napudrovanom damom.

Ja se divim svježosti
na vašem licu . . .

Opet naglo naprijed i stane pred nekom debelom damom.

Vam se mili ples?

DEBELA DAMA dosjetljivo.

Po malo, Sire . . .

NAPOLEON.

Lagana kô pero!

DEBELA DAMA.

Dobre je volje, vaše veličanstvo!

TALLEYRAND odlučno.

Al dosta, Sire . . . prekinite —

NAPOLEON mahne rukom.

Dosta!

Prestane *cercle*. Napoleon pogje sa Durocom i Poniatowskim prama skupini, gdje su gospoda i visoke ličnosti. Sve se uskomeša, govori i komentuje. Sastave se opet grupe kao na početku čina. Roman prigje k Walewskoj, a Lagrange k Anni.

BORGHESE Lubomirskoj.

Ah, *principessa! Cento sciabolate!*

LUBOMIRSKA.

Ja vam se divim!

LAGRANGE Anni.

Al ni jedan pogled!

Nad vama samo držao sam oči.

ANNA.

Ne znadoh, gdje ste . . .

LAGRANGE.

Pod lusterom bijah.

ANNA.

Pod onim tamo?

LAGRANGE.

Da . . . al uz vas moja
bijaše misô . . .

ROMAN približio se već prije Walewskoj.

Baš sam radostan!

Ah, sreća, sreća!

WALEWSKA.

Zašto, Romane?

ROMAN.

Ta ja sam čuo, što ti reče car . . .

WALEWSKA.

Ah, to je samo galanterija —

ROMAN.

Al nije . . . nije. Ti ćeš od njega
sve postići, što želiš.

WALEWSKA.

Kad bih mogla!

ROMAN.

Pa možeš. Svakog, koga veže uza nj
il krv il čuvstvo, ruka njegova
obasu silnim sjajem. Eno neki
do jučer pučka djeca, danas nose
naslove, krune, bogastvo i vlast.

I ti ćeš sinut od milosti njeg've,
a i mi s tobom. Ko zna — danas sutra
Laczinskih ime možda postane
veliko ime . . . Poljska treba kralja . . .

WALEWSKA.

Ludjače! Sanjaš pustolovine.

Nastavljaju razgovor, a kasnije se Roman odaleči, kad
vidi, da se Kazimir približuje Walewskoj. Megjutim
grupa dama zaokruži starog kneza Lubomirskog.

PRVA DAMA.

I vi ste leptir istrunjenih krila!

DRUGA DAMA.

Kô Kupidonov isluženi vojnik!

TREĆA DAMA.

U bezbrojnjem borbam proslavljen.

LJUBOMIRSKI.

Oh, žene, žene, žene! Zlatni pijesak,
u pustari nedoglednoj života,
kroz koju vitla Samum mojih želja!

Progju.

KAZIMIR Walewskoj.

Ti? Marija . . . ti?

WALEWSKA.

Kazimire!

KAZIMIR.

Zašto?

Zar nijesi mogla, kad si htjela baš,
pred svijetom — ovdje cara pozdravit?

WALEWSKA.

Ni sama ne znam, kako do tog dogje.
Al mišljah samo dobro . . . Vjeruj mi!
I Anna pogje sa mnom. Opijene
i zanesene obje . . kao djeca . . .

KAZIMIR.

Svijet čitav danas o tom govori . . .

WALEWSKA.

U svoj duši osjećam se mirna . . .
Nek govori . . .

PONIATOWSKI dogje k Walewskoj.

Svi gledamo u vas
sa pouzdanjem, grofice . . .

WALEWSKA.

A zašto?

PONIATOWSKI.

Poslužit će se možda nebo vama,
da uskrisi nam domovinu.

WALEWSKA.

Kneže!

PONIATOWSKI.

Nestrpljivošću car vas tražio.

WALEWSKA.

Car nije, kneže, znao, da ću doć.

PONIATOWSKI.

A onda samo vas je gledao!

WALEWSKA.

Pa za to svak me sad osugjuje!

PONIATOWSKI.

Ponavljao je dugo vaše ime,
dok na pamet ga ne naučio . . .

WALEWSKA.

Ponavljat će i naša djeca njegovo
i nositi ga harno u srcu!

PONIATOWSKI.

I pozivlje vas, da plešete s njim.

WALEWSKA.

Zahvaljujem — al nemam volje plesat.

PONIATOWSKI.

Zapovijed za nas njegove su želje.
Car navikô je posluhu . . .

WALEWSKA odlučno.

Ne plešem.

PONIATOWSKI.

Izazvat ćete srdžbu carevu.

WALEWSKA.

Ah, kneže, eto drugih, ljepših dama,
pa izbirajte . . .

PONIATOWSKI.

Bože — grofice!

KAZIMIR strogo.

Al kneže!

PONIATOWSKI s visine.

Molim?

KAZIMIR ironično.

Napokon — što misli
gospodin Napoleon Buonaparte?

PONIATOWSKI.

Osvojiti srce ničije ne želi.

KAZIMIR prijetnjom.

Pa i da želi. Neka zna, da ne će
ne obranjena naći ga kô Ulm!

PONIATOWSKI ljutito.

Al dosta . . . dosta . . .

Kazimiru značajno.

Grofe, do vijčenja!

Walewskoj odlazeći.

Grofici!

S druge strane idu prama Walewskoj i govore o njoj
Périgord, Bertrand i Ludwig.

PÉRIGORD.

Kneže, vi je poznate?

LUDWIG.

Odavna već. U dvoru njenog muža
prenoćili smo noć pred dolaskom
u Varšavu.

BERTRAND.

Povedite nas k njoj!

LUDWIG.

Izvol'te, molim.

BERTRAND.

Odbiti nas ne će.

PÉRIGORD.

Iscrpit ćemo riječnik ljubavi . . .

BERTRAND.

I opsjednut je galanterijom . . .

PÉRIGORD.

Od koje tvrgja ženskih srdaca
obraniti se ne zna.

LUDWIG.

Al je tvrgja
njezinog srca — nepredobiva.

BERTRAND.

Malodušni ste !

LUDWIG približi se sam Walewskoj.

Grofice, vaš lik
u Walevicam poljepšavô čar
samoće — ovdje sjaj povećava.

WALEWSKA.

Poeta uvijek !

LUDWIG.

Uz vas mora svak
poeta biti. Vaša gracija
duh napaja kô vrelo Kastalije . . .

WALEWSKA.

Ah, previće laske, kneže !

PÉRIGORD malo podalje, aludujući na Ludwiga.

Utapa se
u moru poezije.

BERTRAND.

Slab je plivač!

PÉRIGORD.

Pa spasimo ga!

BERTRAND potihlo Ludwigu.

Kneže!

LUDWIG u zanosu Walewskoj.

Na usnam vam

i licu blješti sjaj danice!

PÉRIGORD.

Kneže!

LUDWIG presjeti se.

A . . . da . . . da — tako. Grofice —

Predstavlja ih.

Bertrand,

kamerad moj! Adjutant Périgord!

PÉRIGORD.

Naš knez vas siplje cvijećem svoje mašte . . .

WALEWSKA.

Bogate lijepim riječima . . .

BERTRAND.

Al ipak

ne tako, da bi izreć mogô čar,

što u koralju vaših usta trepti . . .

PÉRIGORD.

Na koje moje želje spuštaju se

i postaju sve žarke i krvave.

WALEWSKA.

Ah, čitav orkan ljeporiječja!

BERTRAND.

Vi ste
najljepši biser, što je kanuo
u čašu našeg udesa!

LUDWIG.

Baš lijepo
rečeno.

NAPOLEON je opazio kako se ovi mladići potiskuju
oko Walevske i postaje ljubomoran. Obrati se Berthieru
i reče mu.

Mora biti premješten!

BERTHIER.

Ko, veličanstvo?

NAPOLEON.

Louis de Périgord!

BERTHIER.

Još sutra, Sire!

NAPOLEON.

A i drugi.

BERTHIER.

Koji?

NAPOLEON.

Bertrand!

BERTHIER.

Takogjer sutra. Ali princ?

NAPOLEON ironično.

On može ostat. Nedužan Seladon!

PÉRIGORD Walewskoj.

Kroz oči vaše vidim raj.

LUDWIG.

I ja!

BERTRAND.

Sav popločan je ametistom, koji
kroz zjenice se vaše modri.

LUDWIG.

Bravo!

PONIATOWSKI s Walewskim.

To ne smje biti, grofe . . .

WALEWSKI.

Oprostite!

Još ne zna što je svijet. Da znate samo . .

Ni amo nije htjela doć . . .

PONIATOWSKI.

Al ipak . . .

to ne smje biti. Nagovorite je . . .

Pogju do Walewske i vidi se, kako je nagovaraju, da
pleše s Napoleonom.

ANNA Lagrange-u.

A može li se vjerovati vama?

LAGRANGE.

Kunem se!

ANNA.

Na što?

LAGRANGE.

Na najveću svetost

života mog.

ANNA.

A ta je?

LAGRANGE.

Naša ljubav.

LUBOMIRSKA Borghese-u.

Al nije, kneže, šale s Rusima.

Junaci su . . .

BORGHESE hvališa.

Junaci! To smo i mi!

Corpo di Bacco!

LUBOMIRSKA.

Al kad stanu pred vas
visoki, mrki?

BORGHESE neustrašivo.

Cento sciabolate!

WALEWSKA Poniatowskom.

Ne mogu . . . Zbilja —

PONIATOWSKI.

Grofice, molim vas —

WALEWSKI.

Al za nas želja careva je čast . . .

To ne smješ odbit . . .

WALEWSKA.

Nevješta sam . . . Ne znam,
i smućena sam vrlo.

PONIATOWSKI.

Promislite
koliko zla učinit možete!

DUROC daje Paëru signal, a Paër je spreman da diri-
guje orhestar.

Maestro!

WALEWSKI.

Idi, idi — Marijo.

Baš sad je čas, da caru rečeš štogod
o našim željam —

PONIATOWSKI.

I bolima našim!

WALEWSKI.

Da . . . hoće, hoće . . .

DUROC dogje do Walewske.

Njeg'vo veličanstvo

plesati želi ovu *contredanse*

i mene šalje s ovom željom k vama.

Walewska ostaje za čas nepomična

PONIATOWSKI.

Grofica!

WALEWSKI.

Idi . . . idi . . .

DUROC nudi ruku.

Vašu ruku!

Walewska nijemo primi ruku dvorskog maršala, pogje dvoranom kroz spalir gospogja i gospode Svi je gledaju čudnim i ironičnim pogledima, a prate ju zlobnim šaputom.

JEDNA DAMA.

Kraljica Poljske!

JEDAN KAVALIR.

Nova Pompadour!

DRUGA DAMA.

Ovake scene mogo je gospodin Bonaparte prištedit za svoj kvartir!

TREĆA DAMA.

I sve to još pred našim očima!

DRUGI KAVALIR galantno.

Jer ljubav carska živi — na suncu.

TREĆI KAVALIR.

Na mjeseci naša . . .

PRVI KAVALIR.

Il u mraku!

ČETVRTA DAMA.

Pa mudra je!

PETA DAMA.

I sretna!

ČETVRTI KAVALIR.

Baš je lijepa!

PETI KAVALIR.

Zavrijedila je, da je ljubi car!

ČETVRTI KAVALIR.

Gle ove druge . . . žute su od srdžbe.

ŠESTA DAMA.

Što? S njom će početi ples?

SEDMA DAMA indignovana.

Moguće!

DUROC daje znak Paëru da počne.

Maestro!

Orhestar svira.

NAPOLEON drži Walewsku za ruku.

Vaša ruka dršće . . .

WALEWSKA.

Sire!

NAPOLEON.

. . kô moje srce, koje ljubi vas.

U času kad imaju početi *contredanse* pada

Zavjesa.

ČIN TŘEĆÍ.

Boudoir gospogje Walewske u Varšavi. Soba je intimna i priyatna, ne velika, sa glavnim izlazom desno. Lijevo su tajna vratašca u zidu, pokrivena tapecarijom. Sprijeda dva prozora, jedan uz drugi, kroz koja, megju zastorjem, upada tiho, zimnje predvečernje svjetlo, koje se kašnje sve to više gubi i mrač:. Pokućstvo je vrlo ukusno i obilno, sa dosta koketerije razmješteno. Krevet sa baldahinom, fotelji, paraventi, jedna *chaise longue* Recamier, konsole, stolić, jedna *psyché*-ja, starinski sekretar, par podnožnikà i štofom obloženih taburetâ i jedan banak za klečanje, nad kojim visi Bogorodičina slika. Radnja u ovom činu dogagja se drugi dan iza plesa.

Kad se digne zavjesa gospogja WALEWSKA sjedi na *chaise longue*, a uz nju, na malom podnožniku, ANNA.

ANNA.

I obećò je, da će doć.

WALEWSKA

Lagrange?

ANNA.

Da. Rekao je: — Doći ću i donijet
na rukam svoje srce i pustit ga
u kakvom uglu vašeg dragog doma,
pa tu nek trajno bije . . . nek vam služi
kô sahat — koji broji časove
nestrpljive i žedne ljubavi! —

WALEWSKA.

Ah, vojnik!

ANNA.

Zašto veliš: vojnik?

WALEWSKA.

Anna!

Ne misliš valjda, da je istina
sve ono, što ti govori?

ANNA.

Al on

govori tako lijepo!

WALEWSKA.

Priznajem.

Vještina njemu pri tom pomaže.
Ta kolike su već od njega čule
te iste riječi . . .

ANNA

To nije moguće!
On, veli, nije nikad ljubio.

WALEWSKA

Govori svaki tako!

ANNA.

Al on — ne.
On ne zna varat . . . Je li?

WALEWSKA.

Čitav život
naš varkama je isprepleten, Anna,
a osobito vrijeme ljubavi.
Ah, ljubav — slatka, beskonačna laž!

ANNA zanosno.

Ah, ljubav — slatka, vječna istina!

WALEWSKA.

O dijete! dijete!

ANNA.

Slušaj — Marijo!
A kad bi me zaprosio Lagrange?

WALEWSKA.

Ti sanjaš!

ANNA.

Zbilja, on mi reče, prije
neg ovle pogje s vama će govorit.
Al ne zna samo, što će reći car.
Jer Napoleon ne dopušta rado,
vojnici da se žene njegovi.

— Kô misli — kaže — na ženu, taj ne zna
u oči gledat smrt! —

WALEWSKA.

Pa tvoj Lagrange
još premlad je i rek'bi s vremenom
od njeg će postat junak. To zna car.

ANNA.

I za to ti nam moraš pomoći —
ti, moja draga — je li?

WALEWSKA.

Kako?

ANNA.

Čuj.

Car mene pozna; zamoli ga, on će
učinit za te sve . . .

WALEWSKA.

Nije moguće.

ANNA.

Ti reci: — Sire! ona mala, što je
u Blonje sa mnom došla, moli milost . . .

WALEWSKA.

Ah, Anna — to se ne smje.

ANNA.

Smje se, smje se . .

Ti barem smješ. Ta on je tebi sinoć
stisnuo ruku, on je s tobom sinoć
najprvom plesô, on je tebi sinoć
šaptao riječi slatke . . . on je rekô,

da svaka tvoja želja bit će za nj
kô zapovijed.

AGNEZA ugje i preda Walewskoj pismo.

Na vaše ruke! Čeka
donosilac na skori odgovor . . .

WALEWSKA začugjeno.

Od koga?

ANNA.

Možda od Lagrange-a?

WALEWSKA nervozno otvara pismo.

Nije.

ANNA.

Ko piše?

WALEWSKA.

Ne znam . . . ne razumjem! Gledaj —
i čitaj sa mnom!

ANNA gleda u pismo.

Strašan rukopis!

WALEWSKA čita.

„— Ja jedino sam . . .

Prekine.

ANNA nastavlja čitajući.

. . . na vas —

Prekine.

WALEWSKA nastavlja.

gledao!

„Ja samo sam se vama . .

Prekine.

ANNA kao prije.

. . . divio —

Prekine.

WALEWSKA kao prije.

„I nikoga ne želim osim vas!
Odgovorite . . .“ Što je ovo?

ANNA kao prije.

. . . odmah,

„da utišate . . .

Prekine.

WALEWSKA kao prije.

. . . žar nestrpljivi

„Napoleona . . .“

ANNA.

Ah — Napoleona!

WALEWSKA raskida list.

Drzovitost!

Agnezi.

Izagjite i onom

ko donio je ovo pismo, kaž'te,
da odgovora na te riječi nema!

AGNEZA izigje.

ANNA.

Al car ti piše — on će se uvrijedit . . .

WALEWSKA.

Tek uvrijegjena mogu biti ja!

ANNA.

I ne ćeš moći moliti za milost,
za sreću Poljske i za sreću moju,
i sreću svih nas . . .

WALEWSKA blagim, turobnim tonom.

I on shvaća krivo
moj zanos . . . i on misli samozlo!
Kô šaka čvrsta bol mi drži grud
i plakala bi od žalosti. Što je . . .
sve ovo? Zar sam učinila nešto
nečestito? Moj Bože . . . kako samo na me
svi gledali su sinoć s prezirom,
i smiješili se zlobno! A Anastaz
još ne zna ništa . .

ANNA.

Bolje je, da ne zna.

WALEWSKA.

Ne, ne, on mora doznat . . .

AGNEZA ugje.

U salonu

knez Poniatowski!

WALEWSKA u čudnomono i etijasi

AGNEZA. Poniatowski!

Čeka

vaš odgovor na ono pismo.

WALEWSKA.

Kažite
i njemu: nema odgovora.

AGNEZA ode.

WALEWSKA tibini očajem.

Bože!

Iskušavaš me, preveć. Grozno! Anna!

Zar oni mogu sve? Zar smiju sve?

Ah, gdje je već Anastaz?

ANNA.

Umiri se.

WALEWSKA trgne se.

Opsjednuta sam . . . Čuješ! . . . Dolaze!

Pogje k vratima, a u to uprav ulazi Agneza.

AGNEZA.

Knez moli, da ga ovdje primite . . .

WALEWSKA uzrujana.

Ne primam nikog. Ajte! ajte! . . . Dosta.

Agneza ode, a Walewska zaključa vrata.

Ovako!

Neko kuca.

ANNA.

Slušaj! Neko kuca.

Opet kuca.

WALEWSKA.

Opet!

Mir!

Stane kraj vrata i prisluškiva.

Ko je?

PONIATOWSKI svu ovu scenu govori izvana.

Ja sam, grofice!

WALEWSKA značajno.

Vi — kneže?

PONIATOWSKI.

Oprostite na drskosti — al moram
govorit s vama . . .

WALEWSKA.

Odgodite, kneže.

Poboljevam i ne smjem iz sobe.

PONIATOWSKI.

Otvorite mi . . .

WALEWSKA.

Ne — ne —

PONIATOWSKI.

Molim vas!

WALEWSKA.

Ne mogu.

PONIATOWSKI.

Samo čas . . .

WALEWSKA.

Pa ne znam, kneže,
što tako žurno mene trebate?

PONIATOWSKI.

Od njeg'vog veličanstva poruke!

WALEWSKA.

Sve što je htjelo njeg'vo veličanstvo,
to reče meni sinoć . . . Više čut
ne smjem i ne ću . . .

PONIATOWSKI.

Ali samo jedna
riječ vaša bit će dosta, grofice.
U ime našeg spasa, nemojte
raspalit gnjevom veledušno srce,
što ljubi vas i čitav narod naš!

WALEWSKA.

Zar ja sam možda caru ucjena?
Obuzimlje me stid . . .

PONIATOWSKI.

I svak će vas
i vaše ime blagosivat . . .

WALEWSKA.

Ne ću
da slušam . . .

PONIATOWSKI.

Ili povrh vas će past
proklestvo svačije . . .

WALEWSKA začiplje uši.

Dosta. Ajte! Ajte!
Nedostojna je krvi kraljevske
ta služba, kneže . . .

PONIATOWSKI.

Poniženje moje
nek bude samo dokazom, koliko
ja ljubim našu zemlju. Vaša ljubav
u praznim jedva živi riječima,
dok samo žrtve narodâ su spas . . .
Sad idem . . . zbogom!

Odlazi. Pauza za čas. Malo za tim

ANNA, koja je prisluškivala.

Otišô je . . . Mir!

WALEWSKA u grizodušju.

Što ono reče? Moja ljubav jedva
u praznim živi riječ'ma, samo žrtve
spašavaju i oslobagjaju?
Što? Otišô je?

Naglo otvara vrata.

Čekaj. Zovni ga.

Eh, ti — Agnezo, gdje si? Dogji! Dogji!

AGNEZA ugje.

Izvol'te?

WALEWSKA naglo.

Je li otišao!

AGNEZA.

Jest.

WALEWSKA istim tonom.

Što reče?

AGNEZA nešto hladno; al svečano.

Tvrda, neumoljiva —

kô poljačkoga roda sudbina!

Pauza.

WALEWSKA mahne Agnezi i ona ode. Zatim za čas
ostane nijema, pa će bolno.

I ja sam tvrda, neumoljiva,

kô poljačkoga roda sudbina!

Sjede do Anne.

Čuj, Anna. Strašno! Možda teško griješim!

Zar nijesam mogla odgovoriti

Napoleonu sa par riječi, mirno

i hladno? . . .

ANNA.

Kušaj . . . odgovori mu . . .

To ne će saznat niko.

WALEWSKA.

Da mu rečem:

Ja hoću, Sire, kao Mandalena
na zemlju pred vas pasti. Svojom kosom
sa vaših nogu brisat prah i svojim
cjelivat usnam žarkim purpurni
skut vašeg plašta. Na junačku ruku
naslonit obraz svoj i suzam je
obasut... Ali... ali ne... ne mogu
Ta što će takve riječi? Od mene
on traži samo jednu riječ...

ANNA.

A koju?

WALEWSKA opazi Walewskog na vratima.
Anastaz!

WALEWSKI.

Sretah Poniatowskog uprav
pred vratima...

WALEWSKA u neprimlici.

Što hoće?

WALEWSKI.

Pozivlje nas
i sutra opet na dvor.

ANNA

Zbilja? Krasno!

WALEWSKA

Mi ne idemo...

WALEWSKI.

Kako? Moramo!

Dapače danas moraš vježbat *whist*:
Car želi igrat samo s damama.

WALEWSKA.

Ja ne znam *whista* . . .

ANNA.

Vježbat ćemo skupa!

WALEWSKI.

Dakako . . . Evo i ja! Pogji, Anna,
udesi igru, a mi ćemo doć.

ANNA.

A četvrti u igri?

WALEWSKI.

Ja ću igrat

i za nj i za se . . .

ANNA odlazi, pa sama sobom.

Sutra . . . samo riječ

nek budem mogla s carem progovoriti:

Lagrange do vijeka bit će moj!

Ode.

WALEWSKI.

I još

knez Poniatowski reče mi, da Roman
bje imenovan danas pukovnikom!

WALEWSKA.

Što — Roman? To je nemoguće.

WALEWSKI.

Jest.

A Kazimir je premješten.

WALEWSKA preneražena.

Premješten?

WALEWSKI.

I mora noćas . . .

WALEWSKA prekine ga.

Nocás?

WALEWSKI.

Na granicu.

WALEWSKA.

A zašto tako naglo?

WALEWSKI.

Zapovijed!

WALEWSKA.

I mogao si molit kneza . . .

WALEWSKI.

Jesam —

al knez se nije dao umoliti.

WALEWSKA za se, indignovana.

Perfidnost!

WALEWSKI.

Što je?

WALEWSKA.

Žalim Kazimira!

Nepravica je . . .

WALEWSKI.

Zašto?

WALEWSKA.

Jer ga knez

ne trpi . . .

WALEWSKI.

Možda. I meni je rekô,

da Kazimir je vrlo lakouman.

On preveć jasno svoje kaže misli

i caru često znade se narugat

i prezirno se o njemu izrazit . . .

WALEWSKA.

On?

WALEWSKI.

Da, da. Sinoć, na primjer, na balu
on nekoliko puta izrekô je
ne Bonaparte, nego Buonaparte.
I još koješta podrugljivo . . .

WALEWSKA.

Mnogi
poštogod kažu o caru . . . ti znaš . . .

WALEWSKI.

Da, mnogi! Ali on je vojnik. I to
pod zapovijedi Poniatowskog, koji
u caru vidi spasitelja Poljske . . .
I za to shvaćam brige njegove.
Ugušit želi svako nesuglasje —
nezadovoljstvo odalečit. Zna
što znači naša oholost i prkos —
nenavist . . . Zna kud vode . . . i što nose.
Pa vidjela si sinoć. Svak na plesu
osudio je onu plemkinju,
što opijena zanosom i željom,
da vidi slavnog korzikanca, pogje
u susret njemu do Blonja —

WALEWSKA.

Pa i ti
odsudio si nju.

WALEWSKI.

Ne, Marijo

Ja rekoh samo: stvar je zamjerna,
u toliko u koliko je tajna . . .
Al drugi . . . drugi . . .

WALEWSKA.

I ti bi, na primjer,
baš takvu ludost meni prostio?

WALEWSKI.

Dakako. Tebi prije nego drugoj,
jer poznam tvoju ćud . . . jer znadem
za tvoje čiste, nevine zanose,
za tvoje dobre misli . . . i za tvoja
velika čuvstva . . .

WALEWSKA.

Zbilja, stavimo,
da ja sam ono pošla pred cara.

WALEWSKI.

Pa dobro.

WALEWSKA.

Onda, da ti kogod reče,
Marija tvoja baš je ona bila . . .

WALEWSKI.

Ja ne bih stvari krio ni pred kim!
Dapače — ja bih rekô s ponosom:
Marija moja svojom malom rukom
na veliko je srce zakucala
i molila je milost za svoj narod . . .

WALEWSKA.

Al bilo bi ti žao, što sam sve
učinila bez tvoga znanja?

WALEWSKI.

Žao?

Pa zašto?

WALEWSKA u zanosu.

Ali, vjeruj — takva želja
ovladala je sa mnom, da bar jednom
progovorim sa onim, koji nosi
na čelu zrake austerličkog sunca;
te izmjerio svoju veličinu
pred stoljetnijem kamnim piramidam;
da taknem onu ruku, koja trga
u bašti slave granje lovora...
I nijesam mogla odoljet...

WALEWSKI ne shvaća.

Što veliš?

WALEWSKA vadi iz sekretera kitu cvijeća. Napole-
onov dar, i stavlja je na stol.

A ovo trofej mog je zanosa!

WALEWSKI.

Što veliš? Ja te ne razumijem... Reci —

WALEWSKA.

Da... Ja sam bila! Ja i Anna...

WALEWSKI

Ti?

WALEWSKA.

Oprosti! Ne znam kako dogje do tog...
Sve bješe tren: i misao... i čin...
i pokajanje...

WALEWSKI.

Zašto nisi rekla

za naum vaš — i ja bih možda došô,
il poslô s vama Kazimira . . . da vas
i tamo prati i povede kući . . .

WALEWSKA

A kako, da se u vas pouzdamo?
Pa bojasmo se, da činimo nešto
ne nepošteno, ali nesmotreno . . .

Ta ko razumje mudre političke
obzire vaše? Vi bi sigurno
odvratili nas od odluke — jer
uvrijedile bi cara . . . tobože!

A eto . . . on nas lijepo dočekô
i kazao nam: — U Varšavi opet
iz vaših usta čut ću vaše želje
i dat vam na njih odgovor. —

WALEWSKI.

A ti
ponovila si sinoć želje caru?

WALEWSKA.

Ah, nijesam! Ne znam zašto . . . smela sam se!
Ta sve je bilo tako svečano,
a kad sam htjela riječ navrnuti
na udes naš . . . tad on je s komplimentom
na drugu stazu govor svratio . . .

WALEWSKI.

Ah, Marijo . . . o nama sigurno
grad čitav danas govori!

WALEWSKA.

Oprosti!

I moraš mi oprostiti. Citav grad
zavirio u moje nije sree
i nije čitô moje misli. Ti —
ti sam me poznaš — ti me sam razumiješ . . .
Oprosti mi . . .

WALEWSKI pouzdanjem.

Ja nemam što, da praštam.
Neizmjerne u te vjerujem —
a vjera daje snagu ljubavi.
Kad nestalo bi jedne, mjesto druge
ovladao bi sa mnom hladni prezir!
Pa s tog je tvoja avantira za me
tek zgodna šala, koju valja sad
i znat izrabit —

WALEWSKA.

Kako?

WALEWSKI.

Već ti rekoh,
da moramo na zabavu na dvor.
I car će stalno htjeti s tobom igrat . . .

WALEWSKA prekine ga.

Al . . .

WALEWSKI.

Čekaj. Vrlo zgodno je kod igre.
Tu možeš caru što spomenuti . . .

WALEWSKA.

Dakako! Rec' ću: — Sire, igrajmo
o jedan grad — o jedno kraljevstvo . . .

WALEWSKI.

A izgubiš li?

WALEWSKA naivno, hvata ga pod ruku i vodi k izlazu.

Ajdmo, vježbajmo se . . .

Još mogla bi ga slavno potući . . .

WALEWSKI šaljivo i blago.

Napoleona Bonaparta — ti?

KAZIMIR ugje i sretne se s njima na vratima.

Posvud vas tražim, djede . . .

WALEWSKA.

Kazimir!

WALEWSKI misleći na njegovo premještenje.

Da, znadem, sinko!

KAZIMIR.

Poslaše me po vas

i čude se, što još vas nema . . .

WALEWSKI.

Zbilja!

Na vijećanje sam morô poć. I mi
želimo caru molbu upravit . . .

Ja mišljah, da me tražiš, Kazimire
rad tvoje službe. Žao mi te je!

KAZIMIR.

Pa što ću sad?

WALEWSKI resignovano.

Pokoriti se.

WALEWSKA.

Možda

da opet s knezom pokušaš govorit.

WALEWSKI.

Ne. Mirno snosit nepravdu, za pravdu
pogibat: to je baština Walewskih . . .

KAZIMIR.

Ja nijesam rekô ništa. Poslušat ću!

WALEWSKI.

Sad idem. Moram. To će trajat dugo
i vratit ću se možda kasno. Zbogom!

Ode. Pauza. Već je u sobi mračno, a odmah za odlaskom
Walewskog Agneza donese svjetlo.

WALEWSKA.

Kad ideš?

KAZIMIR.

Sutra.

WALEWSKA.

Rano?

KAZIMIR.

Pred zoru.

Ti raduješ se tome sigurno!

WALEWSKA.

Ja? Kazimire — zašto?

KAZIMIR.

Sa mnom ide

tvoj zadnji čuvar...

WALEWSKA.

Najdraži prijatelj!

KAZIMIR ironično.

To ne znam! Jer ti imaš mnogo boljih
i jačih možda prijatelja...

WALEWSKA.

Bol

ogorčava ti riječi, Kazimire!
Al budi sa mnom isti kao nekad
u Walewicam . . .

KAZIMIR bolno, a ta bol gradacijono se pretvara u
sarkazam

Ne mogu . . . ne mogu! . . .

Ti nijesi više ona Marija
iz Walewica — ona dobra, vedra . . .
Sve čini mi se neč'ja ružna misô
ovija tvoje djevičansko biće
kô gusjenica mračna bijeli cvijet . . .
Ne mogu — ne znam više onih riječi . . .
Ja samo imam jednu želju, jednu
riječ: hotio bih, da si mrtva! Onda —
oh, kako bih te mrtvu ljubio,
ponavljajući sve što ikada
izrekoh tebi! Ispleo ti pokrov
od najljepšijeh misli i uzdaha,
i izažeo iz svog srca zadnje
balzama kaplje mojih osjećaja . . .
Al ti ćeš živjet . . . moraš živjet! Treba
da živiš. Ko će otkupit slobodu?
Mi — otić ćemo i poginut dolje
na poljanama blatnim. Dobit ćemo!
Ta nad nama su orli Bonaparta!
Al što su naše žrtve prama tvojoj
ljepoti? Naše pobjede i snaga?
Zaplesat ti ćeš s carem — i dok jedan
mazurek traje, past će odluka
i — uskrsnut će poljsko kraljevstvo!

WALEWSKA.

Tvoj rug me boli, Kazimire! Ti si
i nepravedan i preoštár. Ja sam
doduše cara molila na plesu
i pokušala saznat udes naš . . .
a on me laskom obasô. I ja sam
to primila kô galanteriju,
na koju mi smo, mlade žene, vične . . .

KAZIMIR.

Kad laska pada s usta običnih,
tad zvuči tiho, neznatno; al laske,
što titraju na carskim usnama,
opajaju, kô vino, žensku dušu . . .
Ta gledô sam te sinoć. Pogled tvoj
na svaku njeg'vu riječ je iskrio,
a licem tvojim lebdio je val
blaženstva — sreće —

WALEWSKA.

Vidio si preveć!

KAZIMIR.

Ne samo ja! I drugi vidješe . . .
Knez Poniatowski megju svima sinoć,
pokazujući na vas, reče: — Cara
i Venus štiti, a ne samo Mart. —
I brat tvoj slično reče . . .

WALEWSKA.

Roman . . Znaš ga —

KAZIMIR

I preveć dobro!

WALEWSKA.

Postô je pukovnik!

KAZIMIR.

Dakako! Nije ismježivô cara!

A postat će i više!

Sjedi na fotelju i glavu stavi u dlanove. Pauza. WALEWSKA nasloni se na njegovo rame i govori mu najprije tiho, a onda najvećim zanosom.

Kazimire!

Čuj, budi dobar! Zar ja zbilja nijesam Marija ona nekadanja? Kojim zločinstvom svoju dušu ja okaljah? I kojim grijehom? Snivala sam uvijek o slobodnoj i jakoj domovini. Taj san je bio jezgra mog življenja, jedina radost moje mladosti, neizmijerna i vječna moja čežnja . . . I ti to znaš! . . . Ah, koliko si puta u bašti sa mnom i ti snatrio — za walewičkim dvorom? Sjećáš li se? Govorio si: — Da je umrijet za nju! — I u toj želji smrti i života, zanesen varkom nedostižnih sanja, na moju ruku naslanjô si čelo i šaptao si neke čudne riječi, kô u pijanstvu — ali slatke — slatke . . . I ja ih nijesam htjela slušat. Ali do srca one ipak dogioše i složile se u njemu, pa danas, kad eto tako ružno govoriš — u srcu mom se tvoje riječi bude i trepte, dršću, žive, govore,

kô nekoč ono, kad si na moj dlan
naslanjô čelo plameno. I sad je
baš ovo ona ista ruka — i ja
baš Marija sam nekadanja, koja
nezaslužene sluša prijekore,
i koja dugo svoje guši srce.
Al više ne . . . ne mogu . . .

Primi ga za glavu i poljubi u čelo, a u to se pojavi na
vratima ANNA.

KAZIMIR.

Marijo!

WALEWSKA opet ga poljubi u čelo.

Još jednom! Da me ne zaboraviš!

ANNA.

Marija!

WALEWSKA digne se, s njom i Kazimir, začugjena

Anna!

ANNA u nepravici.

Ja vas ne gledam . . .

Ja nijesam ništa vidjela . . .

WALEWSKA.

Al što je? —

ANNA.

Već dugo na te čeka Roman. Želi
da s tobom nešto govori . . .

WALEWSKA.

Nek ugje —

ANNA.

Al Kazimir je ovdje . . .

KAZIMIR.

Idem . . . idem.

A kašnje doć ću reć vam zadnji zbogom.

ANNA.

Što? Zadnji zbogom?

WALEWSKA.

Zbilja — sutra ideš?

KAZIMIR.

Da — moram.

WALEWSKA.

Onda ne kasni večeras.

ANNA

Pa igrat ćemo *whist* . . .

KAZIMIR.

Ti — mâzo! Zbogom!

Ode.

ANNA s nekom prezirnom ironijom.

Napoleonov suparnik!

WALEWSKA.

Al Anna!

ANNA sažalnim, al još uvijek ironičnim tonom.

Al s velikim se pobjednikom mjeri!

WALEWSKA.

A gdje je Roman?

ANNA.

Poslat ću ga. Ah,

da znadeš! Po njem šalje mi Lagrange!

Vadi pismo iz njedara i pokazuje ga.

Pa kakve riječi! Da zna Napoleon.

da moj Lagrange je tako vješt na peru,
dao bi njemu svoja pisat pisma
i ti ih ne bi prezirno — ovako —
Gesta kao da dere papir.
u sto komada. Kakve riječi! Kašnje
pročitat ćemo skupa. Kô Rousseau!
A sada odmah spremi odgovor!
Ode. Pauza, iza koje ugje

ROMAN.

Madame!

WALEWSKA trgne se.

Ah — ti si.

ROMAN.

Ja sam.

WALEWSKA.

Čestitam!

ROMAN.

Pa i ja tebi!

WALEWSKA.

Na čemu?

ROMAN kaćiperski.

Mon Dieu!

Da samo moje jadro nadimlje —
kô tvoje — vjetar sreće!

WALEWSKA.

Kakve sreće?

ROMAN.

U rukam ti je srce, milost, volja
Napoleona . . .

WALEWSKA mahne rukom.

Ah!

ROMAN.

A to je sreća!

On može sve! A ko imade vlast
nad njim, taj može i više neg on.

WALEWSKA.

Ne želim moći! Najljepši je mir!

ROMAN.

Mir? Grize život — odnosi mu čar!

WALEWSKA.

Ti preveć burno živiš. Pazi se!

ROMAN.

Al živim lijepo. Lijepo! Samo žalim,
što nemam nego jedan život . . .

WALEWSKA.

Tako?

I za taj jedan trebaš mnogo . . .

ROMAN.

Trebam

doduše —

WALEWSKA.

Pazi, Anastazu, rek' bi,
dosadili su tvoji troškovi . . .

ROMAN.

Ja ne trebam već tvoga Anastaza!

WALEWSKA.

Pukovnik — bože!

ROMAN.

Dakako!

WALEWSKA.

Pa bit ćeš

i više još!

ROMAN.

Dabome! Ne treba mi
ni milosti ni dara.

Pokaže listnien.

WALEWSKA.

Romane!

A otkuda ti?

ROMAN.

Noćas — poslije plesa.

WALEWSKA

Tri dana to će trajat . . .

ROMAN.

Možda jedan.

WALEWSKA.

Lakoumniče!

ROMAN.

Lijep je život taj,
a sreća tako skupa. Marijo . . .
U istinu te vrlo žalim!

WALEWSKA.

Zašto?

ROMAN.

Ti — mlada, lijepa.

WALEWSKA.

Znađem, znađem — dosta

ROMAN.

Bonaparte je krasan . . . No — što veliš?

WALEWSKA.

Bezobrazan si!

ROMAN ironično.

Misliš?

WALEWSKA.

I bez duše . . .

ROMAN cinično.

Na kartam sam je davno izgubio!

WALEWSKA.

Fuj — sram te bilo!

AGNEZA ugje.

Gospogja Vauban

i Lavallette.

WALEWSKA.

Nek ugju!

ROMAN tobože.

A što će one?

WALEWSKA.

Pa dogju često, da me nauče

i upute u dvorsko općenje . . .

Ja nijesam vična velikom životu . . .

Ti pogji sada . . .

ROMAN.

Zar ne mogu ostat?

Ta Lavallette me malko zanima.

Jedanput sam je poljubio!

WALEWSKA ne vjeruje.

Ti!

Ulaze gospogje VAUBAN i LAVALLETTE. Ova nosi nekakav omot i postavi ga na stô. Pozdravi.

Mme. VAUBAN.

Pardon, *Madame* — al danas nešto kasno!

WALEWSKA.

Nestrpljivo sam na vas čekala —
jer sutra opet moramo na dvor

Mme. VAUBAN.

Znam.

ROMAN gospogji Lavallette.

Još se vidi krvavo na lieu!

Mme. LAVALLETTE Romanu.

Drzovitosti vaše trag!

WALEWSKA gospogji Vauban govoreći o odjeći.

Madame,

ja mislim bijelo.

Mme. VAUBAN.

Nipošto — grofice!

Car voli modro!

WALEWSKA.

Nije propisano

baš odjeti se kako voli car!

Mme. VAUBAN.

Doduše! Ali vas će vidjet rad
u onoj boji, za koju on misli,
da nosi dobru sreću...

ROMAN gospogji Lavallette.

A demain donc!

U šest!

Mme. LAVALLETTE Romanu.

Tad spavam!

ROMAN kao gore.

Onda u selam?

Mme. LAVALLETTE.

A tad se kupam!

ROMAN k. g.

Najzgodniji čas!

I htio bih vas vidjet u odjeći,

nebeski krojač koju je za vas

u zanosnome času skrojio!

Ona mahne šalom po Romanu.

Mme. VAUBAN Walewskoj, a svi je slušaju.

Ne mislim tako. Njeg'vo veličanstvo

osjeća samo neku naklonost,

simpatiju il milost prama vama.

To valja znati cijenit . . .

ROMAN.

I izrabit . . .

Mme. VAUBAN.

Al ne u svoju korist. Vi znadete,

što čitav narod ovog časa želi,

a želje te o caru ovise . . .

Mme. LAVALLETTE.

Sve — sve — za tako uzvišeni cilj!

WALEWSKA.

Precjenjujete moje sposobnosti . . .

Mme. VAUBAN.

Al nije — ne . . .

WALEWSKA.

Što mogu u tom ja?

Mme. VAUBAN.

Što? Mnogo. Ono, što će zalud muška
okretnost, jakost kušat da izmami
od silne volje velikog junaka,
to mogu vaše usnice, *Madame!*
Dvije vaše riječi nježne, mekane,
i jedan posmijeh podatan, i jedan
milostiv pogled . . .

WALEWSKA.

Kao — milosnica!

Ah, jadna moja domovina. Zar
baš mora, da je spasi slaba žena
sa teškom žrtvom svoga poštenja?

Mme. LAVALLETTE.

Sve, sve — za tako uzvišenu stvar!

Mme. VAUBAN.

Ne mislim tako, grofice! I niko
za žrtvu od vas ne traži poštenja!

ROMAN.

Pa što — zar moraš biti tako *prude!*

Mme. VAUBAN.

Tek odvažnosti . . .

WALEWSKA.

Pa dobro. Recite —

što moram činit?

Mme. VAUBAN.

Al, grofice, ništa!

Malenkost. Samo jednu riječ.

I — evo —

Vadi iz omota na stolu jedan *etui*.

Ovdje za vas ima dar . . .

i jedan list, na koji ćete vi
reć „da“ il „ne“.

Otvori *etui*, zasjaje raskošni dijamem, posut dragim kamenjem.

ROMAN.

Ah, kô za kraljicu!

Mme. LAVALLETTE.

Sve, sve — za tako uzvišenu stvar!

WALEWSKA za čas zapanjena, tad makinalno primi
iz ruke Vaubanovice dijamem i promatra ga.

Mme. VAUBAN.

To vama šalje njeg'vo veličanstvo!

WALEWSKA u očajnom zanosu, gledajući dijamem.

O kako sjaju . . . dršću . . . smiju se —
crveni — modri — žarki, kano plamen!

I gledaju me kao griješne oči,
promatraju me, mame . . . kupuju
i plaćaju . . . pa nude mnogo, mnogo,
al traže mnogo — više nego daju!
Svu dušu traže . . .

Mme. VAUBAN.

Ah, umirite se,

Madame!

WALEWSKA istim tonom, ne čuje što joj govore.

Svu dušu traže . . .

ROMAN.

Marijo!

Mme. LAVALLETTE.

Sve, sve — za tako uzvišenu stvar! . .

WALEWSKA k. g.

. . . Al ja te evo prezirem . . .

Mme. VAUBAN.

Madame!

WALEWSKA k. g.

. . . i iz dna duše, koju kupuješ,
ti podli, mrski dare. Ne ću te!

Baci sa svom snagom i bijesom dijadem prama drugoj
strani sobe.

ROMAN.

Poludila je!

Mme. VAUBAN.

Što činite! Bože!

Mme. LAVALLETTE, koja je odmah potrčala i digla
dijadem, stavljajući ga na stô.

Sve, sve — za tako uzvišenu stvar!

ROMAN.

I sebe i nas upropašćuješ . . .

Mme. VAUBAN.

Ovako sjajan dar!

WALEWSKA vikne.

Ah, pustite me!

Ondesite mu to i recite:

— Vaš dar vam evo vraća gospogja

Walewska . . . da . . . da . . .

Mme. VAUBAN.

Onda zbogom sve!

Svi sni i nade. Izgubljena Poljska.

Jedanput još će umrijeti, al ovaj
put voljom jedne Poljkinje!

WALEWSKA baci se na banak pred Bogorodicom.

Pomozi,

Bogorodice, majko milosti,
ti zaštitnice u jadu, ti bijela
i spasiteljna ruko u potopu,
ti vedra nado u opsadi grijeha —
pomozi me izvedi me i spasi!
Da na me padne blato grijeha — ne daj,
ni blato crnog izdajništva! . . .

Digne se.

Bože!

Ne mogu više . . . Pustite me . . .

Zove.

Anna!

Ide prama vratima.

Mme. VAUBAN za njom.

Uvrijedismo vas zar, *Madame*?

ROMAN gospogji Lavallette, koja dignu ramena.

A sad?

WALEWSKA zove.

Anastaz! Anna!

ANNA uleti.

Što je, Marijo?

Ti plaćeš? Što je, dušo — što je?

WALEWSKA.

Gdje je

Anastaz? Bože! . . .

Mme. VAUBAN Romanu.

Brzo — idite!

Sad može doći knez — jer inače je
sve izgubljeno.

ROMAN odlazi.

Mme. VAUBAN Walewskoj.

Oprostite!

WALEWSKA.

Ajte . . .

Ne mogu više! . . .

Mme. VAUBAN.

Ali vi nas nijeste

razumjeli! Taj dar ne bješe drugo,
neg dokaz carske milosti . . .

Mme LAVALLETTE daje Vaubanovici znak glavom.

Allons!

Mme. VAUBAN pomalo izlazeći.

Ne zamjerite . . . Oprostite . . . molim . . .

Ne zamjerite . . .

Izagju gospogje Vauban i Lavallette. Walewska sjedi u
fotelju, a Anna joj drži glavu. Pauza. U to se vraća

ROMAN.

Evo, Marijo —

knez Poniatowski i maršal Duroc!

WALEWSKA trgne se.

Što veliš? Ovdje?

PONIATOWSKI ulazeći a za njim DUROC.
Samo, grofice,
par riječi . . .

WALEWSKA u čudu.
Kneže . . .

PONIATOWSKI prekine je.
... par riječi i zadnjih.

Ja dogjoh k vama u ime naroda,
u ime sviju narodnih očeva!
U vašoj volji leži Poljske spas.
Car želi čuti od vas molbu, riječ
u korist naše zemlje . . . i to odmah,
još ovaj čas — i samo hoće on
da reče vama: — Uskrsla je Poljska! —

WALEWSKA.

Ah, to su kneže riječi obmane.
Svi varate me . . .

PONIATOWSKI.

Zborim istinu!

I kunem vam se. Ja vas dobro znam,
i vaša čuvstva i vaš osjećaj.
Pa kad bi dobro Poljske tražilo
i život od vas, znam, da vi bi i njegov
založili za sreću otadžbine.
Al eto od vas narod manje traži . . .
Car hoće samo, da vas vidi, čuje —

WALEWSKA.

Ne, ne, ne . . . kneže.

PONIATOWSKI.

Molim vas . . .

WALEWSKA.

Ne mogu!

PONIATOWSKI.

Kroz moja usta moj vam zbori glas,
i glas od dvaest milijuna ljudi,
što k vama ruke šire, mole, vape . . .

WALEWSKA.

Al ne će me poštovati u dvoru!

PONIATOWSKI.

Kô svetost!

WALEWSKA.

Ko mi jamči, da će car
izvršit moju molbu?

PONIATOWSKI.

Ko?

DUROC.

Sam car.

Pristupi k Walewskoj i položi na njezino koljeno pismo.

WALEWSKA.

Što znači ovo?

DUROC.

Njeg'vo veličanstvo
udostoji se izlit svoja čuvstva
pred vašu milost . . .

WALEWSKA uzbugjeno.

Ne čitam! Ne čitam!...

DUROC.

Al ovo pismo tek sadržaje,
što vaše srce čeka.

WALEWSKA.

Obećanje!

DUROC.

Da. Obećanje.

WALEWSKA raskine omot i daje pismo Durocu.

Čitajte mi . . . Brzo!

DUROC čita.

„ — Ah, kako ćete zadovoljit srce,

„pred vaše noge, koje želi pasti

„i prosuti se u sto živih želja?

„Oh, kad bi htjeli doći! Dogj'te! Dogj'te!

„Sve vaše želje bit će ispunjene!

„A vaša će mi domovina bit

„još draža, ako vi se smilujete

„mom bijednom sreću!“

PONIATOWSKI.

To je obećanje!

ROMAN.

I što bi više htjela!

ANNA

Krasne riječi!

WALEWSKA iza male pauze.

Pa onda?

DUROC.

Ajdmo!

PONIATOWSKI.

Kabriolet čeka.

ROMAN.

A ja ću s tobom poć.

WALEWSKA pokazuje na haljinu.

Ovako zar?

DUROC.

Baš tako. Veličanstvo ne voli

ni naprave ni . . .

WALEWSKA prekine ga.
Ali —

DUROC.

Molim . . .

WALEWSKA.

Neću

ni ostat dugo.

Romanu.

Otprati me ti.

ROMAN.

Dakako.

WALEWSKA.

Onda . . .

PONIATOWSKI.

Izvolite? . . .

WALEWSKA.

Bože!

Al čujte . . .

DUROC.

Molim?

WALEWSKA.

Ono pismo . . . da —

pročitajte mi još jedanput one

najzadnje riječi . . .

DUROC čita.

„— Oh, dogj'te, dogj'te!

„Sve vaše želje bit će ispunjene!

„I vaša će mi domovina bit

„još draža, ako vi se smilujete

„mom bijednom sreću! —“

WALEWSKA odlučno.

Anna, šal i šešir!

Anna stavlja na nju šal i mantel, a onda šešir *à grand voile*.

ROMAN diže tapečariju sa tajnih vratašća.

Kroz ova vrata . . .

WALEWSKA pokazuje na velika vrata.

Zašto ne na ova?

Anni.

Adieu, ma petite.

Poljube se — a dotle su svi izašli na mala vrata, samo Roman drži tapečariju.

WALEWSKA na vratima Anni.

Kad dogje Anastaz —

Al ništa — ništa — Ja ću prije doć.

Walewska izagje, za njom Roman, a Anna poleti digne tapečariju, otvori vratašća i viče za Walewskom.

ANNA.

I mene caru preporuči. Moj
i samo moj da mora bit Lagrange!

Ugje u sobu. Pauza.

Otišla. Bože! Jadna Marija!

Približi se k stolu, gdje je dijamem, uzme ga.

Ah, krasno! kao zvijezde!

Ide k zrcalu i stavlja ga na kožu,

Da vidimo!

Ah, divno! Da me vidi sad Lagrange
prišapnuo bi: — Mala kraljice! —

Pauza.

I Marija će spasit poljski narod
i — moju ljubav!

KAZIMIR ugje naglo.

Anna!

ANNA prestraši se.

Kazimire!

KAZIMIR.

Što radiš sama? Lijepih li dragulja!
Lagrange-ov to je prosidbeni dar?

ANNA.

Ah, žalibože nije. To je Napoleon
darovô našoj Mariji —

KAZIMIR.

Što veliš?

To — Mariji je dao . . .

ANNA

Napoleon.

KAZIMIR govori sve rapidnije.

A gdje je ona?

ANNA.

Otišla je tamo . . .

KAZIMIR uhvati je za ruke.

Al kamo? Gdje je — reci?

ANNA prestravljena.

Otišla

k Napoleonu . . .

KAZIMIR

S kime?

ANNA.

S Romanom!

KAZIMIR.

A kada? Kada? S njime — otišla je —
potkupili je . . . i prodali? . . .

ANNA.

Nije —

KAZIMIR.

A kad će doći?

ANNA.

Odmah . . .

KAZIMIR.

Kad je pošla? —

ANNA.

Sad — ovaj čas . . . Al doć će . . .

KAZIMIR.

Doć će — mrtva!

Razumješ — mrtva! . . .

Izleti kô mahnit.

ANNA van sebe, obuzeta grozom.

Bogorodice!

Zavjesa.

ČIN ČETVRTI.

Napoleonove odaje u varšavskom kraljevskom dvoreu. Carev kabinet. Vrata desno i lijevo. Zatvorena. Glavno što se ističe u dvorani jesu dva stola — veliki za Napoleona i mali za njegova tajnika. Na velikom su razbacani papiri, knjige, otvorena jedna karta, na kojoj je narisana teritorija ratnih operacija, velika svjetiljka sa *abat-jour-om*, od kog je sva gornja strana dvorane tamna, a svjetlo pada do polovice zidova i rasvjetljuje donji dio naokolo obješenih Bacciarelli-evih slika. Kanapeji, fotelji, *causeuse* u svijetlom štofu i zlatu. Na jednoj stolici Napoleonova sablja, a poprijeko na njoj karakteristični njegov *chapeau*. Sprijeda velik kamin, a u njemu gori.

Kad se digne zavjesa, NAPOLEON šeta gore dolje dvoranom i diktuje. Prama tome kako reda i koncentruje svoje misli, ublažuje ili jača svoje korake, izgovara mirnije ili hitrije svoje riječi i prati ih nekom uvjeravajućom gestom desne ruke, u kojoj drži posljednje Josefinino pismo. TAJNIKOVO pero, koji piše na malom stolu, žuri se, da uhvati one tople i ritmične riječi Napoleonove.

NAPOLEON.

— „Ne mogu pristat, da mi dogješ amo.

„Jer i ja sâm sam rob prilikâ. Staze

„i hrgjave i blatne, nesigurne.

„A smiješno je, što veliš, da si muža

„uzela za to, a da živiš s njim.

„Ja mislim, da je žena za muža,

„a muž je opet sav za domovinu,

„za porodicu i za slavu . . .“

Uzimlje pero iz ruke tajnika i nadovezuje.

„Zbogom!

„Zabranjujem ti biti tužnom. Želim,

„da budeš sretna, zadovoljna! Tvoj . . .“

I napiše energičnim potezom svoj plameni N, oko koga, pero, zadrijevši se u papir, prsnu crnilom kao neku aureolu. Onda uze pismo, pročitâ ga za jedan tren, pa se obrati tajniku.

Zatvorite i — dosta.

TAJNIK učini, stavi pismo na snop ostale korespondencije i izagje.

NAPOLEON dade znak i ugje mameluk RUSTAM.

NAPOLEON.

Neka dogje

knez Beneventa.

RUSTAM izagje i poslije malo pojavi se TALLEYRAND.

NAPOLEON.

Za danas, kneže, dosta. Tu su pisma.
Još noćas može poći čovjek.

TALLEYRAND.

Sve je
u redu.

NAPOLEON pokazuje na jedan izmegju ostalih listova.

Ovo njenom veličanstvu.

Zaželjela je amo doć.

TALLEYRAND.

Kroz led
i blato, Sire? Nemoguće!

NAPOLEON.

Da!

Al ja sam njenom veličanstvu pisô:

grjehota sada ostaviti Pariz!

I mi se tu dosagujemo. Tako
daleko, pusto i — želimo Pariz.

Ah, Pariz! — Za njim posvud čeznemo,

njeg poslije slave tako trebamo

i onaj pljesak opernog partera . . .

Je l' tako, kneže Beneventa?

TALLEYRAND.

Jest.

NAPOLEON.

Al kada dogje novo proljeće,

Moskovit bit će našim robom . . . onda —

TALLEYRAND.

U Pariz? . . .

NAPOLEON.

Možda!

TALLEYRAND u čudu.

Sire — možda?

NAPOLEON.

Zar vas

ta moja sumnja čudi?

TALLEYRAND laskavo.

Nipošto.

Jer vaša volja nema granicâ,

Baš kô ni vaša slava. Ali — vojska?

NAPOLEON.

Znam, vojska želi povratak — kô i mi.

Al pobjede će vojsku opiti.

TALLEYRAND.

Pa onda?

NAPOLEON s veličinom.

Orijent!

TALLEYRAND laskavo.

Vaša davna misô.

Car Selim već je s nama . . . Dubrovnik

u vašoj vlasti . . . A s Perzijom smo

u dogovoru. Al što ćemo s Poljskom?

Sve poljske zemlje trebalo bi složiti

i stvoriti, Sire, kraljevstvo: Rusiji

neslomiv bedem — Austriji usteg . . .

NAPOLEON.

Razumjem, kneže. Ali s Austrijom

u ovom času mi trebamo sklad —

i moramo ga tražiti. A Poljaci
u Austriji mirovati ne će.

TALLEYRAND.

Ovako mislim: sve poljačke zemlje
u jedno složiti, a u zamjenu
za Galiciju prusku Šleziju
dat Austriji . . .

NAPOLEON.

Dobro. Ali Stadion? . . .

TALLEYRAND.

Pa pokušajmo! Sire, uvjet mira
Evrope jest u Poljskoj. Poljsko jako
kraljestvo, to je naša tvrgjava.
Tek ne smije se činiti napola.

NAPOLEON.

O tom sam, kneže, dugo mislio!
Al zaprieke su mnoge. Pa Poljaci
po nikakvom ne dadu se sistemu
upravljati . . . Onda ne znam, koga bi
za kralja novom kraljestvu. Murat —
on o tom sanja . . .

TALLEYRAND.

Vojvoda od Berga!

NAPOLEON.

Da. Karolina želi nositi krunu.

TALLEYRAND.

Pa, Sire — krunu lako ćete naći.
Poljaci ipak najragje bi kralja
Poljaka . . .

NAPOLEON

Izvor trvenja i borbe . . .

TALLEYRAND.

Knez Poniatowski dušom vam je odan . . .
a od Poljaka ljubljén . . . kraljev rogjak.

NAPOLEON.

No — vidjet ćemo. Kneže, pišite
čim prije generalu Andreossi
o planovima vašim i nek kuša
da dozna, što bi na to bečki dvor.
Još jednu riječ Berthieru. Laku noć!

TALLEYRAND uzme spise, nakloni se i ode, a malo
za tim ugje inaršal BERTHIER.

NAPOLEON.

Što ima novo?

BERTHIER.

Veličanstvo, važne
s bojišta vijesti.

NAPOLEON.

Tako? Gdje je Ney?

BERTHIER.

Tlo močvarno, pa vrijeme, oskudica
pram sjeveru ga potjeraše.

NAPOLEON uzrujanije.

Kako?

Ta nemoguće.

Pristupi k svom stolu i promatra operacijonu kartu

Zadnje vijesti glase,
da Benningsen je sa obadva korpa
kod Bialle —

Energično upire prstom i logično akcentuje.

Ovdje! Tu je Angerburg.
a ovdje se je stavio L' Estocq.
Jel' tako?

BERTHIER gleda u kartu i on.

Jest! Tako.

NAPOLEON uvijek pri karti, sve to uzrujaniji.

Bernadotte je
kraj Elbinga. Tu! Ney je eksponovan,
i susret će se sa L' Estocgom. Amo
sa cijelom vojskom može Benningsen
navalit na njeg uništiti ga — onda
i Bernadotta. To je jasno!

BERTHIER.

Da —

Al njegov, Sire, položaj . . . a vojska . . .

NAPOLEON otresito.

Što položaj, što vojska. Posluš! Ney je
moj neprijatelj. On me mrzi, vara,
pa radi samo ono, što je štetno.
On traži propast . . .

BERTHIER pri karti.

Ali, veličanstvo.

Ovako stoje vojske. Saveznici
ne mogu više općiti s Danzigom.
a Ney će lako uzeti Königsberg . . .

NAPOLEON prekine ga.

Da — kad bi oni ruke skrstili!

Al vidim i ja nešto — pa se čudim,
da tako ludu, slijepu smionost
odobravete . . .

BERTHIER.

Samo planove
ja nagagjam maršalove — i mislim,
on radi sve u dobroj vjeri.

NAPOLEON prezirno.

Ney!

U dobroj vjeri! Da je sugjeno,
da poginem od ruke koga svog
vojskovogje — ah, stalno taj bi bio
Ney!

BERTHIER začugjeno.

Ney?

NAPOLEON.

I niko drugi!

BERTHIER kao da ga uzimlje u obranu i ne vjeruje.

Sire!

NAPOLEON uvjeren, sve to nemirniži.

Jest!

Jer jedan vojnik njegove vještine
u sličnu ne smje upast pogrješku.
A to je dakle samo zloba, jal —

BERTHIER.

A jedan uspjeh?

NAPOLEON rapidno ga obuzimlje srdžba, dok ne za-
bjesni najvećom žestinom.

Nema uspjeha!

On stavio je više na kocku
neg što bi mogô dobit . . . Al ja ništa
ne tražim od vas — samo posluh! Posluh!
I čujete li — posluh . . .

BERTHIER s rešpektom i neugodnim osjećajem.

Čujem . . .

NAPOLEON odlučno, kriještavim glasom.

Basta!

Pauza. Onda tiše.

Još noćas ćete poslat čovjeka,
poručit ćete maršalu, al strogo,
u moje ime, nek se odmah vrati
sa cijelim korpom med Thorn i Wittenberg.
I neka čeka moju zapovijed!
„U dobroj vjeri“ i „na svoju ruku“
nek ostavi za svoja poduzeća.
Razumjete li?

BERTHIER.

Razumijem, Sire.

NAPOLEON.

Još nešto.

BERTHIER.

Molim.

NAPOLEON.

Čim nam dogje vijest,
da Benningsen se kreće — a to može
bit sutra, noćas, sada — odmah ćemo
odavde.

BERTHIER.

Odmah?

NAPOLEON.

Dakako. Još prije

neg uzmognu se saveznici složiti,
mi naprijed ćemo k sjeveru . . .

BERTHIER.

Razumijem!

NAPOLEON.

I nek je spremno sve. Gdje je Bertrand?

BERTHIER.

Put Breslave je već.

NAPOLEON.

A Périgord?

BERTHIER.

U šestom korpu.

NAPOLEON.

Dobro.

BERTHIER.

Čugjahu se
i pitali su zašto.

NAPOLEON blaže.

A vi?

BERTHIER s posmijehom.

— Oba

Rinalda valja spasiti od Armide! —

DUROC ulazi s protivne strane neg što su ušli drugi.

Tiho.

Već ide — Sire —

NAPOLEON Berthieru.

Maršale — još jednom:

nek Ney se odmah vrati. Laku noć!

BERTHIER.

Razumijem, Sire!

Ode na ista vrata, na koja je i ušao.

NAPOLEON.

Dakle, dolazi?

DUROC.

Jest — veličanstvo.

NAPOLEON.

Sama?

DUROC.

S bratom.

NAPOLEON.

Ipak!

DUROC.

Ah, Sire — jedva!

NAPOLEON.

Što je sklonulo?

Dijadem — možda?

DUROC.

Bačen o zemlju.

NAPOLEON.

A moja pisma?

DUROC.

Nečitana — Sire —

i rastrgana sa prezirom.

NAPOLEON.

Dakle?

DUROC.

Vaš zadnji list i ono obećanje
o Poljskoj ja joj pročitah i sad
iz vaših usta želi čuti to . . .

NAPOLEON.

A gdje su oni šalovi, što ih je
poslanik jučer perzijski donio?

DUROC digne jedan omot sa stôca i stavi ga na mali stô.

Što želi s njima vaše veličanstvo?

NAPOLEON.

Razmotajte ih . . . ona nek izbere kog hoće za se . . . Pst — kô neki žamor!..
Sluša.

DUROC drzovit.

Madame Vauban je tamo.

NAPOLEON.

Što će ona?

DUROC.

Ministrovica kraljevskih srdaca —
u ljubavnim je vješta poslima.

NAPOLEON pogje k izlazu lijevo
Preporučam vam . . .

DUROC otvori mu lijeva vrata.
Sire.

NAPOLEON izlazi.

DUROC otvori desna vrata i reče nekome vani.

Ugijte!

Ugje MADAME VAUBAN i RUSTAM.

Mme. VAUBAN zabrinuta.

Moj bože — još je nema.

DUROC.

Doć će, doć.

Madame! — Al samo lijepo . . . lijepo. Nek
u zadnji čas se sve ne pokvari.

Rustamu.

Sve što vam dama reče, Rustame,
izvršit ćete bez riječi!

Vaubanovici.

Madame!

al samo lijepo, lijepo . . .

Izagje lijevo.

Mme. VAUBAN.

Rustame!

Na ova vrata doć će . . .

RUSTAM vješto.

Jedna dama . . .

Mme. VAUBAN.

Pogodili ste! Ostati će s carem.

A ja ću bit u malom *boudoir*-u.

RUSTAM.

Znam.

Mme VAUBAN.

Kad bi nesvjest damu spopala
il štogod slično . . .

RUSTAM vješto.

Tad ću pozvat vas —
i pripravit vam *eau de Cologne*.

Mme. VAUBAN.

Bravissimo!

Prisluškuje.

Mir!

RUSTAM.

Neko dolazi!

Otvori vrata.

Mme. VAUBAN na vratima.

Unutra — brzo!

ROMAN stupi na vrata.

Evo nas.

Mme. VAUBAN.

Grofica?

ROMAN.

I ona.

Mme. VAUBAN gleda u predsoblje.

Molim, grofice — izvol'te!

WALEWSKA još pred vratima.

A ko je s vama?

Mme. VAUBAN.

Nema nikog.

WALEWSKA.

Ima.

Mme. VAUBAN.

Mameluk carev i ja. Niko više! . . .

WALEWSKA.

Povratimo se, Romane. Strah me je.

ROMAN.

Ta nijesi dijete . . . dogji!

Mme. VAUBAN vodi je u sobu.

Grofice,

Izvol'te . . . Evo . . . — sami smo.

WALEWSKA sjedne uz stô, glavu podboči o ruke, sa
šeširom i mantelom.

Moj bože!

ROMAN.

Ja mogu poć.

Mme. VAUBAN.

Da — ajte!

WALEWSKA dignu se.

Romane!

Al nemoj ići. Čekaj, molim te!

ROMAN otimlje se i umiruje je.

Pa ne ću. ne ću... Bit ću dolje... Zbogom...

Ode, a Walewska u istu pozu.

Mme. VAUBAN hoće, da joj dignu mantel.

Madame — dozvol'te —

WALEWSKA ne da, otresito.

Pustite!

Mme. VAUBAN.

Al...

WALEWSKA.

Ništa!

Mme. VAUBAN zabrinuta.

Al ne smije se, grofice!

WALEWSKA uzbugjeno.

Što još!

Il 'vako ili — idem!

Mme. VAUBAN prestravi se.

Molim! Molim!

WALEWSKA uzdahne.

Ah!...

Pauza.

Mme. VAUBAN traži što će da reče, da je ne rasrdi.

Vaše ime bit će na vijeke
od svačjih usta blagoslovljeno...

Učinili ste za svoj narod, što
ni jedna ne bi žena . . .

WALEWSKA uzrujano, a Vaubanovica prati sa panikom
njezine riječi.

Da! Ni jedna!

I ne bi. Samo ja! Ja — samo. Fuj!

Ah, grozno, grozno!

Digne se, pogleda Rustama.

A ti? Ko si ti?

i što me tako gledaš? — Kao grijeh!

Vaubanovica mahne Rustamu i on ode.

Ah . . . kako mi je lakše! . . .

Sjedne.

Pustite me —

svi . . . i vi . . . i vi. Izagjite i vi . . .

Mme. VAUBAN izagje oprezno na desno.

WALEWSKA.

Moj bože! Sama! Gdje sam? Jaoh!

Zaplače, stavi lice u dlanove, lakte podboči o stol. Jaki
jecaji trgaju njezinim ramenima Pauza. Zatim polako
ugje s lijeve strane, od nje neopažen NAPOLEON, po-
čeka malco i progovori tiho.

NAPOLEON.

Što znači ovo jecanje? Jel' strah?

Golubica u gnijezdu orlovu!

Il možda radost? Da vidimo? Bože!

Al pogledajte! Neću suza! Suze

i tuga licu vam ne pristaju.

Ja hoću vidjet na njem posmijeh. Čujte . . .

Da vidim oči, da se uvjerim,
da uprav vi ste danas k meni došli.
Da vidim! Ovo ćemo dignuti . . .

Skine joj šešir.

i ovo . . .

Hoće, da skine i mantel, al ona ne da.

Oho! Valjda ne ćete
baš odmah pobjeć. Vi morate ostat
Govorit ćemo dugo . . . dugo . . . Ja
još imam mnogo nekazanih riječi
i toplih misli, a u njima sve
što lijepo ćutit moja duša može . . .
Jer hoću da vam kažem, kako
u mom životu, koji kidaju
oluje silne, srdžba, užas, bijes —
pojava vaša, vedra Marijo,
jest tiha sreća, posmijeh ružični.
I sad ste moja! Ja vas više ne dam! . . .
Vaš stari suprug . . .

WALEWSKA trgne se i poleti k vratima.

Dosta . . . pustite me!

Ja hoću van — van . . . kući!

NAPOLEON za čas se začudi, a onda poleti k njoj.

Marijo!

WALEWSKA.

Otvorite mi!

NAPOLEON.

Čujte . . .

WALEWSKA.

Dosta . . . dosta . . .

NAPOLEON.

Ali

što rekoh —

WALEWSKA.

Podlo prevarena . . .

NAPOLEON.

Kako !

Umirite se . . . ništa vam ne činim.

Ne govorim vam ništa.

WALEWSKA.

Hoću kući . . .

otvorite mi . . . zovnite mi brata . . .

NAPOLEON.

Al ostanite . . . molim, Marijo! . . .

Pa što ste došli?

WALEWSKA.

Vi me vrijetate! . . .

NAPOLEON vodi je *causeusi* i govori joj vrlo blago.

Al kako? Bože moj! Ah! . . . Sjedite . . .

Ogrtač dolje! . . .

WALEWSKA sjede i ne da mantela.

Ne, ne. Pustite me.

Ne mogu više. Grozno! Sire — ja sam nedostojna, bestidna grješnica!

Pa prezrite me vi, najprije vi —

a sutra i moj muž i moja majka

i braća, rod i čitav, čitav svijet . . .

Protegne ruke preko stola i baci lice na njih.

NAPOLEON.

Što činite? Što govorite? Ko vam prebacit može išta? Niko ne zna . . .

WALEWSKA.

Al znat će . . . znat će . . .

NAPOLEON.

Pa nek sazna! Zar je to takav grijeh?

WALEWSKA.

I kakav! U noći
ja sama ovdje, i u ovaj čas,
kad moj je muž van kuće Ali, Sire —
Već nema za me spasa — izgubljena
i ostavljena od svakoga.

NAPOLEON.

Ali
ne od mene.

WALEWSKA.

I od vas! Sire — Što sam
ja vama?

NAPOLEON.

Možda više nego drugom.
Zar ne ćete me svojim prijateljem?

WALEWSKA.

Ah, prijateljem! — Samo pazite,
da prijateljstvo stoji žrtava.

NAPOLEON poljubi je u ruku.

Nek bude! Ja sam moćan. I sve što

car Napoleon može, to će za vas učinit. Nema tako teške žrtve . . .

WALEWSKA nakon male pauze.

Povratite nam, Sire, kraljestvo !

NAPOLEON.

Zar nijesam i to obećó?

WALEWSKA.

Al odmah,
još sutra — danas —

NAPOLEON posmijehom.

Dobra Marijo !

Sve treba svoje vrijeme, a za Poljsku
još nije čas. Al bit će bit će, skoro . .

Dok Rus na vašim megjam zapovijeda
slobodi vašoj nema uskrsa !

Ja hoću zlatnim slave tracima
povezat poljske raskidane zemlje
u jedno tijelo jako, slobodno,
što živjet će u pozne vijekove.
Jel' tako?

WALEWSKA.

Ali kad će biti to?

NAPOLEON.

To ne znam. Samo znadem, da će bit.

Megjutim ćete dobiti i zalog

Otvara omot sa šalovima.

mog obećanja. Vladař Perzije
na dar je poslô carici. Lijepi su !
Što ne?

WALEWSKA.

Da — krasni!

NAPOLEON.

Izberite jedan . . .

WALEWSKA ukorom.

Al, veličanstvo!

NAPOLEON.

Što je?

WALEWSKA.

Caričini!

NAPOLEON.

Ah, ona ima mnogo. Izberite!

Na primjer ovaj žuti . . .

WALEWSKA

Ne, ne . . . ne ću!

NAPOLEON.

Il ragje ovaj . . .

WALEWSKA.

Ne ću nikakav —

ne, Sire.

NAPOLEON.

Zašto?

WALEWSKA

Vi ne smjete dat . . .

Ja ne smjem primit . . .

NAPOLEON.

Ludost, Marijo.

Ja hoću barem ovaj zeleni . . .

il ovaj . . .

Omota joj šal oko ramena — pa odmota.

Ne, ne! Ragje ovaj plavi!

Ista gesta.

Ah, krasno!

WALEWSKA.

Baš me silite na grijeh!

NAPOLEON.

I nek vas uvijek ovaj resi šal,
u pohode kad k meni dogjete.

WALEWSKA.

Ah, bogzna kada više!

NAPOLEON.

Samo još

jedan put.

WALEWSKA.

Možda . . .

NAPOLEON.

Sutra?

WALEWSKA s malko popustljivosti i koketerije
Veličanstvo,
kad ispunite vaše obećanje!

NAPOLEON.

I prije . . . prije. Htio bih ovako
za dugo, dugo večeri provodit,
u tihom miru s vama, gledati vas
u oči — tako . . .

Uhvati je za podbradak i digne joj nježno glavu.

WALEWSKA gleda ga u oči.

Sire . . .

NAPOLEON.

Oči lijepe,
duboke, drage . . . Oh, kakovom željom
u vašu zjenu ronim . . .

WALEWSKA razblažena.

Sire . . .

NAPOLEON približuje svoje lice k njezinom. Oči u oči.

Ronim

i tražim dušu, koju tako ćutim
i ljubim . . .

WALEWSKA presjeti se i digne.

Bože! Zaboravljam se!

Što vadam? Idem . . . Idem . . .

NAPOLEON.

Tako brzo?

Još malo . . .

WALEWSKA.

Muž me čeka . . .

NAPOLEON.

Brat je s vama . . .

Al čujte, jeste l' pošli dragovoljno
za grofa?

WALEWSKA.

Nijesam svoje nikada
imala volje.

NAPOLEON.

Možda položaj.
bogatstvo, ime sklonuše vas na brak?

WALEWSKA.

Siromašni smo bili.

NAPOLEON.

Kako ste
uz starost mogli svoj privezat život?

WALEWSKI.

Obitelj našu ja sam spasila.

NAPOLEON.

Pa što vas drži uz njega?

WALEWSKA.

Dobrota:
od oca mi je bolji.

NAPOLEON.

Da l' bi mogli
nenaravni taj raskinuti vez?

WALEWSKA.

Što nebo veže — to se kidat ne da.

NAPOLEON.

Al ljubav iješi uzlove na klupku
života — ili samovoljno kida...

Ta prkosna neobuzdana ljubav!

Svim kraljevima ja navijestih rat,
svim kraljevima slomio sam žezlo,
i digô jedne, uništio druge...

Al nada mnom je ipak pobjednik!

I niko, niko ne zna mu odoliti,
i nema od njeg obrane! Sve zalud —
lukavština i mudrost i vrlina:
svi ljubavi smo sluge, robovi
i podanici slijepi. Ona muti
kroz misli naše, ona igra voljom

i srećom našom, ona malene
do neba diže, a velike baca
u prah niskoće, u blato sramote.
Ah, dajte vaše ruke, Marijo,
da spustim na njih lice . . .
Svojim licem na njezine dlanove.

Umoran sam.

Ja živim dva života: jedan slave
i veličine, drugi evo mira
i slatkih sanja . . .

Cjeliva joj ruke

Drage, male ruke,

što udes moj podržavate silni,
ja cjelivam kô svetost vas, kô zavjet . . .
O pamučna, o draga pregršti,
u kojoj, kao u koljevci sreće,
odmorit će se živo moje srce . . .

WALEWSKA ustegne ruke.

Al, Sire . . .

NAPOLEON.

Dajte — pustite, Marijo!

Da znate kako željno čekah ovaj
trenutak . . . Kako mi je potrebna
slatkoća mir i nježne riječi. Velik
nesretnik ja sam. Recite mi riječ,
al samo jednu, toplu, iskrenu
i to će biti melem ovoj duši,
što pozna samo buru zanosa
poslušnih četa — ili ragje kletve
uvrijegjenijeh majkâ i ljubovcâ

i siročadi. Velik nesretnik
od tebe moli samo jednu riječ!
Govori!

WALEWSKA.

Ne znam! Ja vas ne razumijem! . . .

NAPOLEON jače
Govori!

WALEWSKA.
Bože!

NAPOLEON.

Naš je ovo čas!
Zaboravi na sve! Na ljude! Na svijet!
I daruj meni samo jednu uru
ljepote tvoje i tvoga života . . .
Na tvoje usne hoću . . .

WALEWSKA odmakne se.

Što radite?

NAPOLEON.

Al hoću, hoću tvoja usta . . . Čuj . . .

WALEWSKA odlučno.

Ne dirajte me . . . Pustite me!

NAPOLEON umiri se i hladno.

Ah.

Poljakinja si! To se vidi. Tak've
pomišljao sam uvijek sve Poljake.
Pa sjedi — ne ću više . . .

WALEWSKA kao da joj je žao, što je takva.

Molim vas.

što mislite o Poljacima, Sire?

NAPOLEON.

Lakoumni su i strastveni. Vas
u svemu vodi samo fantazija,
a nikad razlog. Vaš je entuzijazam
časovit, bučan i ne pozna mjere
ni ustrajnosti . . .

WALEWSKA.

Zar sam takva ja?

NAPOLEON.

Baš takva. Slušaj Došla si u Blonje —
i nestalo te Onda onaj ples
i tvoje riječi, tvoja usrdnost —
a odmah zatim prezir moga dara
i mojih riječi. Ovaj sastanak
u noći, sama sa mnom — ali eto
hladnoća, koja ubija — kô nož.
I tako ova izmjenična varka
požudnim noktom moje kopa srce
i vadi iz njeg želje, želje, želje
pomamne, bijesne, kao bijesne zmije.
Uhvati je za ruke.

što uzalud se motaju o hladnu
ljepotu tvoju. Ali reci — ko si?
Govori! Ko si? Čarobnica, vila
ili sfinga? Što si?

WALEWSKA s mirnim patosom, on joj drži ruke.
Poljakinja sam.

NAPOLEON.

Pa što me tražiš? Reci — što me mamiš?
Što hoćeš?

WALEWSKA kao gore.

Sreću svoga naroda.

NAPOLEON.

Od mene — sreću? Zar ja sreću dijelim?

WALEWSKA kao gore.

U vaše ruke bog ju položio
i njeg'va volja, to su vaša djela!
On hoće, da se spasi, narod moj
i ja, pred vama klečeć . . .

Klekne.

evo u prah
pred boga padam pravednika! . . .

NAPOLEON digne je.

Gore,

na noge. Ja sam samo čovjek, želim
da budem samo čovjek . . . Ništa više . . .
U meni moji žive bolovi
i traže lijeka, traže melema,
a osjećaji moji žive u meni
i traže sree, traže odziva.
U meni nema niko — samo ja!
Ja hoću živjet, ljubiti, biti ljubljen,
i tvoriti, rušiti, dizati, biti velik
i biti ću velik — silan — najsilniji
i pasti ću u prah . . . ali pasti kô — čovjek.
Čovjeka zvanje to je moje. Ne ću
da budem kumir . . . Dogji, dušo, ovdje.

nasloni glavu svoju . . . bit će meni
i tebi lakše . . .

Uzme njezinu glavu na svoja prsa. Njezina elegantna
coiffure kontrastuje s ozbiljnim licem. Heroja Pauza.

Je l' ti ovdje lijepo!

WALEWSKA ganuta.

Ah, kako srce bije!

NAPOLEON.

Strašno srce!

I nije srce, nego gnijezdo divljih
i žednih žudnja . . . Bezdno strasnih želja . . .

WALEWSKA trgne se.

Što radim, bože!

NAPOLEON.

Sad te ne puštam.

Čuj, reci, da l' me ljubiš?

WALEWSKA.

Sire!

NAPOLEON hoće, da je poljubi.

Reci!

A moju ljubav reć će ovaj cjelov!

WALEWSKA otimlje se.

Al pustite me! Pustite me!

NAPOLEON.

Moram

poljubiti tvoja usta . . .

WALEWSKA dignu se i odalji

Nikad!

NAPOLEON za njom.

Hoću.

WALEWSKA k prozoru, prijeti.

I pogjete li samo korak naprijed . . .

Otvorite mi vrata!

NAPOLEON strastveno.

Marija!

WALEWSKA sve odlučnije.

Otvorite mi vrata!

NAPOLEON sve strastvenije.

Al ja hoću,
razumješ hoću, da me ljubiš!

WALEWSKA ironijom.

Vi

hoćete, da vas ljubim! Napoleon
zapovijeda i srcu! Vi ste stali
pred piramidam. Da ste kušali
zapovjedit im, da govore, vašoj
svak čudnoj bi se nasmijao želji.
Al upamtite, da na zapovijed
nit kamen zbori — niti srce ljubi . . .

NAPOLEON.

Al tvoje srce mene mora ljubiti.

I vidiš, ja sam oživio ime
tvog naroda i tvoje zemlje. Ono
ozvanja samo mojom zaslugom.

I još ću više za nj učiniti.

Al ako ti me odbiješ i prezreš
mog srca žar, tad kao ovaj sahat,
u ruci koji držim i pred tobom
Udari s njime snažno o zemlju
u sto komada raspada se — evo —

ovako isto nestat će sa zemlje
i ime poljsko i sve tvoje nade
i tvoje želje . . .

WALEWSKA prestraši se, za čas nijema, a onda se
sve povlači k zidu i vapi.

Sire! Sire — milost!

NAPOLEON ide prama njoj.

Ja hoću tvoju ljubav! . . .

WALEWSKA bez glasa, povukla se sasma uza zid.

Sve... sve... sve!...

NAPOLEON obujmi je i povlači k sebi.

I cjelov . . . cjelov . . .

WALEWSKA jedva se otimlje.

Obećajte prije —

i bit ću vaša uvijek. Ropkinja
i vaših želja, vaših zapovijedi,
uz vas ću lutat svuda, pratiti vas
kroz ratnu grozu — al obećajte
slobodu mojoj zemlji . . .

NAPOLEON.

Hoću! Hoću!

WALEWSKA.

I vratiti nam sve oteto . . .

NAPOLEON.

Hoću!

WALEWSKA.

Zakunite se, Sire!

NAPOLEON u strasti.

Kunem se!

Privuče je k sebi.

WALEWSKA.

A kada? Kada?

NAPOLEON na njezinim ustima

Odmah! Odmah! Odmah

Cjelov. Izvana se čuje buka.

WALEWSKA se trgne.

Što? Idu . . .

NAPOLEON.

Što je?

KAZIMIR prigušenim glasom, izvana.

Marija! Marija!

WALEWSKA istrgne se iz Napoleonovih ruku.

Ah, pustite me . . . mene traže — on je . . .

Otvore se vrata i ugje RUSTAM.

NAPOLEON bijesan.

A što je to?

RUSTAM.

Grof Kazimir Walewski!

WALEWSKA poleti, al joj Rustam ne da izaći.

Ah, pustite me . . .

KAZIMIR.

Spasi se, Marijo!

NAPOLEON Rustamu.

Pa što je s grofom?

RUSTAM.

Ranjen je

WALEWSKA.

Što? ranjen!

Moj Bože! ranjen. Pustite me . . . Sire,
otpratit ću ga . . .

NAPOLEON.

Ali . . .

WALEWSKA.

Doć ću, doć ću . . .

NAPOLEON.

Otpratit će ga straža . . .

WALEWSKA.

Ne, ne. Ja ću.

Ja moram . . .

NAPOLEON.

Hoćeš li se vratiti?

WALEWSKA.

Odmah.

Da oprostim se samo s njima, još
da jednom vidim ona draga lica . . .

KAZIMIR izvana.

Marijo!

NAPOLEON.

Dakle?

WALEWSKA.

Vratiti ću se!

NAPOLEON.

Dobro.

Rustamu.

Nek odmah puste grofa!

Walewskoj.

Do vigjenja!

WALEWSKA poleti k izlazu i ode.

NAPOLEON Rustamu.

Oh, kakva ludost!

RUSTAM.

Na silu je, Sire,
u sobu htio prodrijet . . .

NAPOLEON bijesno.

Basta! Idi!

Zavjesa.

ČIN PETI.

Dvorana u stanu grofa Walewskog u Varšavi — široka, sa visokim plafonom, s koga visi kristalni luster. Po zidovima velike slike. Sprijeda desno vrata, koja vode u ostale sobe, u dnu vrata, koja vode u predsoblje i na polje. Lijevo velik kamin, a u njemu gori. Pokućstvo je ukusno i u jednom stilu. Sprijeda ovalan stol od *acajou*-a; malo podalje, uza zid, jedna *étagère* sa knjigama; a nedaleko od ulaza jedna *chaise longue*. Više stolaca, podnožnika i tabureta. Jedna konsola sa urom pod staklenim zvonom i sa parom porculanskih statueta. Na balkonima veliki zastori, po podu sagovi, a uz kamin *paravent*. Može biti jedanaest sati u noći. U dvorani je neugodno pusto, polutamno, jer gori samo jedna svjetiljka. Vani je oštro zimnje vrijeme i vjetar.

Kad se dignu zavjesa, ANNA sjedi kraj kamina i čita. Jaki plamen obvija rumenilom njezino blijedo lice, a njezina velika silhueta, koju pravi svjetlo iz kamina, pada na protivni zid. Iz početka je mrtva tišina, koju remeti zvižduk vjetra ili kakav udarac, komu ne znaš povoda.

ANNA trgne se.

I još je nema!

Pauza. Udarac.

Bože moj!

Zove.

Agnezo!

Opet udarac.

Ah, što je to?

Zove.

Agnezo!

AGNEZA pojavi se na vratima u dnu.

Izvol'te?

ANNA

Ah, ostanite sa mnom . . . Strah me je!

AGNEZA.

Od česa?

ANNA.

Neka buka. Sjed'te. Nešto tajinstveno se šulja sobom!

AGNEZA.

Ah,

samoća, noć i vjetar . . .

ANNA.

Govore,

da duhovi se ovud povlače . . .

AGNEZA.

Ja ne vjerujem, gospogijice! Sama samcata ovdje, po čitave noći, dok vi ste išli na zabave, ja sam proživjela i — nikad nikog!

ANNA.

Vele,

da palaču je tu sagradio
još davno, davno neki vojvoda
za svoju krasnu ženu . . .

AGNEZA.

Tako?

ANNA.

Da.

I on je bio slavan junak. Vele,
kralj Jan Sobjeski volio ga mnogo.

AGNEZA.

I on se sada amo povraća?

ANNA.

Moguće. On je kralja pratio
na bojno polje. A imô je ženu
talijanku i lijepu — vrlo lijepu,
sa crnom kosom i očima crnim —
al vrlo zlu i divlju. Govore,
da Bacciarelli nju je naslikô
na velikom plafonu u Zameku.
I kad je pošô kralj put Beča i on
otide s njim, a lijepa talijanka,
ne dugo zatim, primala je ovdje
svog ljubovnika . . .

AGNEZA.

Mnoge tako čine!

ANNA

I poslije dugo, jedne noći dogje,
oružjem pokrit i ranama, muž . . .

AGNEZA.

Vojnici i mornari — stara stvar —
za drugoga se žene!

ANNA.

Nije tako!

Ah, ja bih uvijek, uvijek čekala
i snivala o svom junaku. Tad! —
Oh, sladak li bi bio povratak
i slatke riječi dugo nekazane,
i zagrljaji dugo suzdržani! —
Zar nije tako?

AGNEZA.

Bit će, bit će tako.

Pa kako vaša povijest svršava?

ANNA.

Muž nagje skupa griješne ljubavnike,
i zavodnika odmah posiječe.
Nju doveo je do ovog kamina
i vrućom iglom oči joj je izbô.
A onda ga je uhvatio bijes,
pa ljubio je nakaženo lice
i dan i noć — i kletve šaptao
i slatke riječi — sve na izmjence,
dok malo poslije nije podlegô

i ranama iz boja donešenim,
i ranama te klete ljubavi!

AGNEZA.

I tako biva svakom, koji služi
dva gospodara . . .

ANNA.

Što mislite?

AGNEZA.

Sreća

i kralju!

ANNA sluša.

Čujte!

AGNEZA.

Što je?

ANNA.

Neki šum!

AGNEZA.

Ah, ništa, ništa. Vjetar.

ANNA.

Katkada

kô rika divlje zvijeri kroz kuću
odbijaju se strašni krikovi . . .

AGNEZA.

Al ide neko . . .

ANNA.

Ko je? Gledajte . . .

Jel' ona?

AGNEZA na vratima.

Ko je?

ROMAN izvana.

Ja sam.

AGNEZA.

Pan Laczinski!

ANNA.

Što Roman?

ROMAN ugje, a AGNEZA ode

ANNA.

Sam si?

ROMAN.

Sam.

ANNA.

A Marija.

ROMAN.

Još uvijek tamo.

ANNA.

Tako dugo!

ROMAN zlobno.

Eh —

to znači, da je lijepo kod cara!

ANNA.

I o Lagrange-u bit će sigurno
govorila . . .

ROMAN sarkazmom.

Dakako! Gdje je stari?

ANNA.

Još nije došô kući.

ROMAN.

To je dobro!

ANNA.

Što misliš?

ROMAN.

Tako ne će doznati
za Marijinu posjetu kod cara.

ANNA.

Pa zašto da ne dozna?

ROMAN.

Zašto! Uvijek
ljubomorni su stari muževi
na mlade žene. Zbogom!

ANNA.

Kamo?

ROMAN.

Prije
neg dogje stari, moram dovest nju.

ANNA.

Al čekaj malo . . .

ROMAN.

Ne smjem. Svaki čas
on može doć.

ANNA.

Što misliš je li ona
izmolila od cara što?

ROMAN maliciozno.

Moguće.

ANNA.

A gdje si bio ti do sada? Danas,
na sastanak si zakasnio — a?

ROMAN.

Ah, noć je duga! Bio sam s Birginskom

i Jablonowskom. Rekô sam im, da je Marija pošla k caru.

ANNA.

Pa što vele?

ROMAN

Što vele? Znadeš — gledale su malko i čudile se, glavom klimale.

Pa sigurno će amo doć, da čuju što reče Napoleon . . . Sada idem!

ANNA.

A ne znaš, gdje je Kazimir?

ROMAN.

A bog zna!

Ta bit će nekud uz Vislu tumara i lovi zrake blijedog mjeseca.

On sutra ide?

ANNA.

Ide. — Čim je čuo, da Marija je pošla k caru, sav van sebe je odletio za njom . . . I sve se bojim . . .

ROMAN.

Zbilja! Ovaj lugjak još može sve pokvarit . . .

ANNA.

Idi . . . idi!

ROMAN pogje.

Znaš — starom ništa!

ANNA važno.

Ništa!

ROMAN.

Zbogom!

Ode.

AGNEZA ugje.

Što

već otišô je pan Laczinski?

ANNA.

Jest.

Agnezo, sjed'te.

AGNEZA.

Hvala!

ANNA.

Što je teška

samoća! Kad bi došli već jedanput.

AGNEZA.

A sutra opet idete na dvor?

ANNA mirno.

Da.

AGNEZA.

Ne će vam se?

ANNA.

Hoće, hoće . . . ali

kad već bi natrag došli.

AGNEZA.

Doć će već.

ANNA trgne se.

Agnezo — neko ide! Ona je!

Poleti k vratima, otvori i reče razočarana.

Ah, *mes tantes*:

Ugu BIRGINSKA i JABLONOWSKA. Anna im poljubi ruke, a Agneza primi od njih ogrtač i izagje.

BIRGINSKA začugjeno.

Sama?

JABLONOWSKA istim tonom.

Nema nikoga?

ANNA.

Još nikog.

Nudi stolce.

Molim.

BIRGINSKA značajno Jablonowskoj

Louise!

JABLONOWSKA značajno Birginskoj.

Nathalie!

ANNA.

Na sastanku je grof . . .

BIRGINSKA zlobno.

A grofica?

JABLONOWSKA zlobno.

Takogjer?

ANNA.

Da — kod cara.

BIRGINSKA.

Kako to?

JABLONOWSKA.

I sama?

ANNA.

Nije sama. S Romanom.

BIRGINSKA.

Ah, rgjav čuvar!

JABLONOWSKA,

Sad je kod nas bio.

ANNA.

I ovdje.

BIRGINSKA.

'Tako? Kud je pošao?

ANNA.

Po Mariju. Bar tako reče.

JABLONOWSKA.

Idi

u tvoju sobu, Anna. Imamo
govorit nas dvije nešto. Mi ćemo
i na njih čekat.

ANNA.

Kako želite.

Ode.

JABLONOWSKA.

To dijete vidi sve i čuje sve . . .

BIRGINSKA.

I znade sve . . .

JABLONOWSKA.

Ah, kakvo pleme!

BIRGINSKA.

Samo

taj Roman!

JABLONOWSKA.

Sad i ona!

BIRGINSKA.

A što misliš —

jel' Bonaparte izrabio zgodu?

JABLONOWSKA.

Pa bože moj — Dakako! 'Nako mladu
da pusti umać onakav *gourmand*
kô što je jedan Bonaparte. Valja
sve čut, što znadu njegovi vojnici
o njemu pričat!

Ironično.

Bit će Marija
zaboravila domovinu . . .

BIRGINSKA.

Ko zna!

A možda ipak, da se održala!

JABLONOWSKA.

Al nemoguće. Sjećaš li se njenog
entuzijazma za Napoleonom?

Kad o njemu je samo zborila,
kô neki čudni patos, neko jako
ganuće njene punilo je riječi.

Ah, nemoguće! On ju bit će svladô-
ne riječima il možda lukavošću,
neg svojom veličinom.

BIRGINSKA.

Ipak to je
sramota za nas velika!

JABLONOWSKA.

Dakako.

BIRGINSKA.

Anastaz ne zna ništa?

JABLONOWSKA.

Dosad ne zna.

Al doznat mora. Promisli, on u nju
neizmjereno i slijepo vjeruje.

Ah, pustolovka! . . .

BIRGINSKA.

Ubogi Anastaz!

JABLONOWSKA.

Pa vidiš — ja bih mogla sad kad dogje,

na vratima je dočekat i pljunut
u besramni joj obraz.

BIRGINSKA.

Najbolje
da odmah sutra Anastaz je vodi
u Walewice . . . I nek tamo žive
zaboravljena . . . u samoći. Ali
on ne će valjda doznat.

JABLONOWSKA.

Ne će doznat!
Pa reć ćemo mu mi — ta brat je naš!

BIRGINSKA.

Louiso, nemoj. Možda će otići —
i možda ne će ništa saznati.
A star je . . . Zašto, da mu zadnje dane
mi ogorčimo?

JABLONOWSKA.

Zašto da on ljubi
i vjeruje u nevjeru? U onu,
iz nevolje i bijede koju diže
i okiti ju imenom, bogastvom
i osjećajem svojim? Nevjernica,
što oblači se krivim čuvstvima
za zemlju svoju i odjeta tako
ljepotu svoju, nudi kao zalog
za opću sreću! Ko ju šalje? Ko
te traži od nje? Prezrena do jučer,
malena niska — danas već se vješa
o carsku krunu, o purpurni skut,

a malo joj je stalo, da se za njom
po blatu vuče plemeniti grb
Walewskih! . . . Dosta o tom! Stid i krv
oblijevaju mi obraz . . .

BIRGINSKA.

Nemoj tako . . .

JABLONOWSKA još jače.

Ti nemaš djece — ali ja sam majka.

Sramota pada i na porod moj!

Pa mene hvata stid . . . pred svijetom stid,
pred djecom stid, pred bogom stid . . .

BIRGINSKA.

A što bi

ti onda rekla, da nam Napoleon
oživi staro, poljsko kraljevstvo?

JABLONOWSKA.

I bez toga bi to učinio!

Zar uprav treba, da ga narodi
darivaju, kô Minotaura,
ljepotom svojih žena?

WALEWSKI blijed, satrven, poništen ugje polako i
stane na vratima. One ga ne opaze sve dok on ne reče.

Vi ste ovdje?

BIRGINSKA.

Anastaz!

JABLONOWSKA.

Bože!

WALEWSKI.

Ta posjeta noćna —
što znači?

JABLONOWSKA.

Znamo, da si sam —

BIRGINSKA prekine je.

Da — znamo,

da sastanak je bio plemića
i rad bi znale, što odlučiste . . .

WALEWSKI gorkim posmijehom.

Il ragje — reci — da ste došle čuti,
što Napoleon Bonaparte reče
na dogovoru večerašnjem gospi
Walewskoj. Je li tako?

JABLONOWSKA.

Ti znaš?

WALEWSKI.

Sve.

BIRGINSKA.

A ko ti reče?

JABLONOWSKA.

Ona?

WALEWSKI.

Kazimir!

On pitao je malo prije za me,
pa pozvao me na samo i, plaćuć'
kô malo dijete, ispriča mi sve.
Ah, Bože! Jel' moguće? Marija,
ah, dobra, draga — eto kupljena
i odvedena? Ko je, ko je on,
da kao tat se tajno ušuljao
u moje sreće riznicu i siplje,
i grabi moje blago? Grozan li je

taj udes, koji iz grma života
na mene vreba okom tigrovim?

BIRGINSKA.

Očajat ne smiješ. Možda nije ništa . . .
Ta doć će, doć će . . .

JABLONOWSKA.

Ona će se vratit . . .

WALEWSKI.

Povratit će se. Uprav kao mrtvi.
Umiru oni, al kad k nama dogju,
tađ kao sjene uz nas lutaju.

Pauza.

A gdje je Anna? Zar i ona s njom?

JABLONOWSKA.

Ne — nije.

WALEWSKI.

Nije?

BIRGINSKA zove.

Anna! Anna!

WALEWSKI.

Ona

sve reći će nam.

ANNA ugje veselo.

Evo me!

Vidi Walewskog — tiše.

Mon oncle.

WALEWSKI.

Ti čitav dan si bila kod kuće?

ANNA čudi se.

Da!

WALEWSKI.

Kad i kud je Marija otišla?

ANNA.

Večeras. Po nju došli su iz dvora.

WALEWSKI.

Ko?

ANNA plaho.

Ne znam. Neke dame. I gospoda.
A odveo je Roman.

WALEWSKI.

Zašto? Zašto?

ANNA.

Ne znam.

Govorili su, da je vidjet želi
car. Zbilja — danas kroz dan više puta
od cara ona primila je poziv . . .

WALEWSKI prekine je
I jedan bogat dar . . .

ANNA zbunjena.

Da.

WALEWSKI.

Dijadem.

ANNA.

I evo tamo još na stolu leži
u njezinom *boudoiru* . . .

JABLONOWSKA čudi se.

Dijadem!

ANNA.

Da. Donijet će ga . . .

Odlazi. Pauza puna neke teške tišine

WALEWSKI.

Vi čutite? Zbilja

i ja sam kano kamen . . . Mrtav — pust —
al kog je šaka boli turnula
s vrhunca sreće u ponor. I padam . . .
Sve dalje . . . dublje . . . padam. Dotle vidim,
al jasno vidim, kako on ju prima
za ruke, hvata, k sebi privlači
i dižeš njene kose, pije dah,
odijelo kida s nje i razbludnim
očima, usnam, rukam dira njenu
put . . .

Viče, a onda sav van sebe.

Gdje sam? Gdje sam? Ko to viče? Grozno!
Što gleda'e me tako samilosno?

BIRGINSKA.

Anastaz!

WALEWSKI.

Znam. Razumjem. Stari lugjak,
kom nepoznat je onaj strašni zakon,
što goni mladost mladosti u krilo . . .
Al ona . . . nije bila samo žena,
što daje prazne, puste naslade,
neg zraka sunca, obnova života . . .
Oh, slatka jutra, kada s njenih usta
ja dah sam pio, kô čarobni balzam,
što dane dulji! . . . Oh, večeri slatke,
kad trudnu glavu na grud joj polagah
i sretan bijah, što sam tako star.
pa sugjeno mi mirno umrijeti

na onom pustom uzglavlju mladosti!
Ne mogu više . . .

ANNA ugje, nosi dijamant i daje ga Walewskom.

Evo!

WALEWSKI usteže ruke.

Neću. S tim je
moj život kupljen. Ona je otišla,
a to je eto meni ostalo,
to lažno blago i taj Judin dar —
da kroz noć pustu moga praznog doma
i moje duše sjaje kano varka
u mjesto čistog oka njezinog . . .
da titra sjaj dragulja izdajnih
u mjesto njenog vedrog posmijeha . . .

Pauza.

A vjerovô sam u nju — kô u svetost
i uzdao se kô u vjeru! Kad sam
svoj život dao u njezine ruke
i povjerio sama sebe, tad
zatvorio sam oči maramom
pouzdanja i rekô: — Vodi me! —
I mogla me je dovesti do pakla
i pred njim reći: — Korači! — i ja bih
u nj stupio kô u naručje sreće.
Ah, da je barem učinila tako!

BIRGINSKA.

Umiri se!

JABLONOWSKA.

Anastaz!

WALEWSKI.

Ah, pusti . . .

Jer to su moje zadnje misli, koje
ovijaju se o njen dragi lik.
Ne boj se. Svoju bol ću ja dobolit,
i puknuti će srce — onda samo
sa mojih usta čut ćeš smijeh i smijeh . . .

JABLONOWSKA.

Zaslužila je samo prezir naš . . .

BIRGINSKA.

A možda, da se varaš . . . Čekajmo!

ANNA jeca, zaplače i ovije se oko Walewskog

WALEWSKI.

O, imaš nad šta plakati!

ANNA.

Nije . . . nije . . .

Oprostite joj . . . Doć će ona, doć će . . .

I nije ništa kriva . . . Rekli su joj,

car hoće čuti želje njezine

i pisao joj, da će on slobodu

poklonit našem narodu . . . Al ona

vas ljubi — vas, i ja to dobro znam . . .

Oprostite joj . . . Ona reć će caru

sve želje naše — klečati će pred njim

i molit će ga za sve nas . . . dapače —

i za me!

WALEWSKI.

Za te! Dijete, dijete . . .

ANNA.

Jest.

Pa ako Napoleon dozvoli,

i ti ćeš je l' dozvoliti, *mon oncle*?

WALEWSKI.

Što dijete?

ANNA.

Da se vjenčam sa Lagrange-om.

BIRGINSKA gane se

Sirota!

WALEWSKI.

Hoću . . . Hoću . . .

ANNA pljesne rukama.

Hvala. Ja sam

već znala! Bože! Ah lijep li je život!

WALEWSKI.

Kô zraka sunca u mrtvačkoj sobi!

BIRGINSKA miluje Annu.

O da si samo moje dijete!

ANNA.

Ljubit

vas ne bih više mogla nô što ljubim . . .

JABLONOWSKA Walewskom.

I još je nema.

WALEWSKI.

Možda ne će ni doć!

Pa zašto da i dogje? Osjećaja

i tako ne će nać. Sve raskidano!

A ne vjerujem, da će ona, koju

Napoleon je milošću obasô,

doć ovdje kupit pošljednje ostatke

čuvstava jednog starog srca . . . Čekaj . . .

To ide neko . . .

Slušaju svi.

JABLONOWSKA.

Govor!

ANNA pogje k izlazu.

Marija!

Kad opazi ko je — klikne:

Moj Bože!

Ugju WALEWSKA i KAZIMIR. On je blijed i krvav, čelo mu je omotano u onaj šal, koji je u četvrtom činu Napoleon omotao o vrat Walewske. Ona je takogjer blijeda, ali potezi odlučnosti protegli se od njezinih očiju niz lice. Podržaje rukom klonulog Kazimira. Kad ih vide prisutni, ostanu kô poraženi.

KAZIMIR na vratima Walewskoj, mirno.

Evo — tu je tvoje mjesto!

WALEWSKI potrči Kazimiru, a Birginska i Jablonowska za njim.

Ah, Kazimire — ti si ranjen . . .

BIRGINSKA

Što je?

KAZIMIR.

Ah, ništa . . .

Svi ga vode do *chaise longue*. Anna je zagrlila megjutim Walewsku, koja je ostala nepomična kraj vrata.

ANNA Walewskoj.

Dugo si se zadržala!

Walewska se trgne. Pauza.

WALEWSKI.

Što dvoboj?

KAZIMIR.

Nije

WALEWSKI.

Sav je iznemoglo . . .

BIRGINSKA lakaju.

Kirurg — brzo!

WALEWSKI.

Boli li te? Jako?

KAZIMIR.

Ah, ne pitajte . . .

Okrene se k Walewskoj, tiho.

Ugji, Marijo!

WALEWSKI i on se okrene i nakon malo reče Walewskoj, hladno.

Što stojiš tu na pragu Ugji!

WALEWSKA.

Smjem li?

WALEWSKI opet Kazimiru.

A ko te rani?

JABLONOWSKA.

Reci — Kazimire . . .

BIRGINSKA.

Iz zaszjede?

KAZIMIR.

Ja ne znam.

Kô u nesvjestici.

Ali vigjeh

u pandžam orla golubicu . . . Ah,

sirota bijela! . . . Kljunom pohote

prokljuvat joj je htio srce . . .

WALEWSKI.

Pusti . . .

nek počine . . .

BIRGINSKA.

U vrućici je . . . gori!

KAZIMIR kao prije.

Al jaki orle . . . ja te pobijedih

i plijen ti oteh . . .

Klone.

WALEWSKI.

Nesvijest . . .

ANNA.

Bože moj!

WALEWSKA još uvijek nepomična.

Anastaz!

WALEWSKI.

Ne'š da ugješ? . . .

WALEWSKA.

Ne mogu . . .

WALEWSKI.

Pa što je dakle s tobom?

WALEWSKA.

Ne pitaj!

Da te ne poznam i da ne znam tvoje

dobrote, ja bih tamo ostala

odakle dogjoh . . . Ali nijesam mogla . . .

Ta preveć moje biće s tobom živi,

bez oprostaja da bih mogla otić

u drugi život . . . Da . . . da — drugi, jer

za uvijek evo umirem. Oči će

doduše gledat — tijelo živjet će,

al kano sredstva svrsi velikoj . . .

A duša, ova duša, samo ti

na koju imaš vlast i moć — ta duša

uza te bit će vječna, djevičanska . . .

I poslije tebe niko ne će reći,

da njezine je osjećaje imô

ni za trenutak . . . Za dragocijen otkup

ja moram dati svoje tijelo . . . za to

dozvoli mi. da pogijem . . . i oprost . . .

WALEWSKI ironično.

Pa ne branim ti!

WALEWSKA.

Što veliš?

WALEWSKI.

Slobodno

kud hoćeš, možeš poć.

WALEWSKA.

Kud hoću?

WALEWSKI hladno.

Da.

Ja nemam na te prava.

WALEWSKA.

Imaš! Imaš!

Još danas imaš . . . A na dušu moju
do vijeka.

WALEWSKI.

Dakle?

WALEWSKA.

Oprosti — još moram.

još mogu ostat ovdje. Daj mi živjet

još malo. Onda poslije: ništa — mrak.

Oh, kako rado ostala bih ovdje,

na tvoje ruke naslonila glavu

uživajući mir . . . Il baštom našom

u Walewicom sretnim lutajući

sa Kazimirom, uživajuć' život . . .

Al malo mogu ostat. Moram poć.

Pokoriti se — predat. Orijaška

nekakva snaga slomila je sve

u meni, kao da su moje nade

i sni i čežnje krhko staklo . . . Ah! . . .

A da si samo njega vilio!
Izgledalo je, da u ruci ima
sudbinu cijelog svijeta, volju sviju
naroda, želju sviju srdaca . . .
I naših! . . . Ja sam klekla pred njega
i molila ga . . . A sada se vraćam . . .
Ti ponijet ćeš se, da si držao
na rukam svojim onu, koja svima
izmolila slobodu je i spas . .
Vi sutra ćete kralja okrunit,
a vijekovi će okrunit legendom
imena naša — i govorit će
o tebi dobrom i o meni jakoj.
A što me tako gledaš? Ne vjeruješ?
Al sutra će nas lijepe riješi, slatki
posmijesi, tople geste pratiti
sokacim gradskim . . . da, jer ja sam dosad
pred njime stala klečeć' i molila —
al za se ne, neg za vas, za vas . . . Bože,
ti ne vjeruješ?

WALEWSKI.

Pa vjerujem. Ali
uživat svak će blagodati, koje
otkupila si svojom čašću.

WALEWSKA

Jest!

I za to slagji bit će taj užitak,
i zato veća bit će harnost . . .

WALEWSKI.

Svijet

zaboravlja na harnost. On će pitat,
a što je bila ona? Kurtizana
Napoleona Bonaparta . . .

WALEWSKA.

Ah!

Ne reci — nije . . .

WALEWSKI.

Da što drugo? Reci,
zar nijesi bila sama obnoć —

WALEWSKA.

Jesam.

Al misliš, da bi amo bila došla,
da njegova sam bila i za čas?

WALEWSKI sarkazmom.

A zar je bio vezan Bonaparte?

WALEWSKA.

Jest, mojom voljom.

BIRGINSKA.

Ko će vjerovat?

JABLONOWSKA.

Ja ne vjerujem!

WALEWSKA Walewskom.

Ali ti me poznaš.

Znaš moja čuvstva . . . Gledaj, Anastaze,
u moje oči, moje lice — gledaj
Pa što ti vele? Čitaj!

WALEWSKI najvećim prezirom
Kurtizana

Napoleona Bonaparta . . .

WALEWSKA.

Uprav
to čitaš? Zbilja — nijesam došla svoju-
da dokažem čistoću. I onako
što nije danas, bit će sutra . . .

WALEWSKI rugom.

Bit ćeš
kraljica Poljske!

JABLONOWSKA isto.

Evo i dijadem!

BIRGINSKA isto.

A kad ćeš se preseliti u dvor?

ANNA.

Ti ne ćeš ići od nas, ostani . . .

WALEWSKA.

Ah, nemam više volje. „Do vigjenja!“
To bješe njegov pozdrav. Zapovijed!
Zaboravite na me . . .

Anastazu.

Oprosti!

— al moralo je tako biti!

WALEWSKI.

Da.

Poželjela si vidjet Pobjednika —
i uspjeloti eto vidjet ga
i okitit ga novim trofejem
čuvstava tvojih . . .

WALEWSKA.

Nije, kunem ti se . . .

Walewski se smije, a isto Birginska i Jablonowska..

WALEWSKA.

Vaš smijeh razumijem. Ali ponavljam
još jednom: moja čuvstva ostaju
i umiru na ovom pragu.

WALEWSKI.

Pogled

naš prolazi kroz staklo i promatra
i svijet i more i nebesa silna —
a ko zna što je u grudima?

WALEWSKA.

Dušu

ne mjeri oko, nego vjera.

WALEWSKI.

Ali

ja vjere više nemam.

WALEWSKA.

Nego?

WALEWSKI velik i strašan, bez milosti.

Prezir.

WALEWSKA.

Tad ova kuća nije za me.

BIRGINSKA

Nać ćeš bolju!

JABLONOWSKA.

Uz carski *paravent*.

WALEWSKA.

Pa rugajte se!

I prezirate . . . Ah, bio je lijep
u onom času veličajne srdžbe
i bezgranične volje. Kao Bog.
Sva moć i snaga vječne ljubavi

izbijala iz plamne zjenice . . .
I ko bi mu odoliti mogao?
Ja idem Sutra bit ću ropkinja
njegove volje. Niska — pogažena —
Vaš mali prezir odavde me tjera,
al velika će ljubav dignut me
i otrest s moje duše pepeo
tog vašeg ruga . . . Niknut će iz moje
sramote vaša radost, vaša sreća
i veličina . . . O sutra! O sutra!
Kad vašim bude ulicama lijepa
sloboda prošla, s vaših prozora
šarlahni plašti, purpurni barjaci
crvenit će se kao žarka ljubav
u mojoj duši. — Ne zaboravite
pokriti crnim velom moju sliku
Ta to je stari plemićki običaj
u kućam, gdje se nedostojni brišu
iz uspomene . . . Ali uspomenu
tek djela štite. I vas sve će sreća
i radost vaša sjećat, da su moje
plod mladosti i djelo kurtizane
Napoleona Bonaparta . . . A sad
pod krilo orla . . .

Ode naglo.

ANNA krikne.

Marijo!

KAZIMIR malko se uspravi.

Marijo!

Ostani — čekaj — ne dajte joj poč.

Sve zalud . . . tvoja žrtva i naš bol.

Ti 'š ostat samo milosnica, zalud
prosjačeć' od njeg milost za svoj narod . .
Ah, ne dajte joj, djede . . . još je čista . .
i još je vaša — vaša . . Znam to, znam . . .

Klone

JABLONOWSKA.

Sramote, bože!

BIRGINSKA Walewskom.

Ipak si ju mogô
zadržat!

WALEWSKI hladno, beznadno.

Čemu?

ANNA.

Zovnite je! . . .

JABLONOWSKA.

Anna! . . .

ANNA.

Povratit će se . . .

WALEWSKI rezignovano

Uprav kao mrtvi!

Odlazi u drugu sobu. A odmah za tim ugje naglo ROMAN.

ROMAN zabrinut.

A jeste l' čuli? Kazimir je ranjen
od dvorske straže . . . Jeste li ga našli? . . .

JABLONOWSKA pokaže na Kazimira, tiho.

Pst — tu je. Spava.

ROMAN prigje i pogleda ga.

Sav krvav! Budala!

Pokvarit caru takav *tête-à-tête*!

Konac.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"

30 СР 821.163.41-8

БЕГОВИЋ М.

Vrelo

ЈЕСКОВАЦ

